

*Ar finansiālu Eiropas Savienības programmu
“Noziedzības novēršana un apkarošana” atbalstu,
Eiropas Komisijas Iekšlietu direktorāts*

**LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA
KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS**

**TIESU PRAKSE
KRIMINĀLLIETĀS
PĒC
KRIMINĀLLIKUMA
317. PANTA OTRĀS DAĻAS,
318. PANTA OTRĀS DAĻAS
UN
319. PANTA OTRĀS DAĻAS**

2014

SATURS

Vispārīgs raksturojums	4
1. Krimināllikuma 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu pamatsastāva pazīmju raksturojums	4
2. Krimināllikuma 317., 318. un 319. panta paredzēto noziegumu kvalificētie sastāvi	34
2.1. Noziedzīgs nodarījums izdarīts mantkārīgā nolūkā	37
2.2. Dienesta pilnvaru pārsniegšana, kas saistīta ar vardarbību vai ar vardarbības piedraudējumu	39
2.3. Dienesta pilnvaru pārsniegšana, kas saistīta ar spīdzināšanu	43
2.4. Noziedzīgs nodarījums izraisījis smagas sekas	45
3. Kopības veidošanas un norobežošanas problemātika	61
4. Sodū piemērošanas prakse	83
Secinājumi	84

Informatīva atsauce

Tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317.panta otrās daļas, 318.panta otrās daļas un 319.panta otrās daļas” izstrādāts projekta „Tiesu sistēmas dalībnieku un citu juridisko profesiju pārstāvju starpdisciplināras mācības par finanšu un ekonomisko noziegumu izcelsmi un tiesu praksi” ietvaros pēc Latvijas Tiesnešu mācību centra pasūtījuma. Tiesu prakses apkopojumu sagatavoja Latvijas Universitātes Krimināltiesisko zinātņu katedras profesore, *Dr. iur.* Valentija Liholaja.

Projektu „Tiesu sistēmas dalībnieku un citu juridisko profesiju pārstāvju starpdisciplināras mācības par finanšu un ekonomisko noziegumu izcelsmi un tiesu praksi” finansē Eiropas Komisijas Iekšlietu direktorāta Noziedzības novēršanas un apkarošanas programma; līdzfinansē Latvijas Tiesnešu mācību centrs, Latvijas Republikas Prokuratūra, Valsts ieņēmumu dienests, Latvijas Zvērinātu advokātu padome.

Par materiāla saturu pilnībā atbild Augstākā tiesa un izstrādes eksperte *Dr. iur.* Valentija Liholaja, un tas nevar tikt uzskatīts par Eiropas Savienības oficiālo viedokli.

Vispārīgs raksturojums

Saskaņā ar 2014. gada 16. septembra Autortiesību līgumu Nr. 2014/AAL_038 veikts tiesu prakses pētījums krimināllietās, kurās personas apsūdzētas Krimināllikuma¹ (turpmāk arī KL) 317. panta otrajā daļā, 318. panta otrajā daļā un 319. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā. Pētījuma gaitā pavisam 78 krimināllietās analizēti 160 nolēmumi, kas stājušies spēkā laika posmā no 2009. gada līdz 2014. gadam, atsevišķi nolēmumi arī 2008. gadā, no tiem 78 nolēmumi taisīti krimināllietās kā pirmās instances tiesas spriedumi, 58 nolēmumi taisīti apelācijas instances tiesā un 24 nolēmumi – kasācijas instances tiesā.

Zemāk redzams apsūdzēto, notiesāto un attaisnoto personu skaits analizētajās krimināllietās. Plašāku pārskatu sk. Pielikumā.

KL pants/ personas	Lietas	Apsūdzētas	Notiesātas	Attaisnotas	Nosūtītas prokuroram	Bez pier. pārbaudes	Vienoš. procesā
317. pants	23	33	22	11		5	2
1. daļa			1				
2. daļa			21				
318. pants	30	45	36	8	1	5	7
1. daļa			1				
2. daļa			35				
319. pants	25	35	26	9		6	4
1. daļa			10				
2. daļa			16				

1. Krimināllikuma 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu pamatsastāva pazīmju raksturojums

Lai analizētu KL 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu kvalificētos sastāvus, kā arī veiktu šo noziedzīgo nodarījumu savstarpēju norobežošanu, vispirms nepieciešams noskaidrot tās pazīmes, kuras likumdevējs

¹ Krimināllikums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr.199/200, 1998, 17. jūn.

paredzējis kā obligātas, veidojot šajās Krimināllikuma normās ietverto noziedzīgo nodarījumu pamatsastāvu. Salīdzinot šo pantu pirmās daļas aktuālo un sākotnējo redakciju, jāsecina, ka laika gaitā tajos ietverto noziedzīgo nodarījumu pamatsastāva objektīvās un subjektīvās pazīmes, izņemot būtiska kaitējuma formulējumu, nav grozītas, ko nepieciešams atzīmēt, ņemot vērā, ka starp apsūdzētajiem inkriminēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu un to iztiesāšanu virknē gadījumu ir pagājis visai ilgs laiks.

Lai inkriminētu KL 317., 318. un 319. pantā paredzētos noziedzīgos nodarījumus, ir jākonstatē, ka to izdarītājs atbilst likumā norādītā speciālā subjekta – valsts amatpersonas – statusam, kura legālā definīcija dota KL 316. panta pirmajā daļā. Laika periodā, kad galvenokārt izdarīti pētījumam iesniegtajos nolēmumos iztiesātie noziedzīgie nodarījumi, likumdevējs noteica, ka „*par valsts amatpersonu uzskatāmi valsts varas pārstāvji, kā arī ikviena persona, kura pastāvīgi vai uz laiku pilda valsts vai pašvaldības dienesta pienākumus un kurai ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai kurai ir tiesības veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas vai rīkoties ar valsts vai pašvaldības mantu vai finanšu līdzekļiem.*”

Jāpiezīmē, ka ar 2012. gada 13. decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”² šajā valsts amatpersonas jēdziena definīcijā vārds „izziņas” aizstāts ar vārdu „izmeklēšanas”, savukārt ar 2014. gada 15. maija likumu „Grozījumi Krimināllikumā”³, kas stājās spēkā 2014. gada 14. jūnijā, KL 316. panta pirmajā daļā veiktas jau būtiskākas izmaiņas, kas paplašina personu klāstu, kuras uzskatāmas par valsts amatpersonām, un tās aktuālā redakcija skan šādi: „*Par valsts amatpersonām uzskatāmi valsts varas pārstāvji, kā arī ikviena persona, kura pastāvīgi vai uz laiku izpilda valsts vai pašvaldības pienākumu, tai skaitā valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrībā, un kurai ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai kurai ir tiesības veikt uzraudzības, kontroles, izmeklēšanas vai sodīšanas*

² Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 202, 2012, 27. dec.

³ Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 105. 2014, 31. maijs.

funkcijas vai rīkoties ar publiskas personas vai tās kapitālsabiedrības mantu vai finanšu līdzekļiem” (izcēlums – V. L.)

Iepazīstoties ar pētījumam iesniegtajiem materiāliem, var secināt, ka, salīdzinājumā ar 2004. gadā veikto tiesu prakses apkopojumu,⁴ noziedzīgā nodarījuma speciālā subjekta identificēšana, izņemot dažus gadījumus, procesa virzītājiem nav radījusi kādas problēmas, ko, domājams, var skaidrot gan ar minētajā apkopojumā izdarītajiem secinājumiem, gan arī ar judikatūrā ietvertajiem skaidrojumiem par valsts amatpersonu kā noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā subjektu.⁵

Lai arī izpētītajos prakses materiālos nav konstatēti gadījumi, kad par speciālā subjekta esamību, raugoties no valsts amatpersonas statusa, būtu izdarīts kļūdainš secinājums, tomēr jānorāda, ka šī noziedzīgā nodarījuma sastāva subjektīvā pazīme kā tāda analizēta ļoti reti, procesa virzītājam vienkārši norādot, ka apsūdzētais, būdams valsts amatpersona, izdarījis kādas tīšas darbības vai nepildījis kādus ar likumu vai uzliktu uzdevumu noteiktus pienākumus. Ja attiecībā uz policijas darbiniekiem, kuri apsūdzēti galvenokārt KL 317. pantā paredzētā nozieguma izdarīšanā, par viņu kā valsts varas pārstāvju, tas ir, valsts amatpersonu statusu it kā nevajadzētu rasties šaubām, tad citu apsūdzēto valsts amatpersonas statuss būtu jāpamato, norādot valsts amatpersonas dienesta pilnvaru apjomu un raksturu, kā arī tās reglamentējošos normatīvos aktus,

kā tas, piemēram, redzams no

- Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2008. gada 20. augusta sprieduma lietā Nr. K28-9/08-2, krimināllieta Nr. 3870001103, kur, apsūdzot R. Š. KL 318. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, norādīts, ka viņa to izdarījusi, ieņemdama Rīgas Domes Pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” apsaimniekošanas nodaļas „Anniņmuiža” vadītājas amatu, kas saskaņā ar

⁴ Tiesu prakse krimināllietās par valsts amatpersonu un uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) vai organizāciju atbildīgo darbinieku izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem (2002–2003). Pieejams: www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas.

⁵ Sk., piemēram, Senāta Krimināllietu departamenta 2006. gada 17. marta lēmums lietā Nr. SKK-01-0162/06; 2008. gada 22. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-3/2008; 2011. gada 20. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-2/2011.

Rīgas Domes Kurzemes rajona Pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” 1999. gada 17. jūnija nolikumu, 1999. gada 15. februāra Rīgas Domes Kurzemes rajona Pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” namu apsaimniekošanas nodaļas vadītāja amata instrukciju, 1998. gada 27. februāra Rīgas Domes Pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” valsts amatpersonu sarakstu un ar 1999. gada 27. marta Korupcijas novēršanas likuma 5. panta otro daļu uzskatāms par valsts amatpersonas amatu.

Tiesa atzina par pierādītu, ka R. Š. kā valsts amatpersona mantkārīgā nolūkā izdarīja tīšas darbības, ļaunprātīgi izmantodama savu dienesta stāvokli, kas radījušas būtisku kaitējumu pārvaldības kārtībai. Proti, R.Š., nolūkā iegūt sev dzīvokli, uz kuru ar tiesas spriedumu ar tā ģimenei A. D. bija izbeigts īres līgums un viņa kopā ar ģimenes locekļiem tika izlikta no dzīvokļa bez citas dzīvojamās telpas ierādīšanas, apzināti pārkāpjot likumu, ar savām darbībām nodrošināja, ka A. D., pārkāpjot likumu, varēja uzsākt dzīvokļa privatizāciju, pēc tam noslēdza ar A. D. un I. M. vienošanos par to, ka viņi atsakās no piedāvātā dzīvokļa privatizācijas par labu apsūdzētajai, kura iesniedza privatizācijas pieteikumu un ieguva šo dzīvokli.

Jānorāda, ka šis ir vienīgais kriminālprocess, kurā apsūdzētā, noliedzot savu vainu viņai inkriminētā nozieguma izdarīšanā, jau pirmās instances tiesā apstrīdēja valsts amatpersonas statusa esamību, uzskatot, ka viņas pienākumos neietilpa neviena no KL 316. pantā un citos normatīvajos aktos noteiktajām funkcijām, ko tiesa atzina par nepamatotu un norādīja, ka apsūdzētajai ir bijušas tiesības pieņemt lēmumus, rīkoties ar uzņēmuma mantu un finanšu līdzekļiem un tiesības veikt kontroli attiecībā uz pašvaldības mantu.

Savā apelācijas sūdzībā R. Š., lūdzot atcelt pirmās instances tiesas spriedumu, tāpat apstrīdēja viņas atziņu par valsts amatpersonu. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2008. gada 23. oktobra lēmumu lietā Nr. KA04-705-08/27 pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu, noraidot R. Š. apelācijas sūdzību.

Krimināllietu tiesas kolēģija norādīja, ka pirmās instances tiesa ir pamatoti atzinusi, ka apsūdzētā ir valsts amatpersona KL 316. panta un Korupcijas novēršanas likuma 5. panta otrās daļas izpratnē, jo viņai kā apsaimniekošanas nodaļas vadītājai bija tiesības pieņemt lēmumus attiecībā pret citām personām, kas nav viņas padotībā, rīkoties ar uzņēmuma mantu un finanšu līdzekļiem, tiesības veikt kontroli attiecībā uz pašvaldības mantu. *„Fakts, ka apsaimniekošanas nodaļas vadītājs darba jautājumos pakļaujas direktoram vai viņa nozīmētai amatpersonai, un nodaļas vadītājam attiecībā uz darbinieku*

pieņemšanu vai atbrīvošanu no darba, sodīšanu, atzinības izteikšanu ir tiesības to ieteikt, bet ne pašam pieņemt lēmumus šajos jautājumos, neietekmē nodaļas vadītāja kā valsts amatpersonas statusu.” Tāpat tika atzīmēts, ka nodaļas vadītāja pienākumos ietilpst nodaļas darba vadīšana, organizēšana un kontrole, viņam ir tiesības patstāvīgi izlemt visus ar namu apsaimniekošanas nodaļas darbību saistītus jautājumus. Nodaļas darbība ir vērsta uz to, lai sagatavotu attiecīgo lēmumu pieņemšanu.

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments (turpmāk tekstā Krimināllietu departaments) ar 2008. gada 29. decembra lēmumu lietā Nr. SKK-699/08 apelācijas instances tiesas lēmumu atstāja bez grozījumiem, tostarp atzīmējot, ka pirmās instances tiesa ir pamatoti atzinusi, ka R. Š. ir valsts amatpersona KL 316. panta un Korupcijas novēršanas likuma 5. panta otrās daļas izpratnē, un ir konkrētā noziedzīgā nodarījuma subjekts.

Saskaņā ar KL 317. un 318. panta pirmajā daļā noteikto dienesta pilnvaru pārkāpšanas un dienesta stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas objektīvo pusi veido valsts amatpersonas izdarītas tīšas darbības, taču šo darbību saturs ir atšķirīgs. Savukārt KL 319. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi raksturo valsts amatpersonas bezdarbība. Nodalot šos noziedzīgos nodarījumus valsts institūciju dienestā, jāvadās pēc šādām objektīvo pusi raksturojošām pazīmēm.

Lai inkriminētu **KL 317. pantā** paredzēto noziedzīgo nodarījumu, jākonstatē šādas objektīvās puses pazīmes: 1) nodarījums izpaužas kā aktīvas darbības; 2) šīs darbības acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu vai uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas; 3) darbības ir saistītas ar valsts amatpersonas dienesta pildīšanu.

KL 318. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses saturs izpaužas šādās pazīmēs: 1) nodarījums izpaužas kā aktīvas darbības; 2) valsts amatpersona rīkojas savas kompetences ietvaros vai arī izdara darbības, kas nav viņas kompetencē, bet kuras var izdarīt, izmantojot dienesta stāvokli; 3) dienesta stāvoklis tiek izmantots ļaunprātīgi, jo vainīgais rīkojas pretēji dienesta interesēm.

KL 319. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi raksturo šādas pazīmes: 1) valsts amatpersona pieļauj bezdarbību, tas ir, neizdara darbības, kuras tai

pēc likuma vai uzlikta uzdevuma bija jāizdara; 2) darbības bija jāizdara, lai novērstu kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm. Būtiski konstatēt ne tikai bezdarbībai piemītošo objektīvo kritēriju, tas ir, ka valsts amatpersona nepilda tai uzlikto pienākumu, bet arī obligāto subjektīvo kritēriju, kas norāda uz to, ka personai bija iespēja šādas darbības veikt.

Formulējot apsūdzību KL 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā, precīzi jānorāda, kādos likumos, citos normatīvajos aktos, bet dienesta pilnvaru pārsniegšanas un valsts amatpersonas bezdarbības gadījumos – arī kādā uzliktā uzdevumā piešķirtās pilnvaras ir pārkāptas vai ļaunprātīgi izmantotas, vai arī nav izpildītas noteiktas darbības, kas valsts amatpersonai bija jāizdara. Par nepareizu atzīstama prakse, kad, apsūdzot personu valsts amatpersonas bezdarbībā, tiek norādīts, kādos normatīvajos aktos ietvertos priekšrakstus apsūdzētais ir pārkāpis, nevis kādas konkrētajā likumā vai uzliktajā uzdevumā noteiktās darbības nav izdarījis.

Tādējādi tieši iepriekš norādīto pazīmju, kas raksturo nodarījumu, noskaidrošana un pierādīšana ir priekšnoteikums izdarītā kvalificēšanai saskaņā ar vienu no aplūkojamajām Krimināllikuma normām.

Visi trīs analizējamie noziedzīgie nodarījumi (turpmāk arī noziegumi – atbilstoši KL 7 pantā ietvertajai noziedzīgo nodarījumu klasifikācijai) attiecīgo pantu pirmajā daļā formulēti kā materiāli noziegumi, jo satur norādi uz darbības vai bezdarbības rezultātā izraisītajām sekām – būtisku kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm. Kā pamatoti norāda D. Hamkova, „*ietverot būtisku kaitējumu kā obligātu noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmi KL 317., 318. un 319. pantā, likumdevējs ir novilcis robežlīniju starp disciplināru pārkāpumu un noziedzīgu nodarījumu.*”⁶

Ievērojot to, ka būtiska kaitējuma konstatēšana un tā precīza pamatošana kā noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā kvalifikācijas problēmjaucējums

⁶ Hamkova, D. Būtisks kaitējums amatnoziegumos: Likums, Teorija, Prakse. Grām.: *Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. LU 72. konferences rakstu krājums*. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 250. lpp.

identificēts vēl 2004. gadā veiktajā tiesu prakses apkopojumā „Tiesu prakse krimināllietās par valsts amatpersonu un uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) vai organizāciju atbildīgo darbinieku izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem (2002–2003.)”⁷ un tā aktualitāti apstiprina arī šis pētījums, pie jautājuma par būtisku kaitējumu noziedzīgos nodarījumos valsts institūciju dienestā nepieciešams pakavēties plašāk, pie viena atgādinot arī jau esošās publikācijas par to un judikatūru.

Kas attiecas uz būtiska kaitējuma formulējumu, ar 2012. gada 13. decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”⁸ no KL 317., 318. un 319. panta pirmās daļas tika izslēgta norāde uz kaitējuma nodarīšanu ar likumu aizsargātām personas tiesībām, jo, kā to pamatojis profesors Uldis Krastiņš, „*tiesības ir interešu aizsardzības juridiskais regulējums, kas ietverts tiesību normās. Tiesības ir interešu aizsardzības juridiskais garants, tāpēc nav korekti tās uzskatīt par noziedzīga nodarījuma objektu.*”⁹ Jāpiezīmē, ka praktiski gandrīz visi analizētie noziedzīgie nodarījumi izdarīti un iztiesāti pirms 2013. gada 1. aprīļa, kad stājās spēkā minētie grozījumi, tāpēc norāde apsūdzībā un tiesu nolēmumos uz kaitējuma nodarīšanu personas tiesībām un interesēm atzīstama par pamatotu.

Arī likuma „Par krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”¹⁰ (turpmāk arī Īpašais likums) 23. panta pirmajā daļā 2013. gada 25. aprīļa likuma redakcijā¹¹ noteikts, ka „*atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses vai ja šāds apdraudējums ir ievērojams.*”

⁷ Par tiesu praksi krimināllietās par valsts amatpersonu un uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) vai organizāciju atbildīgo darbinieku izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem (2002–2003). Pieejams: www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas.

⁸ Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 202, 2012, 27. dec.

⁹ Krastiņš, U. *Noziedzīgs nodarījums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 32.–36. lpp.; Krastiņš, U. Vērtējuma jēdzieni Krimināllikuma normās. *Jurista Vārds*, Nr. 24, 2012, 12. jūn.

¹⁰ Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 331/332, 1998, 15. okt.

¹¹ Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 92, 2013, 15.maijs.

No likumā norādītā izriet, ka būtisks kaitējums var veidoties divējādi, kas attiecināms arī uz noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā: pirmkārt, noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, kas, saskaņā ar likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23. panta otrajā daļā noteikto, pārsniedz piecu tajā laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu, un apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātas intereses un, otrkārt, apdraudētas tikai citas ar likumu aizsargātas intereses, taču šāds apdraudējums ir ievērojams.¹² Analizējot šos variantus, U. Krastiņš skaidro, ka „*pirmajā variantā netiek prasīts, lai šis cits ar likumu aizsargāto interešu apdraudējums būtu ievērojams, tāpēc vērā ir ņemams ikkatrs cits kaitējums neatkarīgi no tā apmēra, savukārt otrs variants attiecināms uz gadījumiem, kad radīto kaitējumu nav pieņemts vērtēt naudas izteiksmē*”,¹³ kas, kā rāda prakse, raksturīgs dienesta pilnvaru pārsniegšanas gadījumiem.

Krimināltiesību teorijā un praksē par būtisku kaitējumu tāpat tiek atzīts mantisks zaudējums lielā apmērā, kad, atbilstoši likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 20. pantā noteiktajam, nozieguma priekšmeta kopējā vērtība nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par piecdesmit tajā laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu, kad „*nekāds cits kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm vairs netiek prasīts*”.¹⁴ Jāpiezīmē, ka šis būtiska kaitējuma kritērijs praksē visbiežāk konstatējams dienesta stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas un valsts amatpersonas bezdarbības gadījumos.

Attiecībā par mantisku zaudējumu kā būtiska kaitējuma kritēriju vērā ņemamas šādas no Krimināllietu departamenta 2007. gada 5. septembra lēmuma lietā Nr. SKK-404 izrietošas tēzes: 1) mantiskam zaudējumam, lai to kvalificētu kā būtisku kaitējumu vai nu tā liela apmēra dēļ vai arī kā būtiska kaitējuma vienu

¹² Hamkova, D., Liholaja, V. Būtiska kaitējuma izpratne: likums, teorija, prakse. *Jurista Vārds*, Nr. 2, 2012, 10. janv., 6.–7.lpp.

¹³ Krastiņš, U. Par vērtējuma jēdzieniem krimināltiesību normās. Grām.: Krastiņš, U. *Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas un risinājumi 1998–2008*. Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2009, 51.–52. lpp.

¹⁴ Turpat, 54. lpp.

sastāvdaļu kopā ar citu interešu aizskārumu, jābūt tādām, kas radies tieši no personas noziedzīgas rīcības; 2) cietušā tiesāšanās izdevumus, kas saistīti ar valsts amatpersonas rīcības apstrīdēšanu, nevar atzīt par cietušā mantiskajiem zaudējumiem, kas nodarīti ar noziedzīgu nodarījumu, un 3) ievērojama materiāla zaudējuma nodarīšanu vienlaikus nevar atzīt arī par būtiska kaitējuma nodarīšanu personas interesēm. Savukārt no Krimināllietu departamenta 2008. gada 2. jūlija lēmuma lietā Nr. SKK-312/2008 izriet, ka „*mantiska zaudējuma nodarīšana atzīstama arī tādos gadījumos, kad amatpersonas noziedzīgā nodarījuma rezultātā ir ne tikai zaudēta konkrēta manta, bet arī zaudēta iespēja to iegūt turpmāk, ja vien šīm sekām ir tiešs cēlonisks sakars ar apsūdzētās personas Krimināllikuma attiecīgā normā paredzēto noziedzīgo darbību vai bezdarbību.*”

Papildu norāde uz būtiska kaitējuma kritērijiem rodama arī judikatūrā. Tā, piemēram, Krimināllietu departamenta 2008. gada 1. septembra lēmumā lietā Nr. SKK-351 norādīts, ka „*Satversmē garantēto tiesību aizskārumus katrā ziņā atzīstams par personas interešu ievērojamu aizskārumu likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta izpratnē.*” Savukārt Krimināllietu departamenta 2014. gada 18. februāra lēmumā lietā Nr. SKK-1/2014 skaidrots, ka „*Būtisku kaitējumu bez papildu izklāsta apsūdzībā rada valsts amatpersonas darbība, kas saistīta ar šīs personas citu noziedzīgu nodarījumu vai arī citas personas noziedzīgu nodarījumu. [...] Turklāt citus noziedzīgus nodarījumus konstatē izskatāmajā krimināllietā vai ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu citā krimināllietā.*”

Krimināllietu departaments vairākkārt vērsis vērību apsūdzības konkrētībai, norādot, ka apsūdzību nepieciešams formulēt atbilstoši lietā konstatētajiem apstākļiem un attiecīgā Krimināllikuma panta dispozīcijā paredzētajām pazīmēm, jo, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 124. panta otrajai daļai, kriminālprocesā pierādāma noziedzīga nodarījuma sastāva, ko veido četri obligāti elementi – objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse, esamība vai neesamība, kā arī citi Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā paredzēti apstākļi, kuriem ir nozīme konkrēto

krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā (Krimināllietu departamenta 2009. gada 21. oktobra lēmums lietā Nr. SKK-520; 2010. gada 28. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-10; 2011. gada 28. decembra lēmums lietā Nr. SKK-690; 2012. gada 10. maija lēmums lietā Nr. SKK-264; 2012. gada 4. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-8; 2012. gada 26. marta lēmums lietā Nr. SKK-3).

Norāde par apsūdzības konkrētību izteikta arī tieši attiecībā uz būtisku kaitējumu, akcentējot, ka gadījumos, kad būtisks kaitējums ir obligāta noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme, apsūdzībai jāsaturs konkrēts tā formulējums. Tā, piemēram, Krimināllietu departamenta 2011. gada 1. marta lēmumā lietā Nr. SKK-7/2011 norādīts: *„Būtisks kaitējums ir obligāta Krimināllikuma 318. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīme, tādēļ apsūdzībā jānorāda, kāds konkrēti kaitējums ir nodarīts un kāpēc tas vērtējams kā būtisks krimināltiesiskā izpratnē.”* Tepat arī atzīmēts, ka konkrētajā krimināllietā *„būtiskais kaitējums nav formulēts un argumentēts atbilstoši likuma prasībām. Tas ir aprakstīts pārāk vispārīgi, jo apsūdzībā nav norādīts, kā tieši izpaudās šā noziedzīgā nodarījuma būtiskais kaitējums un kam tas radīts – valsts varai vai pārvaldības kārtībai, vai ar likumu aizsargātām personas interesēm. Atzinumam, ka M. Š. rīcība būtiski grāvusi sabiedrības uzticēšanos visu valsts amatpersonu darbībai, ir vispārīgs raksturs, turklāt no sprieduma nav saprotams, kādā veidā ar apsūdzētā darbībām būtu grauta uzticēšanās visu valsts amatpersonu darbībai.”*

Krimināllietu departaments atgādināja, ka tiesu prakses apkopojumā jau agrāk izteiktas atziņas par šo nozieguma sastāva pazīmi. *„Tā kā izskatāmās kategorijas krimināllietās kritērijs, kas norobežo noziedzīgo nodarījumu no disciplināra pārkāpuma, ir kaitīgas sekas – būtisks kaitējums, ko radījusi prettiesiskā darbība (vai bezdarbība), viens no nozīmīgākajiem ir jautājums par tā konstatēšanu, izvērtēšanu un motivāciju [...] Apsūdzībā jābūt norādītam, kāds konkrēti kaitējums ir nodarīts un kāpēc tas vērtējams kā būtisks krimināltiesiskā izpratnē, jo jāņem vērā, ka šīs prasības neievērošana var būt pamats personas attaisnošanai. Nebūtu pieļaujami, ka*

apsūdzībā tiek ietvertas tikai tādas vispārējas norādes par kaitējuma nodarīšanu „valsts varai”, „pārvaldības kārtībai”, „ar likumu aizsargātām personas interesēm”, nenorādot, kādu ietekmi aizskārums ir atstājis uz valsts varu, pārvaldības kārtību.”

Lai arī būtiska kaitējuma identificēšanai un pamatošanai pēdējo gadu praksē tiek pievērsta nopietna vērība, arī šis pētījums dod pamatu norādīt uz tā formulējuma nekonkrētību. Proti, lielākajā apsūdzību daļā tas sākas ar frāzi, ka apsūdzētais izdarījis tīšas darbības, kas vai nu acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu vai uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, vai ļaunprātīgi izmantojis dienesta stāvokli, vai arī pieļāvis bezdarbību, un tas radījis būtisku kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, neņemot vērā, ka likumdevējs šīs intereses savienojis ar saukli „vai”. Tas akcentēts arī Krimināllietu departamenta 2014. gada 18. februāra lēmumā lietā Nr. SKK-1/2014, norādot: *„Būtisks kaitējums var būt nodarīts valsts varai, pārvaldības kārtībai, personas likumiskajām interesēm kā atsevišķi, tā arī dažādām grupām atkarībā no valsts amatpersonas amata, darbības rakstura, cietušo personu esamības.”*

Cenšoties pamatot šādu būtiska kaitējuma aprakstu, kas vārds vārdā atkārtoti panta dispozīcijā norādīto, tad arī nereti tiek izmantotas vispārējas frāzes, piemēram, norādot uz to, ka ar savu rīcību, neveicot fitosanitāro kontroli un nelikumīgi izsniedzot fitosanitāro sertifikātu griezto ziedu izvešanai, apsūdzētās diskreditēja valsts amatpersonas tēlu un Latvijas valsti, kas uzskatāms par būtisku kaitējumu valsts varai un pārvaldības kārtībai (Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2011. gada 10. marta spriedums krimināllietā Nr.11840001910); apsūdzētais, nelikumīgi izsniedzot traktortehnikas vadīšanas apliecību, radījis būtisku kaitējumu valsts varai un pārvaldības kārtībai, jo apzināti ignorējis un nav ievērojis tādus valsts pārvaldes principus, ka *„valsts pārvalde ir pakļauta likumam un tiesībām. Tā darbojas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros. Valsts pārvalde savas pilnvaras*

var izmantot tikai atbilstoši pilnvarojuma jēgai un mērķim; valsts pārvalde darbojas sabiedrības interesēs; valsts pārvaldei, atsevišķai amatpersonai, īstenojot valsts pārvaldes funkcijas, nav savu interešu” (Latgales apgabaltiesas 2008. gada 22. septembra spriedums krimināllietā Nr.16870001706).

Analizējot šo pēdējo pamatojumu, grūti saprast, kas tad attiektos arī uz minēto valsts varas apdraudējumu, vai viss minētais būtu atzīstams par ievērojamu interešu apdraudējumu, jo mantiskais zaudējums jau nav konstatēts. Jānorāda, ka konstatēti vairāki gadījumi, kad, formulējot būtisku kaitējumu un nekonstatējot (vai nenorādot) ar likumu aizsargāto citu interešu ievērojumu aizskārumu, apsūdzībā tiek norādīts vai nu tikai uz mantiska zaudējuma nodarīšanu, neminot kādas citas ar likumu aizsargātas intereses, vai arī otrādi, nenorādot mantisku zaudējumu, kas būs redzams arī turpmāk minētajos piemēros.

Tālāk minēts vēl viens gadījums, kad būtiska kaitējuma pamatojums vismaz atzīstams par nepārliciecināmu.

- Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa ar 2009. gada 3. aprīļa spriedumu lietā Nr. K29-821-09/2, krimināllieta Nr. 16870000708 atzina, ka M. R. – Satiksmes ministrijas Darbības nodrošināšanas nodaļas vadītāja – aiz nolaidības nepildīja savus valsts amatpersonas pienākumus, kā arī izdarīja dienesta viltojumu.

Tiesa atzina par pierādītu, ka apsūdzētā, būdama atbildīga par Satiksmes ministrijas un SIA „Fest.lv” noslēgtā līguma par izbraukuma lekcijām skolās izpildi, saņemdama no SIA informāciju, ka līguma izpilde ir apdraudēta, un neinformēdama par šo problēmu ministrijas valsts sekretāru, mainīja iepriekš noslēgtā līguma priekšmetu un, nesastādījusi tāmi, nenoskaidrojusi, cik lielu naudas summu un no kādas ministrijas budžeta daļas atļauts izmantot šādam pasākumam, mutiski vienojās ar SIA „Fest.lv” par to, ka SIA par visu līgumā paredzēto summu, tas ir, 3870,70 Ls, līgumā paredzēto lekciju vietā noorganizēs Ziemassvētku pasākumu ministrijas darbinieku bērniem, kas arī tika izdarīts. Pēc tam M. R. sagatavoja viltotu dokumenta projektu – Darba nodošanas-pieņemšanas aktu, ka SIA „Fest.lv” esot nodrošinājusi lekcijas astoņās skolās, uz kā pamata SIA kontā tika ieskatīta nauda 3870,70 Ls.

Tika secināts, ka ar šādām savām darbībām M. R. radīja būtisku kaitējumu valsts pārvaldei un ar likumu aizsargātām personu tiesībām un

interesēm, kas izpaudās kā šo interešu ievērojams apdraudējums, kura pamatojumu, mēģinot izprast tā būtību, atļaušos nocītēt:

„– M. R., neinformējot valsts sekretāru par to, ka mainījusi 2006. gada 11. decembra līguma Nr. SM 2006/149 priekšmetu, pārkāpa savas pilnvaras, nenoskaidrojot jautājumu par to, vai nav nepieciešams organizēt lekcijas skolās par Eiropas Savienības struktūrfondu nozīmīgumu un pieejamību. Satiksmes ministrija nevarēja kompetenti izskatīt šo jautājumu un pieņemt tiesību aktiem atbilstošu lēmumu attiecībā uz līgumu, kurš bija noslēgts 2006. gada 11. decembrī ar SIA „Fest.lv”;

– M. R. neizpildīja savus valsts amatpersonas pienākumus, viņa neinformēja vadību par to, ka jāgroza 2006. gada 11. decembra līguma Nr. SM 2006/149 priekšmets, kas viņai bija jāizdara saskaņā ar viņai uzliktajiem amatpienākumiem, mutiski vienojoties ar SIA „Fest.lv” darbiniekiem, neizdarot aprēķinus (nesastādot tāmi u.c.) par to, cik šāds pasākums izmaksātu Satiksmes ministrijai, bet visu 2006. gada 11. decembra līgumā Nr. SM 2006/149 paredzēto naudas summu iztērējot Ziemassvētku pasākumam 2006. gada 19. decembrī, M. R. izšķērdēja daļu no naudas, kuru bija paredzēts izmantot citam mērķim;

– Satiksmes ministrijas Grāmatvedības nodaļā tika izdarīti patiesībai neatbilstoši ieraksti, kā rezultātā nebija iespējams konstatēt šī saimnieciskā darījuma sākumu un izsekot tā norisei;

– noslēpjot no Satiksmes ministrijas valsts sekretāra informāciju par to, ka mainīts 2006. gada 11. decembra līguma Nr. SM 2006/149 priekšmets, un vizējot 2006. gada 20. decembra Darba pieņemšanas-nodošanas aktu, grāva valsts sekretāra un Satiksmes ministrijas autoritāti. Valsts sekretārs [..] savlaicīgi būtu konstatējis attiecīgos dienesta viltojumus par to, ka iepriekšminēto līgumu un aktu nav parakstījis viņš, bet kāda cita persona.”

Atsevišķos gadījumos sākotnēji apsūdzībā formulēto un pamatoto būtiska kaitējuma esamību tiesa precizē vai pat papildina ar norādi uz kādiem konkrētiem apstākļiem. Tā

- V. K., kurš apsūdzēts KL 317. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, apsūdzībā norādīts, ka ar savām tīšām darbībām, kas acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu piešķirto tiesību un uzlikto uzdevumu un pilnvaru robežas, radīts būtisks kaitējums valsts varai un ar likumu aizsargātām personas interesēm. Tā kā šis prakses piemērs vēlāk tiks detalizēti analizēts nodarījuma kvalifikācijas sakarībā, šeit, aplūkojot jautājumu par

būtisku kaitējumu, tikai norādāms, ka apsūdzētais – policijas darbinieks – bez likumīga pamata nodarīja miesas bojājumus divām personām. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa ar 2010. gada 2. septembra spriedumu krimināllietā Nr. 11819000704 atzina, ka V. K. diskreditēja policijas autoritāti sabiedrībā, radīdams būtisku kaitējumu valsts varai, kā arī, pielietodams vardarbību, radīja būtisku kaitējumu ar likumu aizsargātām personas interesēm.

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2011. gada 5. oktobra lēmumu pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu, taču norādīja uz būtiska kaitējuma motivācijas nepilnīgumu. Atzīstot, ka apsūdzētais ar savām darbībām radījis ievērojamu apdraudējumu citām ar likumu aizsargātām interesēm, tika sniegts šāds būtiska kaitējuma pamatojums: *„Apsūdzētais V. K., būdams varas pārstāvis, t. i., valsts amatpersona, nodarīja būtisku kaitējumu valsts varai, kas izpaudās policijas darbinieka amata diskriminācijā (droši vien diskreditācijā), ar ko grāva Valsts policijas prestižu sabiedrības skatījumā, un rupjā savu dienesta pilnvaru pārsniegšanā – izdarīja tīšas darbības, kas ir pretrunā ar likuma „Par policiju” 13. panta noteikumiem par policijas darbinieka tiesībām lietot fizisku spēku un speciālos līdzekļus, acīmredzami pārsniedzot iepriekšminētajā tiesību normā policijas darbiniekam noteiktās tiesības lietot fizisku spēku, tādā veidā mazināja uzticību policijai kā valsts institūcijai, kuras pienākums ir aizsargāt personas dzīvību, veselību, tiesības un brīvības no prettiesiskiem apdraudējumiem, graujot tās prestižu, un V. K. savu noziedzīgo darbību rezultātā nodarīja apdraudējumu cietušā P. Z. veselībai, nodarot viņam vieglus miesas bojājumus, apdraudējumu cietušā V. D. veselībai un dzīvībai, nodarot V. D. smagus miesas bojājumus, kas bīstami dzīvībai, kas ir vērtējams kā ievērojams apdraudējums ar likumu nostiprinātajām tiesībām – tiesībām uz veselības neaizskaramību, kas noteiktas Latvijas Republikas Satversmes 111. pantā.”*

Diez vai arī šādu pamatojumu var atzīt par īpaši veiksmīgu, jo tas ir visai smagnējs un tajā nepamatoti ietverti apstākļi, kas veido noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi.

Ir arī tādi kriminālprocesi, kuros būtisks kaitējums nav ne minēts, nedz arī pamatots. Piemēram,

- Ar Talsu rajona tiesas 2011. gada 21. decembra spriedumu krimināllietā Nr. 16870000110, kas izskatīta vienošanās procesā, par vainīgu KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā atzīta I. J. – pagasta padomes

priekšsēdētāja un finanšu komitejas vadītāja. Kā izriet no apsūdzības, viņa rīkojās nelietderīgi ar pašvaldības īpašumā esošo mantu – finanšu komitejas sēdē un pagasta pašvaldības sēdē lēma norakstīt septiņus darba kārtībā esošus portatīvos datorus, atdodot tos pa vienam katram pašvaldības deputātam un vienu datoru paturot sev, sakarā ar ko pagasta padomei radīts mantisks kaitējums 3365,18 Ls apmērā.

Nav šaubu par to, ka mantiskais zaudējums atzīstams par ievērojamu, taču būtiska kaitējuma esamībai konstatējams vēl arī citu ar likumu aizsargātu interešu apdraudējums, uz ko tiesas nolēmumā nekādas norādes nav. Līdz ar to par kļūdainu atzīstams arī tiesas secinājums, ka I. J. izdarītais nodarījums saskaņā ar KL 318. panta otro daļu ir kvalificēts pareizi, jo, inkriminējot šā nozieguma izdarīšanu mantkārīgā nolūkā, obligāti konstatējams tā rezultātā radītais būtiskais kaitējums. Tā kā šis tiesas nolēmums netika apstrīdēts, tas ir stājies likumīgā spēkā.

Virknē gadījumu, atzīstot policijas darbinieku vainu KL 317. pantā paredzētā nozieguma izdarīšanā, kas visbiežāk ir saistīts ar vardarbību, piemēram, Liepājas tiesas 2008. gada 21. maija spriedumā krimināllietā Nr. 11260057607; Balvu rajona tiesas 2010. gada 16. marta spriedumā krimināllietā Nr. 12110000509; Kuldīgas rajona tiesas 2010. gada 28. aprīļa spriedumā krimināllietā Nr. 11260070805; Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010. gada 28. maija spriedums krimināllietā Nr. 2010006202; Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2011. gada 20. maija spriedumā krimināllietā Nr. 11819001010 u. c. norādīts uz būtiska kaitējuma nodarīšanu valsts varai. Pamatojot, kā šis kaitējums izpaudies, līdz ar kaitējuma nodarīšanu personas ar likumu aizsargātajām interesēm tiek norādīts: „*darbības radījušas būtisku kaitējumu valsts varai, [..] jo diskreditēja policijas darbinieka amatu*”; „*nodarīja būtisku kaitējumu valsts varai, diskreditējot policiju kā valsts institūciju un graujot tās prestižu*”; „*ar savu rīcību radīja sabiedrībā negatīvu iespaidu par Policijas darbinieku ētikas normu kritērijiem, diskreditēja Latvijas valsti, Latvijas Republikas Valsts policiju un tās prestižu, kas uzskatāms par būtisku kaitējumu valsts varai un pārvaldības kārtībai*”; „*diskreditēja policijas autoritāti sabiedrībā, radot būtisku kaitējumu valsts varai*”; „*nodarīts būtisks kaitējums valsts*

varai un pārvaldības kārtībai – ievērojami diskreditēts policijas darbinieka kā valsts varas pārstāvja amats un tēls” utt.

Taču pētījuma gaitā konstatēta arī citāda izpratne par būtiska kaitējuma nodarīšanu valsts varai.

- Pašvaldības policijas darbinieks S. R. apsūdzēts un ar Jelgavas tiesas 2008. gada 28. jūlija spriedumu krimināllietā Nr. 11220023608 atzīts par vainīgu KL 317. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, proti, ka viņš, vedot stiprā alkohola reibumā esošo V. F. uz dienesta automašīnu, lai nogādātu viņu uz medicīnisko atskurbtuvi, pielietojis pret viņu vardarbību, nodarot vieglus miesas bojājumus bez veselības traucējuma.

Tiesa no S. R. apsūdzības, atsaucoties uz E. Levita sniegto skaidrojumu, ka „*valsts vara ir reāla kategorija, kas nozīmē valsts varas nesēja suverēnas (brīvas) gribas realizāciju valsts teritorijā. Demokrātiskās valstīs suverēnas varas nesējs ir tauta (Satversmes 2. p.), kura parasti to realizē ar demokrātiski leģitimētu valsts orgānu – parlamenta, valdības, valsts galvas – starpniecību... (Egils Levits. Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra)*”, izslēdza norādi uz būtiska kaitējuma nodarīšanu valsts varai, atzīmējot, ka nav arī norādīts, kā šis kaitējums izpaudies. Tiesa atzina būtiska kaitējuma nodarīšanu valsts pārvaldības kārtībai, „*jo tāpat kā Valsts policija, arī pašvaldības policija ir valsts pārvaldes iestāde.*”

Arī krimināllietā Nr. 11220129407 Jelgavas tiesa 2010. gada 12. jūnija spriedumā, atzīstot par vainīgiem policijas darbiniekus E. M. KL 317. panta otrajā daļā, bet V. L. – KL 319. panta otrajā daļā paredzēto noziegumu izdarīšanā, uzskatīja, ka ar apsūdzēto darbībām kaitējums nodarīts nevis valsts varai, bet gan pārvaldības kārtībai, jo gan Valsts, gan Pašvaldības policija ir valsts pārvaldes iestāde.

Tādējādi veiktais pētījums ļauj secināt, ka, raksturot radīto būtisko kaitējumu un pamatojot tā esamību, konstatējamās šādas nepilnības. Pirmkārt, apsūdzības ievaddaļā norādīto apdraudēto interešu uzskaitījums ir plašāks, ja salīdzina ar tālākajā sprieduma izklāstā konstatētajiem apstākļiem; otrkārt, konstatējot ievērojamu mantisku zaudējumu, ne vienmēr tiek norādīts, kādas vēl citas ar likumu aizsargātas personas intereses tiek apdraudētas un, otrādi, kā būtisks kaitējums tiek norādīts tikai uz kādu personas interešu apdraudējumu, lai arī tas netiek pamatots kā

ievērojams; treškārt, tiek norādīts tikai uz apdraudētajām interesēm, neatklājot saturu un, ceturtkārt, atsevišķos gadījumos būtiska kaitējuma esamība vispār netiek apspriesta, lai arī tā konkrētajā gadījumā ir obligāta noziedzīga nodarījuma objektīvās puses pazīme.

Apkopojot juridiskajā literatūrā paustās atziņas un tiesu praksē konstatēto, secināms, ka būtisks kaitējums kā vērtējuma jēdziens nosakāms katrā konkrētā gadījumā, vadoties pēc likumdevēja noteiktiem un judikatūrā nostiprinātiem kritērijiem un ņemot vērā nodarījuma faktiskos apstākļus – izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un smaguma pakāpi, nodarītā zaudējuma apmēru, prettiesiskās uzvedības negatīvo ietekmi uz attiecīgās institūcijas vai iestādes normālu funkcionēšanu, cietušo skaitu, tiem nodarītā fiziskā, mantiskā, morālā kaitējuma smagumu u. tml.

Tā gadījumos, kad noziedzīga nodarījuma izdarītāji ir varas pārstāvji, kas analizētajos prakses piemēros galvenokārt ir bijuši policijas darbinieki, ir pamats izvērtēt, vai un cik lielā mērā tika diskreditēts attiecīgās iestādes un valsts varas pārstāvja amats un tēls sabiedrības skatījumā, kā tas varēja ietekmēt tiesībsargājošo iestāžu autoritāti un sabiedrības uzticību tām. Savukārt, izvērtējot pašvaldības amatpersonu rīcības rezultātā radīto būtisko kaitējumu, noteicošais kritērijs var būt materiālā zaudējuma apmērs, kas nodarīts, neracionāli vai prettiesiski rīkojoties ar pašvaldības mantu un finanšu līdzekļiem.

Analizējot tiesu nolēmumus kriminālprocesos, kuros personas atzītas par nevainīgām tām inkriminēto noziegumu izdarīšanā un attaisnotas, secināms, ka lielākā daļa ir tieši tie gadījumi, kad attaisnošanas pamats ir bijis noziedzīga nodarījuma sastāva neesamība, iztrūkstot pašam nodarījumam vai obligātajai objektīvās puses pazīmei – būtiskam kaitējumam. Tā, piemēram,

- K. D. apsūdzēts KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, proti, ka viņš, būdams valsts amatpersona – tiesu izpildītājs, pildīdams ar amata pienākumiem saistītu uzdevumu – K. S. kā nekustamā īpašuma ieguvēja „ievešanu valdījumā” un parādnieces E. G. izlikšanu, izlika no dzīvokļa tā

īrnieci E. B. M., ignorējot spēkā esošu starp E. B. M. un E. G. noslēgto dzīvojamās telpas īres līgumu, kā arī spēkā esošu tiesas lēmumu atlikt izpildu darbības, kas saistītas ar E. B. M. izlikšanu. E. B. M. piederošās mantas tika saliktas maisos un aizvestas uz noliktavu, neveicot mantu aprakstu, nenovērtējot tās un neieceļot mantu glabātāju.

No apsūdzības izriet, ka tādējādi K. D., paužot diskriminējošu attieksmi pret E. B. M., kaitējis Latvijas Republikas kā tiesiskas valsts tiesu varas un arī sava amata prestižam, izdarīja ļaunprātīgu E. B. M. tiesību aizskārumu un radīja būtisku kaitējumu ar smagām sekām, ko veido Latvijas Republikas Satversmē garantēto pamattiesību aizskārumus – 96. pantā noteikto tiesību uz privātās dzīves un mājokļa neaizskaramību, 105. pantā noteikto tiesību uz īpašumu aizskārumus – atņēma cietušajai iespēju brīvi rīkoties ar viņai piederošo kustamo mantu, un, nepastāvot likumīgam pamatam, atņēma cietušajai pajumti, liedzot E. B. M. dzīvot īrētajā dzīvoklī. E. B. M. piederošās mantas nelikumīgas izvešanas dēļ nodarīts arī ievērojams mantiskais zaudējums par summu 5255, 40 Ls.

Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesa ar 2011. gada 21. februāra spriedumu lietā Nr. K28-0016-11, krimināllieta Nr. 12020004606 K. D. atzina par nevainīgu un attaisnoja, nekonstatējot ļaunprātīgu dienesta stāvokļa izmantošanu, bet līdz ar to arī KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma sastāva objektīvās un subjektīvās puses esamību. Ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 13. oktobra lēmumu lietā Nr. KA04-456-11/7 pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Neapšaubāmi ir jāpiekrīt tam, ka K. D. celtā apsūdzība ir nekonkrēta un tajā nav norādīts, kādos tiesību aktos reglamentēto ieviešanas īpašumā un izlikšanas kārtību un kādā veidā apsūdzētais ir pārkāpis, proti, kā izpaudusies dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka pirmās instances tiesa kļūdaini norāda uz to, ka, inkriminējot KL 318. pantu, jākonstatē, ka dienesta stāvoklis izmantots ļaunprātīgi, personiskas ieinteresētības dēļ, jo likumdevējs tādu pazīmi noziedzīgā nodarījuma sastāvā nav ietvēris.

- Ar Liepājas tiesas 2011. gada 28. oktobra spriedumu krimināllietā Nr. 1260066108 A. J. un M. J. atzīti par nevainīgiem viņiem inkriminētā nozieguma, kas paredzēts KL 317. panta otrajā daļā, izdarīšanā un attaisnoti. Tiesa secināja, ka nav iegūti pierādījumi inkriminētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvajai pusei, proti, ka apsūdzētie – pašvaldības policijas

kārtībnieki – veikuši aktīvas darbības, radot būtisku kaitējumu personas ar likumu aizsargātajām interesēm. Izvērtējot ar tiesas izmeklēšanā pārbaudītajiem pierādījumiem konstatētos faktus, tiesa atzina, ka „*apsūdzēto A. J. un M. J. darbības, ievietojot V. M. dienesta automašīnā un nogādājot Valsts policijā, nav saistītas ar vardarbību, nepārsniedz valsts amatpersonai likumā „Par policiju” piešķirto tiesību un pilnvaru robežas un ar šādām darbībām nav radīts būtisks kaitējums ar likumu aizsargātām personas interesēm – vidēja smaguma miesas bojājums cietušajam.*” Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2012. gada 31. janvāra lēmumu pirmās instances tiesas spriedumu nolēma negrozīt, noraidot prokurora apelācijas protestu.

Protams, tas ir jautājums par pierādījumu izvērtēšanu un ticamības faktoru, te tikai varētu piekrist prokuroram, ka tiesa, veicot pierādījumu pārbaudi, nav analizējusi cietušajam konstatēto vidēja smaguma miesas bojājumu rašanās apstākļus, kas saskaņā ar apsūdzību veidoja būtisku kaitējumu. Prokurora ieskatā, „*tiesa nepamatoti apšaubījusi V. M. būtiskākos jautājumos konsekventi sniegto liecību patiesumu, vienlaikus atzīstot apsūdzēto liecības par ticamām, nevērtējot tās un citu policistu liecības pietiekami kritiski kā tādas, kas dotas nolūkā izvairīties no atbildības vai kā koleģiālas solidaritātes motivētas.*”

- E. K. apsūdzēta un ar Liepājas tiesas 2011. gada 3. marta spriedumu krimināllietā Nr. 11260090608 atzīta par vainīgu KL 318. panta otrajā daļā un 179. panta pirmajā daļā paredzēto noziegumu izdarīšanā. Ar tiesas spriedumu konstatēts, ka E. K., būdama valsts amatpersona – Liepājas pilsētas domes deputāte, domes sēdē bija nobalsojusi par lēmumu, ar kuru pašvaldība nolēma izmantot pirmpirkuma tiesības uz īpašumu, kuru S. S. bija pārdevis S. K. par 70 000 Ls. Satikusi S. S. un viņa sievu A. S., kuri tajā brīdī apsprieda vērsanos pēc juridiskās palīdzības, jo iepriekš bija vienojušies ar S. K. par pārdošanas cenu 123 000 Ls un vēlējās saņemt šo summu pilnā apmērā, E. K. piegāja pie viņiem, stādījās priekšā kā domes deputāte un juriste, un pēc S. S. lūguma piekrita sniegt viņiem juridisko palīdzību.

E. K. viņiem esot apgalvojusi, ka ir iespējams panākt, ka dome atceļ pieņemto lēmumu par pirmpirkuma tiesību izmantošanu uz nekustamo īpašumu, paskaidrodama, ka viņai kā deputātei ir liela pieredze un ka viņai ir zināms, kā tiek pieņemti pašvaldības lēmumi un kā panākt to atcelšanu. Apsolot organizēt nepieciešamās juridiskās palīdzības sniegšanu, E. K. viņiem norādīja, ka par

pozitīvu lietas iznākumu būs jāmaksā atlīdzība 5000 Ls, no kuras kā avanss jāiemaksā 2500 Ls, ko S. S. arī izdarīja. Tiesa atzina, ka norādītajā veidā E. K. tīši ļaunprātīgi izmantoja savu valsts amatpersonas dienesta stāvokli mantkārīgā nolūkā, tas ir, lai saņemtu no S. S. naudas līdzekļus par juridiskās palīdzības sniegšanu, kurus, pārtraucot savu saistību izpildi, piesavinājās.

Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2013. gada 21. februāra spriedumu lietā Nr. KA02-0002-13/12 pirmās instances tiesas spriedumu daļā par E. K. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu saskaņā ar KL 318. panta otro daļu atcēla, atzina viņu par nevainīgu un attaisnoja, atzīstot, ka apsūdzībā iztrūkst obligāta objektīvās puses pazīme – būtisks kaitējums un objekts, kuram tas nodarīts, līdz ar to nav arī noziedzīga nodarījuma sastāva. Apelācijas instances tiesas spriedums šajā daļā netika apstrīdēts.

Šajā kriminālprocesā apsūdzētās aizstāvis, apstrīdot E. K. atzīšanu par vainīgu KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, norādīja uz vienu būtisku niansi, kas var ietekmēt nodarījuma juridisko izvērtējumu. Proti, atsaucoties uz Senāta krimināllietu departamenta 2011. gada 1. marta lēmumu krimināllietā Nr. 16870001706, aizstāvis atzīmēja, ka ir nepieciešams vērtēt, vai E. K. konkrētajā gadījumā ir rīkojusies kā amatpersona vai kā privātpersona – juriste, tas ir, vai apsūdzētā ir uzskatāma par inkriminētā noziedzīgā nodarījuma speciālo subjektu, kas gan 2013. gada 21. februāra apelācijas instances tiesas nolēmumā nav apspriests.

Taču atbilde uz šo jautājumu rodama Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2014. gada 21. maija spriedumā, kas taisīts pēc tam, kad Senāta Krimināllietu departaments ar 2013. gada 8. novembra lēmumu lietā Nr. SKK-0402-13 bija atcēlis apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par E. K. atzīšanu par vainīgu un sodīšanā par KL 179. panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Atzīstot, ka E. K. nodarījumā nav KL 179. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva – objekta un objektīvās puses, tiesa norādīja uz privāto attiecību un strīda esamību starp apsūdzēto un S. S., kura priekšmets ir juridisko pakalpojumu kvalitāte, apjoms un izmaksas, kas neveido kriminālatbildības pamatu un risināms civiltiesiskā kārtā. Krimināllietu departaments ar 2014. gada 28. oktobra lēmumu lietā Nr. SKK-0611-14 šo apelācijas instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Jāpiezīmē, ka norāde uz nepieciešamību noskaidrot nodarījuma saistību apsūdzētā valsts amatpersonas statusu tieši izriet no jau minētā Krimināllietu departamenta 2011. gada 1. marta lēmuma lietā Nr. SKK-7/2011 krimināllietā Nr. 16870001706. Šajā krimināllietā viens no apsūdzētajiem – valsts amatpersona A. V. atzīts par vainīgu kukuļdošanā citai valsts amatpersonai M. Š., lai tā, pārkāpjot noteikto kārtību, izsniegtu traktortehnikas vadītāja apliecību, ko M. Š. arī izdarīja, izsniedzot apliecību bez praktiskās vadīšanas eksāmena un teorētiskā eksāmena kārtības.

Krimināllietu departaments, atceļot apelācijas instances tiesas spriedumu, cita starpā norādīja, ka apsverams jautājums par to, vai konkrētajā gadījumā A. V. rīkojās kā amatpersona vai kā privātpersona, tas ir, vai viņš uzskatāms par viņam inkriminētā noziedzīgā nodarījuma speciālo subjektu. Tāpat tika arī atzīmēts, ka no apsūdzības nav saprotams, kāda saistība ir A. V. vēlmei saņemt traktortehnikas vadīšanas apliecību bez eksāmena kārtības ar viņa kā valsts amatpersonas statusu.

Apsūdzības nekonkrētība par izdarīto nodarījumu un radīto būtisku kaitējumu bija par pamatu V. V. atzīšanai par nevainīgu apsūdzībā KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā.

- V. V. apsūdzēts par to, ka viņš, būdams valsts amatpersona – rīkotājdirektors pašvaldības uzņēmumā – ļaunprātīgi, mantkārīgā nolūkā, izmantoja savu dienesta stāvokli pretēji dienesta un uzņēmuma interesēm, kā rezultātā ar nepamatotu automašīnas nomu, nepamatotu benzīna un nepamatotu automašīnas remonta rēķinu apmaksu nodarījis uzņēmumam zaudējumu 2475,91 Ls apmērā. Kā norādīts apsūdzībā, V. V. tīši radījis būtisku kaitējumu 1) pilsētas pašvaldības pārvaldes kārtībai, tas ir, apdraudot racionālas finanšu līdzekļu izmantošanas intereses; tiesības efektīvi realizēt likumā noteiktās pašvaldības funkcijas ar pašvaldības uzņēmumu starpniecību; un 2) ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm, tas ir, nodarot juridiskai personai – pilsētas pašvaldības uzņēmumam – tiešu zaudējumu minētās summas apmērā un apdraudot uzņēmuma prestiža, finansiālās un materiālās intereses.

Daugavpils tiesa ar 2008. gada 13. februāra spriedumu lietā Nr. K12-0093/08, krimināllietā Nr. 16870001208 V. V. apsūdzībā saskaņā ar KL 318. panta otro daļu attaisnoja, uzskatot, ka apsūdzība nav pierādījusi ne V. V.

mantkārīgo nolūku, nedz arī ar noziedzīgo nodarījumu radīto būtisko kaitējumu. Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2008. gada 18. jūnija lēmumu lietā Nr. KA03-0126/08 pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu, taču šie abi tiesu nolēmumi tika atcelti ar Krimināllietu departamenta 2008. gada 25. augusta lēmumu lietā Nr. SKK-496/08 un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai, kas, taisot spriedumu, bija pārkāpusi tiesas apspriedes noslēpumu.

V. V. tika atzīts par nevainīgu un attaisnots tam celtajā apsūdzībā arī ar Daugavpils tiesas 2013. gada 7. novembra spriedumu, ko Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2014. gada 14. aprīļa lēmumu lietā Nr. KA03-0114-14 tāpat atstāja negrozītu, piekrītot pirmās instances tiesas secinājumam, ka V. V. ar savām darbībām uzņēmumam mantisku zaudējumu nerādīja un viņa nodarījumā nav arī KL 318. panta dispozīcijā paredzēto valsts amatpersonas izdarītu tīšu darbību, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, ja ar tām radīts būtisks kaitējums pantā norādītajām interesēm.

Atstājot pierādījumu izvērtēšanu tiesas kompetencē un piekrītot tam, ka tiesai visas saprātīgās šaubas par vainu, kuras nav iespējams novērst, jāvērtē par labu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, vienlaikus jāatzīmē, ka, attaisnojot V. V. un vērtējot viņam celto apsūdzību, pirmās instances tiesa 2013. gada 7. novembra spriedumā pamatoti secināja, ka tā neatbilst likuma prasībām un judikatūrai, atsaucoties uz Krimināllietu departamenta lēmumiem lietās Nr. SKK-84/2009, Nr. SKK-520/2009, Nr. SKK-314/2010, Nr. SKK-22/2011. Nr. SKK-8/12. Tāpat jāpiekrīt tiesas secinājumam, ka no apsūdzības formulējuma par būtisku kaitējumu, kurā, kā rakstīts spriedumā „*ir norādītas vispārējas bezsakarīgas frāzes*”, nevar izprast apdraudējuma raksturu, saturu un būtību.

- I. L. apsūdzēts un ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2009. gada 28. janvāra spriedumu lietā Nr. K29-99/09, krimināllietā Nr. 15890001903 atzīts par vainīgu KL 319. panta pirmajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā. Tiesa atzina par pierādītu, ka apsūdzētais – vecākais muitas uzraugs – aiz nolaidības neveica muitas vērtības pārbaudi deklarējamajai precei, bet uz iesniegto viltoto dokumentu – pirkuma līguma, rēķina – invoisa un transportlīdzekļa vērtības aprēķina akta pamata noformēja nepatiesu ziņu saturošu Vienotu administratīvo dokumentu par preces importu brīvam

apgrozījumam, tādējādi nodarīdams Valsts civildienestam būtisku materiālu kaitējumu 3353,94 Ls apmērā.

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2010. gada 27. janvāra spriedumu lietā Nr. KA04-34/10-21 I. L. atzina par nevainīgu un attaisnoja, pamatojot ar to, ka par pierādītu atzītās apsūdzētā noziedzīgās darbības aprakstā nav norādīts, ka bez materiāla zaudējuma būtu apdraudētas vēl kādas ar likumu aizsargātas Valsts civildienesta intereses, vai ka šāds apdraudējums būtu ievērojams likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23. panta izpratnē. Būtiska (lasīt – ievērojama – V. L.) materiāla kaitējuma nodarīšanu nevar atzīt arī par būtisku kaitējumu personas interesēm.

Taču precīza objektīvās puses pazīmju noskaidrošana ir būtiski ne tikai inkriminētā noziedzīgā nodarījuma sastāva esamības vai neesamības konstatēšanai, bet arī KL 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nošķiršanai, kas bijis aktuāli vairākos kriminālprocesos.

- Piemēram, lietā Nr. K29-110/08/9, krimināllieta Nr. 128120021205 I. V. ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2008. gada 22. janvāra spriedumu atzīts par vainīgu KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, atzīstot par pierādītu, ka viņš, būdams valsts amatpersona – Rīgas galdniecības arodividusskolas direktors – un vienlaikus arī SIA „Baldze” amatpersona un 50% pamatkapitāla īpašnieks, divreiz iznomāja SIA „Baldze” telpas skolā, nepamatoti, apejot likumā noteikto kārtību, samazināja par 50% nomas maksu par iznomātajām telpām, nodarot attiecīgi valstij zaudējumus ne mazāk kā 6565,10 Ls un 3276 Ls apmērā, kā arī pieļāva, ka SIA „Baldze” bez līgumiska pamata un nemaksādama par to nomas maksu īpašniekam, ieņēma skolas telpas ne mazāk kā 294,3 m² platībā, ar ko nodarīja valstij zaudējumu 3088,15 Ls apmērā. I. V. atzīts par vainīgu arī KL 235. panta pirmajā daļā un 326. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā, par ko nedaudz vēlāk.

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2008. gada 17. jūnija spriedumu lietā Nr. KA04-274-08/29 I. V. šajā apsūdzībā atzina par nevainīgu un attaisnoja, nekonstatējot noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi, proti, I. V. nodomu ļaunprātīgā dienesta stāvokļa izmantošanā, lai gūtu sev materiālu labumu.

Izskatot kasācijas protestu, Krimināllietu departaments ar 2008. gada 31. oktobra lēmumu lietā Nr. SKK-0525/08 apelācijas instances tiesas

spriedumu atcēla pilnībā un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai, norādot, ka tiesai rūpīgi jāizvērtē I. V. celtā apsūdzība saskaņā ar KL 318. panta otro daļu par to, ka apsūdzētais mantkārīgā nolūkā pieļāvis, ka SIA „Baldze” bez līgumiska pamata un nemaksādama par to nomas maksu ieņēma arodividusskolas telpas, ar ko valstij nodarīts zaudējums ne mazāk kā 3088,15 Ls apmērā. Atzīmējot, ka KL 318. pantā paredzētajam noziegumam objektīvā puse izpaužas aktīvās darbībās, kas radījušas būtisku kaitējumu, un, konstatējot apsūdzībā norādīto, ka I. V. pieļāvis konkrētu SIA „Baldze” rīcību, tātad no objektīvās puses nav pildījis savus skolas direktora pienākumus, Krimināllietu departaments norādīja, ka apelācijas instances tiesai jāizvērtē, vai šī I. V. apsūdzības daļa nesatur cita noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

Apelācijas instances tiesā prokurors grozīja apsūdzību šajā daļā un lūdza I. V. nodarījumu kvalificēt saskaņā ar KL 319. panta otro daļu, kā to Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija arī nosprieda savā 2009. gada 11. februāra spriedumā lietā Nr. KA04-78-09/12, vienlaikus arī atzīstot I. V. par vainīgu KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā epizodēs, kas bija saistītas ar telpu iznomāšanu, nepamatoti par 50% samazinot nomas maksu par iznomātajām telpām.

- Jautājums par dienesta ļaunprātības veidu tika risināts arī krimināllietā Nr. 1110019803, kurā N. M. un U. P. bija apsūdzēti KL 190. panta otrajā daļā, J. K., G. S. un A. S. – KL 190. panta otrajā daļā un 318. panta otrajā daļā paredzēto noziegumu izdarīšanā, bet Ē. K. apsūdzēts KL 319. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā. Rēzeknes tiesa ar 2008. gada 15. septembra spriedumu visus apsūdzētos kontrabandas izdarīšanā atzina par nevainīgiem un attaisnoja, pamatojot, ka tiesas izmeklēšanas gaitā netika iegūti pierādījumi, pie kādiem apstākļiem un kur notika vienošanās par preču – cigarešu un etilspirta – kontrabandu no Krievijas Latvijā, kādas lomas bija katram apsūdzētajam. Tiesa ir konstatējusi, ka U. P. ar kravas furgonu un N. M. ar kravas mikroautobusu ir šķērsojuši robežu apsūdzībā norādītajā laikā un iebraukuši no Krievijas Federācijas Latvijā, taču tiesa nav ieguvusi pierādījumus, ka minētie transportlīdzekļi bijuši piekrauti un kādas preces tajos bija. Nekādos robežsardzes un muitas dokumentos nav ierakstu par šo transportlīdzekļu robežas šķērsošanu.

Savukārt muitas uzraugu J. K. un G. S., kā arī robežsardzes vecākā inspektora A. S. nodarījums tika pārkvalificēts no KL 318. panta otrās daļas uz 319. panta pirmo daļu, atzīstot, ka viņi pieļāvuši valsts amatpersonas bezdarbību, tas ir, tīši nepildīja ar likumiem un normatīvajiem aktiem uzliktos

pienākumus, iepriekš minētajiem transportlīdzekļiem šķērsojot valsts robežu, ar ko valsts varai, pārvaldes kārtībai radīts būtisks kaitējums. Attiecībā par G. S. vēl precizēts, ka ar pienākumu nepildīšanu viņš radījis „*būtisku kaitējumu valsts pārvaldības kārtībai, grāvis svarīgas un būtiskas valsts pārvaldes iestādes – Latvijas valsts iestāžu un Latvijas Republikas Muitas prestižu.*” Savukārt A. S., tīši neizdarot darbības, kuras viņam pēc likuma vai uzlikta uzdevuma jāizdara, „*nerealizēja Valsts robežsardzes galveno funkciju – valsts robežas neaizskaramības nodrošināšana un ar savu rīcību diskreditēja Latvijas valsti, Latvijas Republikas robežsardzi un tās prestižu, kas uzskatāms par būtisku kaitējumu valsts varai un pārvaldības kārtībai.*”

Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2010. gada 22. aprīļa spriedumu lietā Nr. KA03-0002/10 atcēla pirmās instances tiesas spriedumu daļā par J. K., G. S., A. S. un Ē. K. notiesāšanu par KL 319. panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, jo viņu izdarītajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva (objektīvās puses). Pamatojums – tā kā kontrabandā apsūdzētās personas atzītas par nevainīgām, nav pamata atzīt, ka apsūdzēto J. K., G. S., A. S. un Ē. K. bezdarbības rezultātā būtu nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, kas ir viens no būtiska kaitējuma pamatkritērijiem un kas ir obligāti jākonstatē, lai personu varētu saukt pie atbildības saskaņā ar KL 319. pantu. Krimināllietu departaments ar 2010. gada 11. novembra lēmumu lietā Nr. SKK-369/2010 apelācijas instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu.

- Pirmstiesas izmeklēšanas laikā J. V. tika celta apsūdzība par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, taču tiesas sēdē prokurors apsūdzību grozīja, lūdzot atzīt J. V. par vainīgu KL 319. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā. Rēzeknes tiesa ar 2008. gada 27. februāra spriedumu krimināllietā Nr. 12099000507 šādu nodarījumu kvalifikāciju atzina par pareizu, pieņemot lēmumu neizdarīt pierādījumu pārbaudi tiesas izmeklēšanā.

No tiesas sprieduma izriet, ka J. V. – vecākais muitas uzraugs – bez muitas maiņas priekšnieka norīkojuma vairākkārtīgi, nepārlicinājies par muitas procedūru veikšanu, veica atzīmes muitas dokumentos, tādējādi apliecinādams, ka SIA „Murava” ievestajām kravām ar amonija nitrātu (71 vagonam) ir pabeigta muitas kontrole un krava ir atmuitota, kaut arī minētajām kravām muitas kontrole nebija pabeigta un krava netika atmuitota, veica ierakstus par šo vagonu pāradresēšanu, tādējādi apliecinādams, ka kravas tiek pārsūtītas uz citu muitas punktu, nenoformējis atbilstošas muitas procedūras – tranzīts, tādējādi

apliecināja, ka kravām ir pabeigta muitas formalitāšu kārtošana, kas ļāva VAS „Latvijas dzelzceļš” izsniegt kravu saņēmējam.

Pamatojot noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju, norādīts, ka J. V. *”augstākminēto tīšo savu pienākumu nepildīšanas un darbību izdarīšanas rezultātā”* SIA „Murava”, kuras vārdā darbojās pirmstiesas izmeklēšanā nenoskaidrotas personas, kontrabandas ceļā Latvijā no Krievijas Federācijas ieveda 4 520 835 kg amonija nitrāta 358 185,75 Ls vērtībā, nenomaksājot muitas maksājumus 266 707,28 Ls, kas uzskatāms par būtisku kaitējumu pārvaldības kārtībai un ar kuru radīts mantiskais zaudējums lielā apmērā, kas uzskatāms kā smagas sekas. *Apsūdzētais „tīši neizdarot darbības, kuras pēc likuma bija jāizdara, un izdarot darbības pretēji likumos un normatīvajos aktos uzliktajiem pienākumiem, nerealizēja Valsts ieņēmumu dienesta galvenos uzdevumus – nodrošināt Valsts ieņēmumu dienesta administrēto valsts nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto obligāto maksājumu iekasēšanu Latvijas teritorijā un uz muitas robežas, kā arī nodokļu, nodevu un citu obligāto maksājumu iekasēšanu Eiropas Savienības budžetam un īstenot muitas politiku – veikt preču un citu priekšmetu muitas kontroli, to aplikšanu ar muitas nodokli un muitas nodevām, veikt muitas nodokļa un muitas nodevu iekasēšanu un muitas kontroles noformēšanu, kā arī valsts ekonomiskās robežas aizsardzību – un ar savu rīcību diskreditēja Latvijas valsti, Latvijas Republikas miltu un tās prestižu, veicināja kontrabandas attīstību un veicināja nodokļu politikas neīstenošanu, kas uzskatāms par būtisku kaitējumu valsts varai un pārvaldības kārtībai un uzskatāms kā smagas sekas.”*

Latgales apgabaltiesas krimināllietu tiesas kolēģija ar 2008. gada 14. maija lēmumu pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu, noraidot apsūdzētā lūgumu par papildsoda – tiesību ieņemt amatus civildienestā uz vienu gadu nepiemērošanu, atzīstot, ka *„apsūdzētā bezdarbība bija tīša apzināta, profesionālā slinkuma vai kādu citu nenoskaidrotu motīvu vadīta”*, tāpēc papildsods dotajā gadījumā ir obligāti piemērojams. Atzīstot, ka krimināllietā iesniegtie pierādījumi apstiprina inkriminēto darbību juridisko kvalifikāciju, apelācijas instances tiesa norādīja, ka *„tomēr procesa virzītājiem, uzrādot apsūdzību, uzturot apsūdzību, sastādot spriedumu par šāda veida apsūdzībām, būtu vēlams norādīt, kādus likumus, normatīvos aktus, priekšrakstus, līgumus, noteikumus apsūdzētais nepilda, nevis pārkāpj.”* Jāatzīst, ka norāde ir pamatota, jo apsūdzībā uz četrām lpp. uzskaitīti tie priekšraksti, kurus apsūdzētais ir pārkāpis, veicdams konkrētas darbības, kas rada šaubas par J.V. nodarījuma juridiskā izvērtējuma pareizību un rada nopietnas pārdomas par apsūdzētā

motivāciju, turpat vai divu nedēļu garumā veicot šīs darbības konkrētas SIA interesēs.

- Pamatotas šaubas izraisa G. K. nodarījuma kvalifikācija, kurš ar Balvu rajona tiesas 2010. gada 16. marta spriedumu lietā Nr. K09-0030/1, krimināllieta Nr. 12110000509 atzīts par vainīgu KL 317. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, proti, ka viņš, būdams valsts amatpersona, izdarījis tīšas darbības, kas acīmredzami pārsniedza valsts amatpersonai ar likumu un uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, kas radīja būtisku kaitējumu valsts varai un pārvaldes kārtībai un ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm, un šīs darbības saistītas ar vardarbību.

Kā parāda apsūdzība un tiesas konstatētais, L. F., kurš bija izdarījis vairākus pret mājas iedzīvotājiem vērstus noziedzīgus nodarījumus, baidīdamies no viņu atriebības, izsauca policiju. Notikuma vietā ieradās Kārtības policijas inspektors G. K., kurš nepamatoti nolēma aizvest L. F. uz policijas nodaļu. Mājas iedzīvotājs A. L., lai piekautu L. F. par viņa iepriekš izteiktajiem draudiem, palūdza G. K. pa ceļam uz policijas nodaļu noteiktā vietā apturēt dienesta automašīnu, tad vienojās ar kaimiņiem R. K., S. U. un E. U. par L. F. piekaušanu, un viņi visi R. K. piederošajā automašīnā sekoja policijas automašīnai. G. K., izpildot A. L. lūgumu, noteiktajā vietā apturēja dienesta automašīnu un, novēršot šķēršļus L. F. piekaušanai, atslēdza dienesta automašīnas durvis un aiz rokas izveda L. F. no automašīnas. A. L., E. U., S. U. un R. K. G. K. klātbūtnē un ar viņa atbalstu piekāva L. F., nodarot viņam vidēja smaguma miesas bojājumus, par ko šajā kriminālprocesā atzīti par vainīgiem saskaņā ar KL 126. panta otrās daļas 3. punktu.

Norādot, ka G. K. darbību rezultātā, jo šādas darbības vispār nedrīkst izdarīt neviena amatpersona, pret cietušo tika pielietota vardarbība un tam nodarīti vidēja smaguma miesas bojājumi, tiesa cita starpā atzina, ka tādējādi G. K. pārkāpa likuma „Par policiju” 9. panta prasības, ka jebkura policijas darbinieka pienākums ir veikt iespējamus pasākumus, lai novērstu likumpārkāpumu, kā arī Valsts policijas darbinieka profesionālās ētikas un uzvedības kodeksa prasības, ka policijas darbinieks neatbalsta, nepieļauj un neveicina jebkādas spīdzināšanas darbības vai cietsirdīgu, necilvēcīgu, pazemojošu izturēšanos pret jebkuru personu, un secināja, ka G. K. darbību rezultātā, apturot dienesta automašīnu neapdzīvotā vietā pēc personas lūguma, lai tā risinātu konfliktu ar L. F., kā arī novēršot šķēršļus L. F. piekaušanai, pret viņu tika pielietota vardarbība, nodarot vidēja smaguma miesas bojājumus, kas apdraudēja cietušā Satversmē noteiktās tiesības uz personas neaizskaramību,

radīja sabiedrībā negatīvu iespaidu par policijas darbinieku ētikas normu kritērijiem, diskreditēja Latvijas valsti, Latvijas Republikas Valsts policiju un tās prestižu.

Lieta izskatīta, neizdarot pierādījumu pārbaudi, šādu G. K. nodarījuma kvalifikāciju atzīstot par pareizu, lai arī apsūdzības formulējums faktiski satur KL 319. pantā ietvertu norādi uz valsts amatpersonas tīši neizdarītām darbībām, lai novērstu kaitējumu ar likumu aizsargātām personas interesēm, un ar to personas interesēm radīts būtisks kaitējums. Jautājums par to, cik pamatoti G. K. inkriminēta vardarbības pielietošana, tiks apspriests, analizējot šo kvalificējošo pazīmi.

No iepriekš minēto piemēru analīzes izriet, ka, norobežojot KL 317., 318. un 319. pantā paredzētos noziedzīgos nodarījumus, pirmkārt, jāizvērtē, kā izpaužies nodarījums, jo dienesta pilnvaru pārsniegšanas un dienesta stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas gadījumā tā ir darbība – personas aktīva uzvedība, savukārt valsts amatpersonas bezdarbība ir pasīva personas uzvedība.

Otrkārt, lai gan kā KL 317., tā arī 318. pantā paredzētajos gadījumos valsts amatpersona rīkojas ļaunprātīgi, pretrunā ar tās uzdevumiem, pārkāpjot likumu vai citus normatīvos aktus, kuros reglamentēta attiecīgās valsts amatpersonas kompetence, funkcijas, pienākumi un tiesības, nodarījums pēc sava satura atšķiras. Ar KL 317. pantā norādītajām darbībām valsts amatpersona acīmredzami pārsniedz savas kompetences robežas, proti, izdara darbības, kuras „1) *ir tiesīga izdarīt amatā augstāka valsts amatpersona, kam pilnvaru pārsniedzējs pakļauts dienesta kārtībā, vai arī koleģiāla institūcija; 2) tiesīga izdarīt tikai noteikta tā paša resora valsts amatpersonu kategorija vai cita resora valsts amatpersona; 3) ietilpst pilnvaru pārsniedzēja kompetencē, bet to izdarīšanai nepieciešams speciāls pilnvarojums; 4) nav tiesīga izdarīt neviena amatpersona.*”¹⁵ Dienesta stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas situācijā valsts amatpersona darbojas savu pilnvaru robežās, taču pretēji dienesta interesēm, vai arī veic darbības, kuras neietilpst tās kompetencē, bet kuras var izdarīt, izmantojot savu dienesta stāvokli. Savukārt, pieļaujot bezdarbību, valsts

¹⁵ Krastiņš, U., Liholaja, V., Niedre, A. *Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa*. Rīga : Firma „AFS”, 2007, 436. lpp.; Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 19. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-281/2012.

amatpersona neizdara darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma jāizdara, lai novērstu kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm.

Un, treškārt, lai arī visu triju analizējamo noziegumu rezultātā tiek radīts būtisks kaitējums valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, to izraisīšanas mehānisms atšķiras, jo, pārsniedzot dienesta pilnvaras vai ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, būtisku kaitējumu likumā norādītajām interesēm rada pati valsts amatpersona ar savu darbību, bet KL 319. pantā norādītais būtiskais kaitējums tiek radīts ar valsts amatpersonai uzlikto pienākumu neizpildīšanu, proti, tādu ar likumu vai uzliktu uzdevumu noteiktu darbību neizdarīšanu, kas nepieciešamas, lai novērstu kaitējumu likumā norādītajām interesēm, kā rezultātā tāds kaitējums tiek radīts no pašas valsts amatpersonas vai trešo personu puses.

No KL 317. un 318. panta pirmās daļas satura izriet, ka gan dienesta pilnvaru pārkāpšanu, gan dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu var izdarīt tikai ar nodomu, jo likumdevējs norāda uz valsts amatpersonas tīšām darbībām. Vainīgā psihiskā attieksme pret sekām – būtisku kaitējumu un smagām sekām – var izpausties gan nodoma, gan neuzmanības formā. Savukārt KL 319. pantā ietverto valsts amatpersonas bezdarbību var raksturot kā nodoms, tā arī neuzmanība, jo atbildība paredzēta par valsts amatpersonas tīši vai aiz nolaidības neizdarītām darbībām, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma jāizdara. Atkarībā no vainīgā psihiskās attieksmes pret pieļauto bezdarbību nosakāma arī vainas forma attiecībā pret tās izraisītajām sekām. Dienesta ļaunprātība, kas izdarīta aiz mantkārības, visos gadījumos prezumē tiešu nodomu.¹⁶

Tādējādi, lai inkriminētu KL 317. un 318. pantā paredzētos noziegumus, kā arī KL 319. pantā paredzēto tīšu bezdarbību, atbilstoši KL 9. pantā noteiktajam jākonstatē, ka persona apzinājusies savas darbības kaitīgumu, proti, ka viņa pārsniedz

¹⁶ Krastiņš, U., Liholaja, V., Niedre, A. *Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa*. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 418.-420., 422. lpp.

savas dienesta pilnvaras, ļaunprātīgi izmanto savu dienesta stāvokli vai pieļauj bezdarbību. Tā kā attiecībā pret sekām iespējamās abas vainas formas, tad nodoma gadījumā jākonstatē, ka persona paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas – būtisku kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, vai arī smagas sekas, un vēlējusies to iestāšanos (tiešs nodoms), vai, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvusi to iestāšanos, vai ir bijusi vienaldzīga pret to (netiešs nodoms). Ja pret sekām vainīgā psihiskā attieksme izpaudusies noziedzīgas pašpaļāvības veidā, jākonstatē, ka persona ir paredzējusi būtiska kaitējuma vai smagu seku iestāšanās iespēju, tomēr vieglprātīgi paļāvusies, ka varēs tās novērst, bet noziedzīgas nevērības gadījumā nav paredzējusi kaitīgo seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja kaitīgās sekas paredzēt. Vainīgā psihiskā attieksme pret sava nodarījuma izraisītajām kaitīgajām sekām šajā gadījumā neietekmē noziedzīgā nodarījuma atzīšanu par izdarītu ar nodomu (tīši).

Ja valsts amatpersonas bezdarbība pieļauta aiz nolaidības, subjektīvās puses pierādīšanai jākonstatē, ka persona ir paredzējusi būtiska kaitējuma vai smagu seku iestāšanās iespēju savas bezdarbības rezultātā, tomēr vieglprātīgi paļāvusies, ka seku iestāšanās varēs novērst (noziedzīga pašpaļāvība), vai arī persona nav paredzējusi būtiska kaitējuma vai smagu seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja kaitīgās sekas paredzēt (noziedzīga nevērība).

Lai arī noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse ir būtisks sastāva elements, it īpaši noskaidrojot vainīgā attieksmi pret kaitējuma nodarīšanu cietušo veselībai un dzīvībai, kā tas būs redzams no tālākā satura izklāsta, pētījuma rezultāti ļauj secināt, ka analizējamo noziedzīgo nodarījumu kvalifikācijas procesā jautājums par subjektīvo pusi tiek apspriests visai reti. Apsūdzība, neatkarīgi no tā, atzīst apsūdzētais savu vainu tam inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā vai neatzīst, parasti aprobežojas ar norādi, ka dienesta pilnvaru pārkāpšanas un dienesta

stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas gadījumā apsūdzētais izdarījis tīšas darbības, savukārt valsts amatpersonas bezdarbība izpaudusies kā tīša vai nolaidīga savu pienākumu nepildīšana. Par apsūdzētā psihisko attieksmi pret izraisītajām sekām, rīcības motivāciju lielākoties nekas nav norādīts. Ilustrācijai tālāk tiek minēts piemērs, kas raksturo arī situāciju kopumā.

- V. J., A. P. un D. K. apsūdzēti un ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2011. gada 20. maija spriedumu lietā Nr. K27-0080-11, krimināllieta Nr. 11819001010 atzīti par vainīgiem KL 317. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, proti, ka viņi, būdami valsts amatpersonas – policijas darbinieki, izdarīja tīšas darbības, kas acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, un šīs darbības radījušas būtisku kaitējumu valsts varai un ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm, kā arī ir saistītas ar vardarbību.

Kā izriet no apsūdzības, minētie policijas darbinieki, patrulēdami pa Rīgas Centra iecirkņa apkalpojamo teritoriju, aizturēja S. R. un ieveda viņu dienesta automašīnā un tur bez tiesiska pamata pielietoja pret S. R. vardarbību, sitot ar dūrēm, bet D. K. arī sitot ar steku un sperot ar kājām. Pielietotās vardarbības rezultātā cietušajam nodarīti vidēja smaguma miesas bojājumi.

Lai arī apsūdzētie savu vainu vardarbības pielietošanā noliedza, tiesa pēc rūpīgas pierādījumu analīzes atzina, ka ir noticis apsūdzētajiem inkriminētais noziedzīgais nodarījums, kas kvalificējams saskaņā ar KL 317. panta otro daļu, un ka apsūdzētie ir vainīgi tā izdarīšanā. Šādu secinājumu par pamatotu atzina arī Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2012. gada 3. oktobra lēmumu lietā Nr. KA04-0056-12/4, taču precizējot apsūdzēto lomu un ar to rīcību nodarīto kaitējumu. Proti, tika atzīts, ka vidēja smaguma miesas bojājumi nodarīti D. K. darbību rezultātā, bet V. J. un A. P., pielietojot vardarbību un sitot vairākas reizes ar dūri cietušajam pa ķermeņa augšējo daļu, nodarīja viņam fiziskas sāpes.

Bez norādes, ka apsūdzētie izdarījuši tīšas darbības, par inkriminētā nozieguma sastāva subjektīvo pusi nekas nav norādīts.

2. Krimināllikuma 317., 318. un 319. panta paredzēto noziegumu kvalificētie sastāvi

Uzsākot šajās Krimināllikuma normās ietverto kvalificējošo pazīmju analīzi un pārskatu par to piemērošanu praksē, nepieciešams vispirms nedaudz pakavēties pie

kvalificēto sastāvu konstrukcijas un kvalificējošo pazīmju izvietojuma likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013. gada 1. aprīlim, kad stājās spēkā jau minētie grozījumi Krimināllikumā, kuri pieņemti ar 2012. gada 13. decembra likumu, salīdzinājumā ar likuma aktuālo redakciju. Tas ir būtiski, ņemot vērā, ka analizējamie noziedzīgie nodarījumi izdarīti laikā, kad šie grozījumi vēl nebija pieņemti vai arī vēl nebija stājušies spēkā.

Līdz šo grozījumu izdarīšanai KL 318. un 319. pantā bija divas daļas, pantu otrajā daļā ietverot norādi uz smagām sekām un mantkārīgu nolūku kā kvalificējošām pazīmēm. Līdzīgi sākotnēji bija veidota arī KL 317. panta otrā daļa, kurā kā kvalificējošas pazīmes bija norādītas smagas sekas, vardarbība vai vardarbības draudējums un mantkārīgs nolūks. Ar 2009. gada 19. novembra likumu,¹⁷ kas stājās spēkā 2009. gada 23. decembrī, KL 317. pantā tika izveidota trešā daļa, pārnesot uz to smagas sekas un papildinot ar jaunu kvalificējošu pazīmi – panta pirmajā daļā paredzēto darbību saistību ar spīdzināšanu. Aktuālajā KL 318. un 319. panta redakcijā kvalificējošā pazīme „smagas sekas” tāpat ietvertas jaunizveidotajā trešajā daļā, tādējādi diferencējot atbildību atkarībā no kvalificējošās pazīmes kaitīguma.

Kvalificējošo pazīmju iedalījums pēc kaitīguma ļāva precizēt arī tās pamatsastāva pazīmes, kādas nepieciešams konstatēt, lai inkriminētu to vai citu kvalificējošo pazīmi, izmantojot norādi vai nu uz nodarījuma pamatsastāvā paredzētajām darbībām, vai arī uz panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu.

Tādējādi jāsecina, ka, lai inkriminētu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu mantkārīgā nolūkā, par ko atbildība paredzēta KL 317. un 318. panta otrajā daļā, ir jākonstatē visas šo noziedzīgo nodarījumu pamatsastāva pazīmes, būtisku kaitējumu ieskaitot, jo paredzēta atbildība par „*šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja tas izdarīts mantkārīgā nolūkā.*”

¹⁷ Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 193, 2009, 9. dec.

Savukārt KL 317. panta otrajā daļā ietvertā kvalificējošā pazīme, kas norāda uz vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, un šā panta trešajā daļā norādītā noziedzīgā nodarījuma saistība ar spīdzināšanu, tāpat kā smagu seku izraisīšana, kas visos trijās analizējamās normās veido sevišķi kvalificētu sastāvu, izslēdz nepieciešamību konstatēt šo pantu pirmajā daļā ietvertās kaitīgās sekas – būtisku kaitējumu, jo uz to norāda formulējums „*par šā panta pirmajā daļā paredzētajām darbībām*” (KL 317. pants), „*par valsts amatpersonas izdarītām tīšām darbībām*” (KL 318. pants), „*par valsts amatpersonas pienākumu nepildīšanu*” (KL 319. pants).

Jāpiekrīt D. Hamkovas paustajam, ka minētie grozījumi vērtējami visnotaļ pozitīvi, jo tie ļaus novērst praksē novērojamās neskaidrības, ko apstiprināja arī šis pētījums, jautājumā, vai, inkriminējot kvalificētos sastāvus, ir „*jākonstatē tikai pamatsastāvā norādītā darbība vai bezdarbība, vai arī pamatsastāva dispozīcijā ietvertais nodarījums un arī sekas – būtisks kaitējums*”.¹⁸

Taču arī ar 2012. gada 13. decembra likumu izdarīto grozījumu sakarībā pamatoti tiek norādīts uz likumdevēja nekoncekvenci, veidojot kvalificētus sastāvus KL 317., 318. un 319. pantā.¹⁹ Ja, kā jau minēts iepriekš, mantkārīga nolūka inkriminēšanai dienesta pilnvaru pārsniegšanas un dienesta stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas gadījumā tiek paredzēta atbildība par KL 317. vai 318. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja tas izdarīts mantkārīgā nolūkā, tad valsts amatpersonas bezdarbības gadījumā šī kvalificējošā pazīme KL 319. panta otrajā daļā palikusi bez izmaiņām un skan šādi: „*par tādu pašu nodarījumu, ja valsts amatpersonai bijis mantkārīgs nolūks.*” Ņemot vērā, ka nodarījumu (darbību vai bezdarbību) kā objektīvās puses pazīmi šajā gadījumā veido bezdarbības akts, jāsecina, ka pie šāda formulējuma kaitīgo seku konstatēšana nav nepieciešama, kas nebūtu loģiski salīdzinājumā ar identiskām pēc konstrukcijas normām. Domājams, ka te nepieciešams likumdevēja precizējums, lai nodrošinātu vienveidību kvalificētu

¹⁸ Hamkova, D. Būtisks kaitējums amatnoziegumos: Likums, Teorija, Prakse. Grām.: *Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. LU 72. konferences rakstu krājums*. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 249. lpp.

¹⁹ Turpat, 250. lpp.

sastāvu veidošanā kā analizējamo normu, tā arī visas Krimināllikuma Sevišķās daļas kontekstā.

2.1. Noziedzīgs nodarījums izdarīts mantkārīgā nolūkā

Nolūks jeb mērķis ir subjektīvās puses pazīme, kas norāda uz rezultātu, kuru persona vēls sasniegt, izdarot noziedzīgu nodarījumu.²⁰ Savukārt ar mantkārīgu nolūku krimināltiesībās saprot personas vēlmi noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūt jebkāda veida nepienākošos materiālus vai citāda rakstura labumus sev vai citām personām. Turklāt ar labuma gūšanu saprotama ne tikai tā iegūšana, bet arī sevis vai citas personas atbrīvošana no nevēlamiem izdevumiem.

Lai inkriminētu šo kvalificējošo pazīmi, apsūdzībā precīzi norādāmi tie apstākļi, kas apliecina mantkārīga nolūka esamību, kā arī jākonstatē, ka apsūdzētais ar savu rīcību radījis būtisku kaitējumu likumā norādītajām interesēm – valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai personas ar likumu aizsargātām interesēm.

Noziedzīga nodarījuma izdarīšana mantkārīgā nolūkā inkriminēta 22 apsūdzētajiem, un apmēram pusē gadījumu tāda nodarījumu kvalifikācija atzīstama par pareizu, konstatējot, ka valsts amatpersona, galvenokārt izmantodama savu dienesta stāvokli, vēlējusies tādā veidā iegūt lielākoties naudas līdzekļus, iegūt savā īpašumā dzīvokli, datoru un kādus citus labumus. Kādā kriminālprocesā konstatēts, ka apsūdzētais pieprasīja un bez maksas saņēma no sievietes, kura nodarbojās ar cigarešu tirdzniecību bez akcīzes markām tirdzniecību un zināja, ka apsūdzētais ir policijas darbinieks, –cigaretēs. Konstatēts arī gadījums, kad apsūdzētais, izmantodams apstākli, ka īpašuma pārvaldīšanas un apsaimniekošanas parādu piedziņa ir viņa kā valsts amatpersonas ziņā, tīši neveica parādu piedziņas darbības par dzīvokļiem un neapdzīvotajām telpām, kas atradās viņa ģimenes, kā arī sievas un dēla īpašumā.

Taču pētījuma gaitā konstatēti arī gadījumi, kad apsūdzētie attaisnoti, nekonstatējot tiem inkriminēto mantkārīgo nolūku.

²⁰ Krastiņš, U., Liholaja, V., Niedre, A. *Krimināltiesības. Vispārīgā daļa*. Trešais papildinātais izdevums. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2008, 175. lpp.

- Jau saistībā ar apsūdzības nekonkrētību minētajā krimināllietā Nr. 1687001208, kurā pie atbildības par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu mantkārīgā nolūkā saukts V. V., Daugavpils tiesa, attaisnojot apsūdzēto, cita starpā secināja, ka apsūdzība nav pierādījusi mantkārīgu nolūku, norādot, ka mantkārīgs nolūks ir tad, kad vainīgā darbības, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, ir saistītas ar cenšanos gūt sev kādu materiālu labumu, iedzīvoties uz uzņēmuma rēķina. Apsūdzībā neesot norādīts, tieši kādu materiālu labumu un kādā apmērā V. V. guvis, jo tikai atsauce uz to, ka darījums slēgts ar bijušajam partnerim un sievai piederošu SIA, vēl neliecina par materiāla labuma gūšanu. Tāpat neesot saprotams, kāds labums gūts, pēc apsūdzības domām pārmērīgi tērējot degvielu un remontējot nomāto automašīnu uz uzņēmuma rēķina. Šādam secinājumam pievienojās arī apelācijas instances tiesa.

Atzīstot pēc būtības tiesas nolēmumu par pamatotu, vienlaikus jānorāda, ka gan pirmās instances, gan apelācijas instances tiesas nolēmumos mantkārīgais nolūks ir interpretēts sašaurināti. Pirmkārt, izdarot noziedzīgu nodarījumu mantkārīgā nolūkā, persona var vēlēties tā rezultātā gūt kādu labumu ne tikai sev, bet arī citām personām. Otrkārt, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu, primārais uzdevums ir konstatēt mantkārīgu nolūku, un, ja tas ir izdarīts, gūtā labuma apmērs vai fakts, ka iecerēto labumu nav izdevies gūt vispār, noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju neietekmētu.

- Dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana mantkārīgā nolūkā inkriminēta V. J., kura ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2006. gada 20. aprīļa spriedumu krimināllietā Nr. 3870001503 atzīta par vainīgu tādas informācijas, kas atzīta par ierobežotas pieejamības informāciju, sniegšanu personām, kurām nebija tiesību šādu informāciju saņemt, proti, savam vīram, kā arī vairākiem paziņām. Kā V. J. mantkārīgs nolūks norādīts tas, ka viņas vīrs un citas personas saņemto informāciju izmantoja savās interesēs, tā vidū komerciālās interesēs, izsniedzami to interesentiem par maksu.

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2008. gada 4. aprīļa lēmumu pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu. Savukārt Senāta Krimināllietu departaments ar 2008. gada 12. augusta lēmumu lietā Nr. SKK-414/08 šo kvalificējošo pazīmi no V. J. apsūdzības izslēdza, atzīstot, ka apsūdzībā nav norādīts, kā tieši izpaudies apsūdzētās mantkārīgais nolūks.

- Arī kriminālprocesā M. Š. apsūdzībā KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā Krimināllietu departaments 2011. gada 1. marta lēmumā

lietā Nr. 7/2011 norādīja, ka „*apsūdzībā arī nav norādīts, kā tieši izpaudies M. Š. mantkārīgais nolūks. Taču apelācijas instances tiesa atzinusi par pierādītu faktu, ka M. Š., būdams valsts amatpersona, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, mantkārīgā nolūkā izdarījis tīšas darbības. Šāds tiesas secinājums ir jāpamato ar pierādījumiem.*”

Vairākos kriminālprocesos, kuros apsūdzētajiem inkriminēta gan dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana mantkārīgā nolūkā, gan mantas nolaupīšana, apspriežams jautājums par šo noziedzīgo nodarījumu norobežošanu, kas tiks veikts attiecīgajā pētījuma sadaļā.

2.2. Dienesta pilnvaru pārsniegšana, kas saistīta ar vardarbību vai ar vardarbības piedraudējumu

KL 317.panta otrajā daļā paredzēta atbildība par valsts amatpersonas izdarītām tīšām darbībām, kas acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu vai uzliktu pienākumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, ja tās saistītas ar vardarbību vai ar vardarbības piedraudējumu, kas inkriminēts 18 apsūdzētajiem.

Teorijā un praksē tiek izdalīta fiziskā (enerģētiskā, mehāniskā) un psihiskā jeb emocionālā vardarbība. Fiziskā vardarbība var izpausties kā sišana, piekaušana, mocīšana, spīdzināšana vai ikviena citāda vardarbīga rakstura darbība, kas izraisa fiziskas sāpes un/vai morālas ciešanas, nodara miesas bojājumus. Fiziskā vardarbība tāpat var izpausties arī bez fizisku sāpju vai miesas bojājumu nodarīšanas, kad vainīgais ierobežo cietušā kustības vai pārvietošanās brīvību sasienot, izolējot slēgtā telpā, turot, pagrūžot cietušo vai kā citādi pielietojot fizisko spēku. Psihiskā vardarbība ir saistīta ar draudu esamību, tiek realizēta ar informatīvu iedarbību uz cilvēka psihi, draudot nodarīt kaitējumu fiziskajai neaizskaramībai un drošībai. Starptautiskajos tiesību aktos tiek lietots arī jēdziens „psiholoģiskā vardarbība”, kas nopietni ietekmē personas psiholoģisko integritāti, taču tas galvenokārt attiecināms uz vardarbību ģimenē, vardarbību pret sievietēm un bērniem.²¹

²¹ Plašāk par to skat. Hamkova, D., Liholaja, V. Vardarbības jēdziens krimināltiesībās. *Jurista Vārds*, Nr. 2, 2012, 10. janv.

Tādējādi, no krimināltiesību aspekta raugoties, vardarbība un tās piedraudējums izpaužas konkrētā rīcībā, kas ikviena vardarbīga nodarījuma gadījumā rada noteiktas kaitīgas sekas. Noteicošais moments fiziskās vardarbības izpausmē ir fiziskā kaitējuma nodarīšanā cilvēkam, tas ir, kaitīgās izpausmes viņa bioloģiskajā statusā (nāve, kaitējums veselībai, fiziskas sāpes un ciešanas, fiziskās brīvības ierobežošana u. tml.), savukārt psihiskās vardarbības izpratne balstās uz psihiska (morāla) kaitējuma nodarīšanu, proti, kaitīgām izmaiņām cilvēka emocionālajā sfērā (psihiskas ciešanas, posttraumatiskā stresa sindroms un citi emocionālās sfēras traucējumi).²²

Šāda atziņa rodama arī tiesu praksē.

- Piemēram, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija savā 2012. gada 3. oktobra spriedumā lietā Nr. KA04-0056-12/4, krimināllieta Nr. 118190001010, noraidot aizstāvības argumentu, ka vardarbības pielietošanas faktu var konstatēt tikai ar miesas bojājumu esamību, norādīja, ka „*valsts amatpersonas tīšas darbības, kas acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu vai uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību vai pilnvaru robežas, pielietojot vardarbību, veido Krimināllikuma 317. panta 2. daļā paredzēto noziedzīga nodarījuma sastāvu neatkarīgi no tā, vai pielietotās vardarbības rezultātā cietušajai personai ir vai nav nodarīti miesas bojājumi, jo ar vardarbību saprotama jebkura fiziska iedarbība, kuras rezultātā cietušajam tiek nodarīti miesas bojājumi vai sāpes.*”

Minētais nostiprināts arī judikatūrā. Skaidrojot analizējamās kvalificējošās pazīmes izpratni, Krimināllietu departaments 2013. gada 28. februāra lēmumā lietā Nr. 7/2013 vispirms norādījis, ka „*Krimināllikuma 317. panta otrajā daļā paredzēta kriminālatbildība par dienesta pilnvaru pārsniegšanu, ja tā saistīta ar vardarbību, savukārt miesas bojājumu nodarīšana nav šī noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses obligāta pazīme, proti, lai iestātos atbildība saskaņā ar Krimināllikuma 317. panta otro daļu, ir jākonstatē vardarbības pielietošanas fakts, un nav obligāti nepieciešams, lai šīs darbības rezultātā tiktu nodarīti miesas bojājumi.*” Otrkārt, tika izskaidrots, ka „*Kriminālatbildība saskaņā ar Krimināllikuma 317. panta otro daļu iestājas par valsts amatpersonas izdarītajām tīšām darbībām, kas acīmredzami pārsniedz valsts*

²² Plašāk par to skat. Шарапов, Р. Д. *Преступное насилие*. Москва : Юрлитинформ, 2009, с. 127.

amatpersonai ar likumu vai uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, ja tās saistītas ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu. Būtisks kaitējums valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm šajā gadījumā nav noziedzīgā nodarījuma sastāva obligāta pazīme.”

Tas sasaucas ar krimināltiesību teorijā pausto, ka „nav nepieciešamības valsts amatpersonas darbībā konstatēt būtisku kaitējumu gadījumos, ja dienesta pilnvaru pārsniegšana ir saistīta ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, vai arī saistīta ar spīdzināšanu, jo šāds dienesta pilnvaru pārsniegšanas veids jau pats par sevi rada pamatu personas saukšanai pie kriminālatbildības”,²³ ņemot vērā, ka tādas darbības vispār nedrīkst izdarīt neviena valsts amatpersona.²⁴

Analizējot nolēmumus kriminālprocesos, kuros personas sauktas pie atbildības saskaņā ar KL 317. panta otro daļu, secināms, ka apsūdzētie galvenokārt ir policijas darbinieki, kuri pielietojuši pret cietušajiem fizisku vardarbību, nodarīdami dažāda smaguma miesas bojājumus. Vardarbības piedraudējums konstatēts tikai vienā gadījumā, proti,

- Rīgas pilsētas Centra rajona tiesa ar 2009. gada 3. septembra spriedumu lietā Nr. K27-366-09/4, krimināllietā Nr. 11087051809 atzina Ē. A. par vainīgu KL 317. panta otrajā daļā un 125. panta pirmajā daļā paredzēto noziegumu izdarīšanā. Tiesa atzina par pierādītu, ka apsūdzētais – pašvaldības policists, kurš bija notikuma vietā ieradies pēc izsaukuma sakarā ar nepiederošu personu klātbūtni mājas kāpņu telpā, bez tiesiska pamatojuma pielietoja fizisku spēku, tas ir, vardarbību pret kāpņu telpā atrodošos I. S., nodarīja viņam smagus, dzīvībai bīstamus miesas bojājumus, kā arī pret I. S. un citām kāpņu telpā esošajām personām izteica vardarbības piedraudējumu, proti, ka sekas vēl būs smagākas, ja šīs personas vēl būs sastopamas Rīgas centra teritorijā.

Izdarītā nozieguma kvalifikācija būs atkarīga, pirmkārt, no vainīgā psihiskās attieksmes pret cietušā veselībai nodarīto kaitējumu un, otrkārt, no nodarīto miesas bojājumu smaguma pakāpes. Ja tiks konstatēts, ka, pārsniedzot dienesta pilnvaras,

²³ Hamkova, D. Būtisks kaitējums amatnoziegumos: Likums, Teorija, Prakse. Grām.: *Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. LU 72. konferences rakstu krājums*. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 249.-250. lpp.

²⁴ Krastiņš, U., Liholaja, V., Niedre, A. *Krimināltiesības. Sevišķā daļa*. Trešais papildinātais izdevums. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2009, 749. lpp.

vidēja smaguma miesas bojājums cietušajam nodarīts aiz neuzmanības, atbildība par ko ietverta KL 131. pantā, nodarītais aptveras ar KL 317. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma sastāvu. Salīdzinot KL 317. panta otrajā daļā un KL 126. panta abās daļās noteiktās sankcijas, var secināt, ka patlaban arī vidēja smaguma miesas bojājumu tīša nodarīšana kvalificējama tikai saskaņā ar KL 317. panta otro daļu. Taču, tā kā 2015. gada 1. janvārī stāsies spēkā KL 126. panta otrās daļas sankcijā ietvertā norāde par papildsodu probācijas uzraudzības veidā, kāds KL 317. panta otrajā daļā nav paredzēts, veidosies šo abu noziegumu kopība. Jautājums par smagu miesas bojājumu kā amatnozieguma sekām un nodarījuma kvalifikāciju tiks analizēts pie smagu seku izklāsta.

Jau iepriekš, analizējot KL 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nodalīšanas jautājumu, tika minēts Balvu rajona tiesas 2010. gada 16. marta spriedums lietā Nr. K09-0030/1, krimināllieta Nr. 12110000509, pie kura jāatgriežas sakarā ar KL 317. panta otrajā daļā norādītās dienesta pilnvaru pārkāpšanas saistības ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu izpratni.

Ar minēto spriedumu G. K. atzīts par vainīgu KL 317. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, proti, ka viņš, būdams valsts amatpersona – policijas darbinieks, izdarīja tīšas darbības, kas acīmredzami pārsniedza valsts amatpersonai ar likumu un uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, kas radīja būtisku kaitējumu valsts varai un pārvaldes kārtībai un ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm, un šīs darbības saistītas ar vardarbību.

Īsumā jāatgādina, ka saskaņā ar apsūdzību un tiesas konstatēto, G. K., vezdams nepamatoti aizturēto L. F. uz policijas iecirkni, pēc A. L. lūguma apturēja automašīnu viņa norādītajā vietā un izveda L. F. no automašīnas, kur to G. K. klātbūtnē un ar viņa atbalstu piekāva piebraukušie A. L., E. U., S. U. un R. K., nodarīdami cietušajam vidēja smaguma miesas bojājumus. A. L., E. U., S. U. un R. K. ar šo pašu spriedumu atzīti par vainīgiem KL 126. panta otrās daļas trešajā punktā paredzētā nozieguma izdarīšanā, tiesai norādot: „*A. L., E. U., S. U. un R. K. tīšu prettiesisku darbību*

rezultātā, kā arī G. K. prettiesisku darbību rezultātā, jo šādas darbības vispār nedrīkst darīt neviena amatpersona, cietušajam tika nodarīti miesas bojājumi [..]. kas pēc sava rakstura pieskaitāmi pie vidēja smaguma miesas bojājumiem...”

Domājams, ka šajā gadījumā saistība ar vardarbību interpretēta kļūdaini, jo likumdevējs KL 317. panta otrajā daļā norādījis uz valsts amatpersonas tīšām darbībām, kas saistītas ar vardarbību, proti, uz vardarbības pielietošanu no valsts amatpersonas puses, kas vērtējama kā dienesta pilnvaru pārkāpšana kvalificējošos apstākļos. Tas vēlreiz apstiprina jau iepriekš secināto, ka G. K. pieļāva bezdarbību, neveicot pasākumus, lai novērstu kaitējuma nodarīšanu L. F. veselībai, un tāds kaitējums arī tika nodarīts, kas veido KL 319. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma sastāvu.

2.3. Dienesta pilnvaru pārsniegšana, kas saistīta ar spīdzināšanu

Kā jau minēts iepriekš, spīdzināšana kā viens no vardarbības izpausmes veidiem KL 317. panta trešajā daļā ietverta ar 2009. gada 19. novembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā ar 2009. gada 29. decembri un veido dienesta pilnvaru pārkāpšanas sevišķi kvalificētu sastāvu.

Saskaņā ar likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24.¹ pantā noteikto, ar spīdzināšanu saprot „*apzinātu vairākkārtēju vai ilgstošu personas darbību vai bezdarbību, nodarot citai personai stipras fiziskas sāpes vai psihiskas ciešanas, vai apzinātu vienreizēju personas darbību vai bezdarbību, sagādājot citai personai stipras fiziskas vai psihiskas ciešanas, lai ietekmētu tās apziņu vai gribu.*”

Ņemot vērā KL 317. panta trešajā daļā ietverto norādi, ka atbildība paredzēta par šā panta pirmajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās saistītas ar spīdzināšanu, pietiekami konstatēt valsts amatpersonas izdarītas tīšas darbības, kas acīmredzami pārsniedz tai ar likumu vai uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību vai pilnvaru robežas un to saistību ar spīdzināšanu, lai veidotos šis sevišķi kvalificētais sastāvs. Būtiska kaitējuma konstatēšana šajā gadījumā nav obligāta.

Personām, kuras pētījumam iesniegtajos tiesu nolēmumos atzītas par vainīgām dienesta pilnvaru pārsniegšanā, šī kvalificējošā pazīme nevienā gadījumā nav inkriminēta, lai arī dažos spriedumos, piemēram, Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2008. gada 24. aprīļa spriedumā krimināllietā Nr. 11819006605, Liepājas tiesas 2008. gada 21. maija spriedumā krimināllietā Nr. 11260057607, Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2009. gada 16. aprīļa spriedumā krimināllietā Nr. 11819006307 rodama norāde arī uz spīdzināšanas kā vardarbības izpausmi esamību KL 317. panta otrās daļas kontekstā, kas bija spēkā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā.

- Arī no jau minētā Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2011. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. K27-0080-11, krimināllieta Nr. 11819001010 redzams, ka V. J., A. P. un D. K. apsūdzībā, pamatojot būtisku kaitējumu, norādīts, ka tas radīts S. R. ar likumu aizsargātajām tiesībām un interesēm – aizsardzībai pret spīdzināšanu, kuras nostiprinātas Latvijas Republikas Satversmes 95. pantā. Izslēdzot šo apstākli no apsūdzības, tiesa kļūdaini norādīja, ka atbildība par dienesta pilnvaru pārsniegšanu, kas saistīta ar spīdzināšanu, ir paredzēta KL 317. panta trešajā daļā un par tajā paredzētā nozieguma izdarīšanu apsūdzība nav celta.

Minētās personas patiešām apsūdzētas par KL 317. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanu, jo nozieguma izdarīšanas brīdī – 2009. gada 1. decembrī vēl nebija stājušies spēkā grozījumi Krimināllikumā, ar kuriem 317. pantā ietverta kvalificējošo pazīmju klāsts tika papildināts ar norādi uz spīdzināšanu. Līdz tam spīdzināšana kā viens no vardarbības veidiem aptvērās ar vardarbību, atbildība par ko noteikta KL 317.panta otrajā daļā, un, konstatējot apsūdzēto darbībās spīdzināšanas pazīmes, to izslēgšanai no apsūdzības nebija pamata.

Jānorāda, ka ar 2014. gada 25. septembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”²⁵ Krimināllikums papildināts ar 130.¹ pantu „Spīdzināšana”, nosakot atbildību par spīdzināšanu, ja šīm darbībām nav bijušas Krimināllikuma 125., 126 vai 130. pantā paredzētās sekas. Tā kā spīdzināšana veido dienesta pilnvaru pārkāpšanas sevišķi kvalificētu sastāvu, konstatējot šo kvalificējošo pazīmi, KL 130.¹ pants papildu nav jāinkriminē.

²⁵ Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 204, 2014, 15. okt.. Stājies spēkā ar 2014. gada 29. oktobri.

2.4. Noziedzīgs nodarījums izraisījis smagas sekas

Saskaņā ar likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24. pantā noteikto atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, kas izraisījis smagas sekas, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā: 1) izraisīta cilvēka nāve; 2) nodarīti smagi miesas bojājumi vai psihiskas dabas kaitējumi vismaz vienai personai; 3) nodarīti mazāk smagi miesas bojājumi vairākām personām; 4) nodarīts mantiskais zaudējums lielā apmērā; 5) radīts citāds smags kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm. Tādējādi smagas sekas var veidot, pirmkārt, kaitējuma nodarīšana personas dzīvības un veselības aizsardzības interesei, kas inkriminēts 10 apsūdzētajiem, otrkārt, kaitējums mantiskajām interesēm – inkriminēts 36 apsūdzētajiem, un, treškārt, citāds smags kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm, kas inkriminēts divām personām.

Jāatzīmē, ka pētījumam iesniegtajos tiesu nolēmumos sastopami visi šie smagu seku kritēriji, un, ņemot vērā, ka atsevišķos gadījumos konstatējamās neprecizitātes un arī kļūdas to identificēšanā, līdz ar to arī šī sevišķi kvalificēta sastāva veidošanā, jāpakavējas pie katra no smagas sekas veidojošajiem kritērijiem.

Lai inkriminētu KL 317., 318. un 319. panta trešajā daļā (iepriekšējā redakcijā – šo pantu otrajā daļā) ietvertu kvalificējošo pazīmi „smagas sekas”, kas izpaudušās kā cilvēka nāve, pirmkārt, obligāti jākonstatē cēloņsakarība starp valsts amatpersonas nodarījumu (darbību vai bezdarbību) un tā izraisītajām sekām – cilvēka nāvi, un, otrkārt, jānoskaidro personas psihiskā attieksme pret šīm sekām, jo analizējamās Krimināllikuma normas aptver tikai nāves izraisīšanu aiz neuzmanības. Ja cietušais nonāvēts tīši (ar tiešu vai netiešu nodomu), nodarījums jākvalificē pēc noziegumu kopības, inkriminējot arī KL 116., 117. vai 118. pantu. Lai apstiprinātu šajā tēzē minēto, tālāk tiek piedāvāta dažu prakses piemēru analīze.

- G. S. un M. L. atzīti par vainīgiem dienesta pilnvaru pārkāpšanā, kas izraisījis smagas sekas. Ar Tukuma rajona tiesas 2008. gada 23. decembra spriedumu lietā Nr. K37-0029/08, krimināllieta Nr. 12390000107 konstatēts, ka apsūdzētie – pašvaldības policijas darbinieki – 2007. gada 14. janvārī pēc plkst. 21 ieradusies pēc telefoniska ziņojuma norādītajā vietā un konstatējuši, ka ēkas

pagalmā alkohola ietekmē zemē guļ aizmigusi E. H., pamodināja viņu un uzaicināja iekāpt dienesta automašīnā, ko E. H. arī izdarīja. Noskaidrojuši, vai E. H. nav neizciesta administratīvā soda, G. S. un M. L. personu grupā vienojās, ka izvedīs alkohola ietekmē esošo E. H. ārpus pilsētas teritorijas un tur atstās, lai novērstu savas dežūras laikā turpmāk iespējamus izsaukumus par E. H. izdarītiem administratīviem pārkāpumiem.

Tālāk, kā norādīts apsūdzībā, apsūdzētie G. S. un M. L. ar dienesta automašīnu tīši izveda E. H. no pilsētas, apturēja automašīnu apmēram divus kilometrus no pilsētas robežzīmes uz neapgaismota ceļa, netālu no meža masīva, un „neraugoties uz E. H. psihiskās veselības stāvokli (E. H. noteikta diagnoze „organiski personības traucējumi), viņas atrašanos alkohola ietekmē un laika apstākļiem (vidējā gaisa temperatūra naktī 1.65°C), lika E. H. izkāpt no automašīnas, atstājot viņu bezpalīdzības stāvoklī, un no notikuma vietas aizbrauca. Atrazdamās bezpalīdzības stāvoklī neapgaismotā un mazapdzīvotā vietā, E. H. alkohola reibumā nespēja orientēties apkārtnē un atgriezties Tukuma pilsētā”, kā rezultātā 15. janvārī iestājās viņas nāve no vispārējas ķermeņa atdzišanas. E. H. asinīs konstatēts 1,71, bet urīnā – 2,82 promiles etilspirta.

Kvalificējot apsūdzēto nodarījumu saskaņā ar KL 317. panta otro daļu, tiesa pamatoti atzina, ka apsūdzētajiem inkriminētās darbības acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai piešķirto tiesību un pilnvaru robežas un šo darbību rezultātā iestājušās smagas sekas, kas veido noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi. Par pierādītu tiesa atzina arī apstākli, ka cietusī atradusies bezpalīdzības stāvoklī.

Analizējot noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusi, tiesa secināja, ka „apsūdzēto attieksme pret nodarījuma rezultātā radušamies sekām atbilst netiešam nodomam (izcēlums – V. L.). Apsūdzētie E. H. nāves iestāšanos nav vēlējušies, taču apzināti pieļāvuši šādu seku – nāves – iestāšanos. Teikto apstiprina viņu rīcība – E. H. atstāšana ziemas laikā, ārpus pilsētas, bezpalīdzības stāvoklī, kas ir cēloniskā sakarībā ar viņas nāves iestāšanos.” Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija 2009. gada 4. jūnija spriedumā, noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju atzīstot par pareizu, vēl papildus norādīja, ka „izvedot E. H. ārpus pilsētas un atstājot vienu pašu naktī, tumsā, nomaļā vietā, ziemas laikā apsūdzētie apzināti izdarīja tīšas darbības, kas paralizēja E. H. pašsaglabāšanās iespējas, kā rezultātā iestājās smagas sekas.”

Līdz ar to jāsecina, ka noziedzīgā nodarījuma sastāva subjektīvās puses pazīmju analīze ir pretrunā ar noziedzīgā nodarījuma juridisko izvērtējumu, jo apzināta nāves iestāšanās pieļaušana ir tīšas nonāvēšanas subjektīvās puses pazīme un, to konstatējot, jāveido KL 317. pantā paredzētā nozieguma kopība ar attiecīgo Krimināllikuma pantu par slepkavību, kas šajā gadījumā varētu atbilst KL 117. panta 2. punktam.

- Ar Daugavpils tiesas 2009. gada 21. jūlija spriedumu krimināllietā Nr. 13800018708, kas izskatīta vienošanās procesā, V. S. un A. V. atzīti par vainīgiem KL 317. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, proti, ka viņi, būdami valsts amatpersonas, izdarīja tīšas darbības, kas acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu vai uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, kas saistītas ar vardarbību un izraisīja smagas sekas.

Tiesa konstatēja, ka apsūdzētie – cietuma uzraugoša dienesta uzraugi, pildīdami savu amata pienākumu, cietuma kamerā kopā ar citām cietuma amatpersonām veica uz mūžu notiesātā A. D. pilnu kratīšanu. Kad S. D. tika piedāvāts noņemt drēbes, viņš negaidīti uzbruka V. S., izdarot sitienu ar dūri pa seju, bet pēc tam izdarīja sitienu ar elkoni uzraugam I. Z. krūtīs, nogāžot viņu uz grīdas, satvēra ar abām rokām I. Z. kaklu un sāka viņu žņaugt.

Lai pārtrauktu S. D. darbības, kuras apdraudēja I. Z. dzīvību un veselību, V. S. un A. V., rīkojoties savu pilnvaru ietvaros, pielietoja stekus, izdarot astoņus – desmit sitienus pa gūžām un augšstilbu mugurējo virsmu, ne mazāk kā četrus sitienus pa gūžas labo sānu daļu, ne mazāk kā sešus sitienus pa kreiso kāju un ne mazāk kā piecus sitienus pa labo kāju, ne mazāk kā trīs sitienus pa labo roku. Bez tam apsūdzētie, pārkāpjot instrukciju „Par speciāldzekļu pielietošanas kārtību ieslodzījuma vietās”, izdarīja ne mazāk kā deviņus – desmit sitienus S. D. pa galvu. Tad S. D. tika uzlikti roku dzelži, rokas aizliekot aiz galvas, un „*notiesātais uz mūžu pārtrauca uzbrukumu*” (izcēlums – V.L.).

Kad, pildot uzraugoša dienesta priekšnieka vietnieka O. M. pieņemto lēmumu pielietot pret S. D. rokas dzelžus pozīcijā – rokas aiz muguras, tika noņemti roku dzelži, S. D. neizpildīja cietuma darbinieku prasības salikt rokas aiz muguras, izrāvās un palīda zem gultas, turēdamies ar rokām pie gultas detaļām, kā arī atteicās izlīst no gultas apakšas, ar to izrādot nepakļaušanos cietuma darbiniekiem.

Tagad citāts no spriedumā rakstītā: „A. V. un V. S., kuriem bija iespēja un laiks pareizi novērtēt esošo situāciju, kad uzbrukums cietuma darbiniekam bija novērsts un no S. D. puses nebija cietuma darbinieku dzīvības un veselības apdraudējuma, bet bija tikai nepakļaušanās, nepareizi izvērtēja konkrēto situāciju un izvēlējās S. D. piespiešanai pakļauties nesamērīgus veidus un līdzekļus. A. V. un V. S., tīši pārsniedzot savas pilnvaras kas norādītas Ieslodzījuma vietu pārvaldes likuma 23. pantā, un IeVP instrukcijas „Par speciāldzekļu pielietošanas kārtību ieslodzījuma vietās” 3. punktu, saskaņā ar kuriem, pielietojot speciāldzekļus, ir aizliegts pārkāpt nepieciešamās aizsardzības robežas un nodarīt personai kaitējumu, kas acīmredzami neatbilst nodarījuma, nepakļaušanas vai pretošanās raksturam, pielietodami spēku, izdarīja S. D. ne mazāk kā 17 sitienus pa priekšējo krūšu daļu un dažus sitienus pa vēderu, ar ko nodarīja viņam nesamērīgi lielāku kaitējumu, nekā S. D. varēja nodarīt klātesošajiem.”

Tālāk spriedumā norādīts, ka pēc tam, kad S. D. bija izvilktis no gultas apakšas un nosēdināts uz gultas, viņam sākās vemšana, bet, neskatoties uz savlaicīgi sniegto medicīnisko palīdzību, no vemšanas masām iestājās S. D. nāve. Vēl tiesa norādījusi, ka pret S. D. pielietotās vardarbības rezultātā viņam bija nodarīti smagi miesas bojājumi, tas ir, iestājās smagas sekas.

Atliek vien ticēt uzrakstītajam, jo nekāda apstiprinājuma tam sprieduma aprakstošajā daļā nav, kā arī secināt, ka tiesai nekādu šaubu par noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju nebija. Taču arī šī skopā informācija par nozieguma izdarīšanas apstākļiem un it īpaši par tā rezultātā izraisītajām sekām dod pamatu izteikt vairākus iebildumus par apsūdzēto izdarītā nozieguma juridisko izvērtējumu.

Pirmkārt, no tiesas spriedumā konstatētā izriet, ka pielietotās vardarbības sekas ir cietušajam nodarītais smagais miesas bojājums, nesaistot to cēloniskajā sakarībā ar nāves iestāšanos. Taču traumatisko iedarbību skaits un lokalizācija neapstrīdami norāda, ka kaitējums cietušajam nodarīts tīši (ar nodomu), vai nu vainīgajiem apzināti pieļaujot jebkāda smaguma miesas bojājumu nodarīšanu vai vismaz esot vienaldzīgiem pret iespējamajām nodarījuma sekām. Smagi miesas bojājumi nodarīti personu grupā, un tas norāda uz nepieciešamību veidot kopību ar KL 125. panta otrās daļas 5. punktā paredzēto noziegumu.

Taču vienaldzība pret sekām, kādas iestāsies pielietotās vardarbības rezultātā, teorētiski var norādīt arī uz slepkavību ar netiešu nodomu, ko varētu apgalvot vai noliegt, ja vien spriedumā kaut vai ar vārdu būtu izvērtēta vainīgo personu psihiskā attieksme pret noziedzīgā nodarījuma objektīvajām pazīmēm, kā to prasa KL 8. panta otrā daļa pie noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas vainas formas noteikšanas.

Otrkārt, spriedumā ir pretruna, izvērtējot notikuma faktiskos apstākļus. Pēc apraksta, ka S. D. palīda zem gultas un atteicās izlīst no gultas apakšas, ar to izrādot nepakļaušanos, seko jau iepriekš citētais secinājums, ka „uzbrukums cietuma darbiniekiem bija novērsts un no S. D. nebija cietuma darbinieku dzīvības un veselības apdraudējuma, bet tikai nepakļaušanās.” Taču nākamajā rindkopā tiek norādīts, ka apsūdzētie nav ievērojuši aizliegumu pārkāpt nepieciešamās aizsardzības (domājams – aizstāvēšanās) robežas un nodarīt personai kaitējumu, kas acīmredzami neatbilst kaitējumam, ko S. D. varēja nodarīt klātesošajiem.

Viens no nepieciešamās aizstāvēšanās tiesīguma nosacījumiem ir uzbrukuma īstenums, kas nozīmē, ka apdraudējumam (uzbrukumam vai uzbrukuma draudiem) aizstāvēšanās brīdi ir patiesi jāpastāv.²⁶ Tas nozīmē, raksta A. Niedre, ka „*apdraudējums ir sācies vai tūlīt sāksies (pastāv reāli uzbrukuma draudi) un tas vēl nav pabeigts. Apdraudējuma beigu moments ir arī nepieciešamās aizstāvēšanās beigu robeža, izņemot gadījumus, kad personai, kura aizstāvas, konkrētajā situācijā nav bijis skaidrs, ka apdraudējums jau ir pabeigts.*”²⁷ Tiesa konstatējusi, ka uzbrukums bija pabeigts un S. D. vairāk neapdraudēja cietuma darbinieku dzīvību un veselību, un no faktisko apstākļu izklāsta nekas neliecina, ka apsūdzētajiem tas nav bijis skaidrs. Līdz ar to nepieciešamās aizstāvēšanās situācijas apspriešanai vispār nav bijis pamata.

Ja iepriekš aplūkotajos piemēros smagas sekas – cietušā nāve – saistāma ar valsts amatpersonu tīšām darbībām – fiziskas vardarbības pielietošanu pret cietušo,

²⁶ Plašāk par to skat. Judins, A. *Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību*. Rīga : Biznesa augstskola Turība, 2006, 78. lpp.

²⁷ Krastiņš, U., Lholaja, V., Niedre, A. *Krimināltiesības. Vispārīgā daļa*. Trešais papildinātais izdevums. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2008, 305. lpp.

tad KL 319. pantā paredzētajā gadījumā šīs sekas izraisa valsts amatpersonas pienākumu nepildīšana, jo netiek izdarītas darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma jāizdara, lai novērstu kaitējumu personas ar likumu aizsargātajai dzīvības saglabāšanas interesei. Minēto apstiprina tālākminētais prakses piemērs.

- M. N. ar Dobeles rajona tiesas 2009. gada 21. janvāra spriedumu lietā Nr. K13-24/09, krimināllieta Nr. 12200000508 atzīta par vainīgu valsts amatpersonas bezdarbībā, kas izraisījusi smagas sekas.

Tiesa konstatēja, ka M. N. – pagasta bāriņtiesas priekšsēdētāja, saņēmusi mutvārdu iesniegumu par iespējamo fizisko vardarbību pret trīs gadus veco V. gan no zēna mātes L. B., gan viņas drauga A. R. puses, aiz nolaidības neizdarīja Bērnu tiesību aizsardzības likumā un Bāriņtiesu likumā norādītās darbības, lai pārbaudītu saņemto informāciju – neveica iedzīvotāju aptauju, nenodeva informāciju par iespējamo vardarbību pret V. sociālajai darbiniecei, nepieprasīja ziņas no ģimenes ārstes un feldšeres par bērna veselības stāvokli, neinformēja par konstatēto bāriņtiesas locekļus.

Tāpat tika atzīts, ka, „saņemot ziņas par iespējamo vardarbību pret mazgadīgo bērnu L. B. ģimenē, aiz neuzmanības, neparedzot kaitīgo seku iestāšanās iespēju, kaut gan viņai vajadzēja un viņa varēja šīs sekas paredzēt, aiz nolaidības neveicot savus bāriņtiesas priekšsēdētājas pienākumus saņemtās informācijas pārbaudē”, apsūdzētā M. N. neveica Bāriņtiesu likuma 22. pantā noteiktos pienākumus lemt par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vecākiem, kad konstatēta vecāku vardarbība pret bērnu vai ir pamatots aizdomas par vardarbību pret bērnu, un nerealizēja savas tiesības, kas noteiktas šā likuma 23. panta pirmajā daļā, vienpersoniski pieņemt lēmumu par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vecākiem, atklājot, ka bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos.

Tā rezultātā, turpinoties vardarbībai pret V. no A. R. puses, kurš ar Dobeles rajona tiesas 2008. gada 18. jūnija spriedumu tika atzīts par vainīgu KL 174. pantā un 125. panta trešajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā, iestājās smagas sekas – V. nāve.

Kā viens no smagu seku kritērijiem ir smagu miesas bojājumu nodarīšana vismaz vienai personai, kad noziedzīgā nodarījuma kvalifikācija tāpat ir atkarīga no tā, vai dienesta pilnvaru pārkāpšanas un vardarbības pielietošanas rezultātā kaitējums cietušā veselībai ir nodarīts tīši vai aiz neuzmanības.

Ja smagi miesas bojājumi nodarīti tīši, KL 317. panta trešajā daļā paredzētais noziegums jākvalificē pēc kopības ar KL 125. panta attiecīgajā daļā paredzēto noziegumu, kā lielākoties tas arī darīts. Taču atsevišķos gadījumos šāda kopība netika veidota, nodarījumu kvalificējot tikai saskaņā ar KL 317. panta otro daļu likuma redakcijā, kas bija spēkā nozieguma izdarīšanas brīdī. Tā, piemēram,

- V.K. apsūdzēts un ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2010. gada 2. septembra spriedumu atzīts par vainīgu KL 317. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā. Tiesa konstatēja, ka apsūdzētais, patrulēdams kopā ar personu, krimināllieta attiecībā pret kuru izbeigta daļā, nolūkā pārbaudīt personas, kuras viņiem šķita aizdomīgas, iegāja mājas kāpņu telpā, kur atradās V. D. un P. Z. V. K. piegāja pie P. Z. un bez likumīga pamata vienu reizi iesita viņam ar dūri pa seju un vienu reizi pa vēderu. Kad V. D. aizrādīja V. K., viņš iesita V. D. ar dūri pa vēderu, no kā cietušais nokrita, pēc tam ar kāju divas reizes iespēra pa vēderu. Pielietotās vardarbības rezultātā P. Z. tika nodarīti viegli miesas bojājumi, kas nav izraisījuši veselības traucējumu, bet V. D.-smagi, dzīvībai bīstami miesas bojājumi.

Apsūdzībā norādīts, ka dienesta pilnvaru pārkāpšana bijusi saistīta ar vardarbību, uz smagām sekām kā kvalificējošu pazīmi norādes nav. Lai arī par noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusi vien atzīmēts, ka apsūdzētais viņam inkriminēto nodarījumu izdarījis ar nodomu, taču nodarījuma faktiskie apstākļi ļauj secināt, ka apsūdzētais ne tikai tīši pārsniedza dienesta pilnvaras, bet arī tīši nodarīja diviem cietušajiem miesas bojājumus, turklāt vienam no tiem – smagus, dzīvībai bīstamus, kas vērtējami kā smagas sekas un papildus kvalificējami saskaņā ar KL 125. panta pirmo daļu.

Smagas sekas veido arī mazāk smagu, proti, vidēja smaguma vai vieglu miesas bojājumu nodarīšana vairākām personām, kā tas redzams no nākamā piemēra.

- Policijas kārtībnieks R. V. un jaunākais inspektors I. S. apsūdzēti un ar Liepājas tiesas 2008. gada 21. maija spriedumu krimināllietā Nr. 11260057607 atzīti par vainīgiem dienesta pilnvaru pārkāpšanā, kas saistīta ar vardarbību. No tiesas noskaidrotā redzams, ka laikā, kad apsūdzētie strādāja operatīvā grupā, pie viņiem uz ielas piegāja S. D. un A. P. un gribēja noskaidrot, kādas darbības tiek veiktas ar viņu paziņu. Nepaskaidrojot aizturēšanas iemeslu un neizsakot nekādas prasības, abi tika aizturēti pie viņu dzīvesvietas. R. V. saķēra A. P., un, kad tas mēģināja izrauties, iepūta viņam sejā piparu gāzi, un lai arī pēc tā A. P. pateica, ka nepretosies policijas darbiniekiem, atkārtoti iepūta viņam sejā piparu

gāzi un tīši spēcīgi iesita ar dūri pa seju deguna rajonā, tad kopā ar I. S. piegrūda A. P. pie mājas sienas, atlauza viņam rokas aiz muguras, uzlika roku dzelžus un iesita pa ķermeni ribu rajonā.

Kad pie policijas darbiniekiem piegāja S. D. un mēģināja atraut viņus no A. P., vienlaikus liekot pārtraukt sist A. P., policijas darbinieki aizturēja arī S. D., nogrūžot viņu zemē, atlaužot rokas aiz muguras un uzliekot roku dzelžus. Vardarbība pret A. P. tika pielietota, vedot viņu uz dienesta automašīnu un arī pēc ievietošanas tajā.

Lai arī abiem cietušajiem pielietotās vardarbības rezultātā tika nodarīti miesas bojājumi – A. P. viegli miesas bojājumi ar īslaicīgu veselības traucējumu un S. D. – viegli miesas bojājumi, kas neizraisīja īslaicīgu veselības traucējumu, kas vērtējams kā smagas sekas, tāda kvalificējoša pazīme apsūdzētajiem netika inkriminēta. Atstājot pirmās instances tiesas spriedumu negrozītu, kas atzīstams par pamatotu, jo apsūdzība uz smagāku grozīta netika, Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija 2008. gada 26. augusta lēmumā norādīja, ka apsūdzēto darbības kvalificētas pareizi, kam gan nevar piekrist.

- Analizējamā smagu seku kritērija sakarībā aplūkojams arī Jelgavas tiesas 2010. gada 12. jūlija spriedums krimināllietā Nr. 11220129407, ar kuru E. M. atzīts par vainīgu KL 317. panta otrajā daļā un 125. panta trešajā daļā paredzēto noziegumu izdarīšanā.

Kā aprakstīts apsūdzībā, E. M. – pašvaldības policists – 2007. gada 20. jūlijā, pildot pašvaldības policijas administratīvā patruļdienesta inspektora tiešos pienākumus, aizturētos F. H. un V. B., kuri bija ievietoti dienesta automašīnā, lai nogādātu medicīniskajā atskurbtuvē, aizveda uz neapdzīvotu teritoriju, kur ar nelikumīgi līdzpaņemto steku iesita F. H. pa labo augšdelmu, nodarot vieglus miesas bojājumus bez veselības traucējuma, bet V. B. iesita ar steku sejas apvidū. No sitiena V. B. nokrita un atsitās ar pakausi pret asfaltu, tādējādi iegūstot smagus, dzīvībai bīstamus miesas bojājumus, kas atrodas tiešā cēloniskā sakarībā ar V. B. nāves iestāšanos.

2007. gada 28. jūlijā, patruļdienesta inspektora pienākumu pildīšanas laikā, E. M. uz neapdzīvotu vietu aizveda D. K., V. A. un G. S., kuri tāpat bija ievietoti dienesta automašīnā nogādāšanai uz medicīnisko atskurbtuvi. Izsēdinājies aizturētos no dienesta automašīnas pļavā, E. M. ar nelikumīgi līdzpaņemto steku ne mazāk kā divas reizes iesita D. K., nodarot viņam vieglus miesas bojājumus ar īslaicīgu veselības traucējumu, un ne mazāk kā četras reizes iesita V. A., nodarot vieglus miesas bojājumus bez veselības traucējuma.

E.M. abi nodarījumi atbilstoši tā laika krimināltiesiskajam regulējumam ir kvalificēti pareizi saskaņā ar KL 317. panta otro daļu, kā kvalificējošo pazīmi norādot smagas sekas – cilvēka nāvi, un veidojot kopību ar KL 125. panta trešajā daļā paredzēto noziegumu. Taču jānorāda, ka apsūdzībā par noziedzīgo nodarījumu, kas izdarīts 2007. gada 28. jūlijā, nav norādes, ka arī tas izraisījis smagas sekas, jo viegli miesas bojājumi nodarīti divām personām, kas atbilst Īpašā likuma 24. pantā norādītajam smagu seku kritērijam. Kvalificējot šos nodarījumus atbilstoši aktuālajam regulējumam, E. M. būtu jāapsūdz KL 317. panta trešajā daļā un 125. panta trešajā daļā paredzēto noziegumu izdarīšanā pirmajā gadījumā, KL 317. panta trešajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā otrajā gadījumā.

Turklāt tiesas nolēmumā nav arī nekādas analīzes par E. M. psihisko attieksmi pret smagu seku – V. B. nāves – iestāšanos, jo šajā gadījumā bija jāpamato, ka smagi, dzīvībai bīstami miesas bojājumi bija nodarīti tīši, bet pret nāvi konstatēta neuzmanība, kad ir pamats inkriminēt KL 125. panta trešajā daļā paredzēto noziegumu.

To, cik nozīmīga ir pareiza objektīvās un subjektīvās puses pazīmju noskaidrošana noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijas procesā, apliecina tiesu nolēmumi kriminālprocesā I. Ž. apsūdzībā dienesta pilnvaru pārsniegšanā, kas izraisījusi smagas sekas.

- I. Ž. – Kārtības policijas jaunākais inspektors – apsūdzēts par to, ka dienesta pienākumu pildīšanas laikā, veicot bēgošas automašīnas vajāšanu, nepastāvot galējas nepieciešamības situācijai, izvēlējās neatbilstošu reaģēšanas paņēmieni, pielietoja vardarbību, tas ir – šaujameroci, un izdarīja ne mazāk kā 31 šāvienu pa A. Z. vadīto automašīnu, mērķēdams pa tās riepām, apzinoties, ka konkrētajos apstākļos (liels automašīnu braukšanas ātrums, šāvienu izdarīšana, izliecoties ārā pa automašīnas logu, diennakts tumšais laiks, ceļa apstākļi) var apdraudēt automašīnā esošo personu veselību un dzīvību. Divi no izdarītajiem šāvienu bija caurejoši automašīnas aizmugurējā sēdekļa atzveltnē, un viena lode trāpīja aizmugurējā sēdekļī sēdošajam pasažierim K. L., nodarot viņam smagus, dzīvībai bīstamus miesas bojājumus, bet otra lode trāpīja priekšējā pasažiera sēdekļa atzveltnē, radot tur izejošu bojājumu un nodarot sēdekļī esošajam A. P. vieglus miesas bojājumus bez veselības traucējuma.

Kuldīgas rajona tiesa ar 2010. gada 17. februāra spriedumu krimināllietā Nr. 11250002209, atzina, ka apsūdzētais ir attaisnojams, jo viņa

darbībās nav saskatāmas KL 317. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse – acīmredzama dienesta pilnvaru pārsniegšana – un subjektīvā puse – nodoms. Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2010. gada 13. jūlija spriedumu pirmās instances tiesas spriedumu atcēla un atzina I. Ž. par vainīgu jau iepriekš aprakstītajā apsūdzībā, ko par pamatu atzina arī Senāta Krimināllietu departaments ar 2011. gada 12. janvāra lēmumu lietā Nr. SKK-03/2011. Kasācijas instances tiesa atzīmēja, ka I. Ž. nodarījumā konstatētas visas nepieciešamās un obligātās KL 317. panta otrajā daļā norādītās noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes un nodarījuma juridiskā kvalifikācija atbilst tiesas konstatētajiem faktiskajiem lietas apstākļiem. Tāpat tika norādīts, ka attiecībā uz KL 317. panta otrajā daļā paredzēto darbību rezultātā izraisītām sekām atzīstams, ka tās iestājušās apsūdzētā neuzmanības dēļ, kas nevar ietekmēt noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju.

Liels apmērs kā smagu seku kritērijs

Likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 20. pantā noteikts, ka „*atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziegumu, kas izdarīts lielā apmērā (izcēlums – V. L.), iestājas, ja nozieguma priekšmeta kopējā vērtība nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par piecdesmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu. Priekšmetu vērtība nosakāma atbilstoši tirgus cenām vai tām pielīdzinātām cenām nodarījuma izdarīšanas laikā.*”

Mantiska zaudējuma nodarīšana lielā apmērā raksturīga dienesta stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas un valsts amatpersonas bezdarbības gadījumiem, un tā inkriminēta 36 apsūdzētajiem. Prakses analīze liecina, ka šīs pazīmes identificēšana īpašas grūtības nav sagādājuši un liels apmērs noteikts, vadoties pēc Latvijas Republikas valdības noteiktās minimālās mēnešalgas apmēra noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī. Taču vairākos gadījumos aktualizēts jautājums – vai, inkriminējot šo kvalificējošo pazīmi, nepieciešams konstatēt vēl arī radīto būtisku kaitējumu, kas, starp citu, tiek norādīts virknē apsūdzību un tiesas nolēmumu.

Kā jau tas norādīts iepriekš, neskaidrības šajā jautājumā radīja kvalificētā sastāva formulējums, KL 318. un 319. pantā otrajā daļā attiecīgi norādot, ka atbildība iestājas „*par tādām pašām darbībām, ja tās izraisījušas smagas sekas*” un „*par tādu*

pašu nodarījumu, ja tas izraisījis smagas sekas”, kas, burtiski tulkojot, norādīja uz nepieciešamību konstatēt visas šo pantu pirmajā daļā ietvertā pamatsastāva pazīmes. Šāda likumdevēja gribas izpratne vairākos gadījumos bija par pamatu apsūdzēto attaisnošanai, nekonstatējot noziedzīgā nodarījuma sastāvu. Piemēram,

- J. B. apsūdzēts par to, ka, būdams valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu stāvokli – pagasta padomes priekšsēdētājs, izdarīja valsts amatpersonas pienākumu tīšu nepildīšanu, tas ir, tīši neizdarīja darbības, kuras viņam pēc likuma jāizdara, lai novērstu kaitējumu valsts varai, kas izraisīja smagas sekas – mantisku zaudējumu lielā apmērā, ar ko tika radīts arī citāds smags kaitējums ar likumu aizsargātām valsts un pašvaldības interesēm un tiesībām.

Apsūdzībā norādīts, ka J. B. tīši neizmantoja savas likuma „Par pašvaldībām” 48. pantā minētās tiesības neparakstīt domes lēmumus, lai atkārtoti tos skatītu jaunā domes sēdē, kā rezultātā pagasta padome sabiedrībā ar ierobežotu atbildību „Papes osta”, kurā padome ieguldīja zemes gabalu, bez pamatojuma samazinājusi tā vērtību, ieguva kapitāldaļas tikai 40% pamatkapitāla daļas, tādējādi radīja pagasta padomei zaudējumus, ne mazākus par 33 207 Ls, tas ir, lielā apmērā.

Liepājas tiesa ar 2008. gada 11. decembra spriedumu krimināllietā Nr. 122700000106, J. B. atzina par nevainīgu pret viņu celtajā apsūdzībā saskaņā ar KL 319. panta otro daļu un attaisnoja, konstatējot, ka nav iegūti pierādījumi inkriminētā nozieguma objektīvajai pusei, un konkrēti, objektīvās puses obligātajai pazīmei – kaitīgajām sekām. Pēc tiesas ieskata, ņemot vērā, ka inkriminētais noziegums „*ir materiāls, tā konstatēšanai ir nepieciešama konkrētu seku iestāšanās – būtisks kaitējums un smagas sekas, kas šajā gadījumā ir obligātas objektīvās puses pazīmes. Tāpēc tiesa uzskata, ka apsūdzībā nepieciešams konkrēti norādīt, kāds kaitējums ir nodarīts un kāpēc tas ir būtisks, kā arī, kāpēc konkrētas sekas ir smagas.*”

Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2009. gada 26. februāra lēmumu lietā Nr. KA02-0053/09 pirmās instances tiesas spriedumu atcēla pilnībā un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai, dodot iespēju grozīt apsūdzību, kā to apelācijas instances tiesā lūdza prokurors. Krimināllietu departaments ar 2009. gada 26. maija lēmumu lietā Nr. SKK-0239/09 apelācijas instances tiesas lēmumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai iztiesāšanai sakarā ar Kriminālprocesa likuma 566. panta pārkāpumu un nepareizu Kriminālprocesa likuma 462. panta iztulkošanu, līdz ar to kļūdaini secinot par neiespējamību

grozīt apsūdzību apelācijas instances tiesā uz vieglāku, nemainot konstatētos faktiskos apstākļus.

Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2009. gada 3. septembra spriedumu pirmās instances tiesas spriedumu atcēla un atzina J. B. par vainīgu KL 319. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, kas izraisījis smagas sekas, proti materiālu zaudējumu ne mazāk kā 29 797 Ls apmērā, kas vairāk kā septiņas reizes pārsniedz minimālo mēnešalgu kopsummu. Tiesas kolēģija tāpat atzina, ka jebkura nelikumība ar nekustamo īpašumu, kas rada zaudējumu pašvaldībai, grauj minētās pašvaldības prestižu un iedzīvotāju uzticību pašvaldībai.

- Savukārt N. B. – novada domes priekšsēdētājs – apsūdzēts un ar Rīgas rajona tiesas 2012. gada 30. janvāra spriedumu krimināllietā Nr. 12812000411 atzīts par vainīgu KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, proti, ka viņš, ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, pārkāpa normatīvajos aktos noteikto kārtību un noslēdza ar desmit domes amatpersonām un darbiniekiem vienošanos par papildu darba veikšanu, nenorādot, kuras prombūtnē esošas amatpersonas (darbinieka) pienākumus viņi pildīs, nosakot piemaksas apmēru virs 20% no šīs amatpersonas (darbinieka) mēnešalgas (darba algas).

Pamatojot apsūdzību, tika norādīts, ka „*A. B. darbības izraisījušas būtisku kaitējumu pārvaldības kārtībai un ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm, kā rezultātā iestājušās smagas sekas, kas radījušas Ādažu novada pašvaldībai zaudējumus lielā apmērā, jo nepamatoti izlietoti pašvaldības budžeta līdzekļi Ls 11 740 apmērā, ko būtu bijis iespējams novirzīt citu pašvaldības autonomo funkciju īstenošanai. Turklāt noziedzīgā nodarījuma rezultātā radīts būtisks kaitējums arī pārvaldības kārtībai, jo, neievērojot likuma „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu” 3. panta 1. punktā noteikto, sabiedrībai radīts iespaids par nelietderīgu pašvaldības naudas līdzekļu izmantošanu.*”

Apsūdzētā aizstāvis savā apelācijas sūdzībā kā vienu no pamatojumiem pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanai un N. B. attaisnošanai norādīja, ka pirmstiesas izmeklēšanā un tiesā neesot pierādītas apsūdzētā darbības visas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, kriminālprocesā nav formulēts un argumentēts būtisks kaitējums atbilstoši likuma prasībām. Būtisks kaitējums esot norādīts pārāk vispārīgi, apsūdzībā neesot norādīts, kā tieši ir izpaudies šī noziedzīgā nodarījuma, kas ir ar materiālu sastāvu, būtisks kaitējums pārvaldes kārtībai. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu

tiesas kolēģija ar 2012. gada 3. oktobra spriedumu lietā Nr. KA04-0370-12/25 pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu, atzīstot, ka apsūdzētā rīcība ir izraisījusi smagas sekas, tas ir, materiālo zaudējumu lielā apmērā.

Krimināllietu departaments ar 2013. gada 26. februāra lēmumu lietā Nr. SKK-50/2013, noraidot apsūdzētā N. B. kasācijas sūdzību un apelācijas instances tiesas lēmumu atstājot negrozītu, atzina, ka kasācijas sūdzībā ietvertā norāde, ka konkrētajā krimināllietā apelācijas instances tiesa nav formulējusi būtisko kaitējumu, tā argumentāciju aprobežodama tikai ar zaudējuma summas 11 740 Ls konstatāciju, nav pamatota. Apelācijas instances tiesa un pirmās instances tiesa pareizi konstatējušas, ka nepamatoti izlietotie pašvaldības budžeta līdzekļi 11 470 Ls apmērā ir liels apmērs un šādu zaudējumu rezultātā ir iestājušās smagas sekas. Noziedzīgā nodarījuma kvalificējošo pazīmi – smagas sekas – attiecinot gan uz konstatētajām darbībām, gan uz to izraisītajām sekām – būtisku kaitējumu, apelācijas instances tiesa pamatoti konstatējusi N. B. darbībās Krimināllikuma 318. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgā nodarījuma sastāvu.

Tāpat Krimināllietu departaments, atsaucoties uz publikācijām,²⁸ norādīja uz krimināltiesību teorijā pausto viedokli, ka KL 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziegumu pamatsastāvā ietvertā norāde uz būtisku kaitējumu un smagas sekas kā kvalificējošā pazīme apzīmē noteiktu kaitējumu ar likumu aizsargātajām interesēm, smagas sekas atzīstot par kaitējumu ar augstāku kaitīguma pakāpi salīdzinājumā ar būtisku kaitējumu. „Tā kā katrs no šiem vērtējuma jēdzieniem apzīmē noteiktas smaguma pakāpes kaitējumu, domājams, nav nepieciešamības, konstatējot nozieguma rezultātā izraisītās smagās sekas, papildus visos gadījumos konstatēt būtisku kaitējumu, turklāt grūti iedomāties situāciju, kurā, izraisot smagas sekas, vienlaikus netiktu radīts būtisks kaitējums. [...] Krimināllikuma Sevišķās daļas normu veidošanā ir izmantots arī tāds konstruktīvs paņēmiens, ka panta pirmajā daļā kā noziedzīga nodarījuma objektīvās puses pazīme norādīts būtisks kaitējums, bet kā kvalificējoša pazīme citā tā paša panta daļā – citi apstākļi. Ja tās ir smagas sekas, tad problēmu nav, jo nodarījums jākvalificē saskaņā ar attiecīgā panta daļu, kurā paredzētas smagākās sekas. Būtu neloģiski vēl prasīt, lai konstatētu panta pirmajā daļā paredzēto būtisko kaitējumu.”

- Analizējamais jautājums risināts arī kriminālprocesā M. V. apsūdzībā, kurš ar Ludzas rajona tiesas 2012. gada 28. septembra spriedumu krimināllietā

²⁸ Hamkova, D., Liholaja, V. Būtiska kaitējuma izpratne: likums, teorija, prakse. *Jurista Vārds*, Nr. 2, 2012, 10. janv. Krastiņš, U. Vērtējuma jēdzieni Krimināllikuma normās. *Jurista Vārds*, Nr. 24, 2012, 12. jūn.

Nr. 15890002407 atzīts par vainīgu 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā. Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā M. V. apelācijas sūdzību, Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2013. gada 13. marta lēmumu pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu.

M. V. savā kasācijas sūdzībā cita vidū norāda, ka viena un tā paša vērtējuma jēdziena „liels apmērs” atzišana gan par vienu no iespējamiem būtiska kaitējuma, gan par smagu seku kritērijiem nedod pamatu liela apmēra zaudējumam, kas atzīts par būtisku kaitējumu, automātiski atzīt arī par kritēriju, kas veido smagas sekas, jo viens un tas pats apstāklis, nekonstatējot vēl kādus citus, vienlaikus nevar veidot gan pamatsastāvu, gan kvalificējošā sastāva pazīmi.

Noraidot M. V. kasācijas sūdzību kā nepamatotu, Krimināllietu departaments 2013. gada 3. jūlija lēmumā lietā Nr. SKK-333/2013 norādīja, ka „*Krimināllikuma 318. panta pirmajā daļā (redakcijā līdz 2013. gada 1. aprīlim) bija paredzēta kriminālatbildība par valsts amatpersonas izdarītām tīšām darbībām, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, ja šīs darbības radījuša būtisku kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm, bet šā panta otrajā daļā – par tādām pašām darbībām, ja tās izraisījušas smagas sekas vai ja tās izdarītas mantkārīgā nolūkā.*

Krimināllikuma 318. panta pirmajā daļā (likuma redakcijā no 2013. gada 1. aprīļa) šobrīd paredzēta kriminālatbildība par valsts amatpersonas izdarītām tīšām darbībām, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, ja šīs darbības radījušas būtisku kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, bet šā panta otrajā daļā – par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja tas izdarīts mantkārīgā nolūkā. Savukārt Krimināllikuma 318. panta trešajā daļā paredzēta kriminālatbildība par valsts amatpersonas izdarītām tīšām darbībām, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, ja šīs darbības izraisījušas smagas sekas.

Tādējādi jau šo tiesību normu gramatiskā tulkošana nepārprotami norāda, ka, lai valsts amatpersonas darbības kvalificētu pēc Krimināllikuma 318.panta otrās daļas (likuma redakcijā līdz 2013.gada 1.aprīlim) vai pēc Krimināllikuma 318.panta trešās daļas (Krimināllikuma 2013.gada 1.aprīļa redakcijā) nepieciešams konstatēt, ka valsts amatpersona izdarījusi tīšas

darbības, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, ja tās izraisījušas smagas sekas.”

Tepat arī norādīts, ka šāds Krimināllikuma 318. panta otrās daļas (likuma redakcijā līdz 2013. gada 1. aprīlim) normas tulkojums izriet arī no Senāta 2008. gada 12. augusta lēmumā lietā Nr. SKK-414/2008 izteiktajām atziņām.

Visbeidzot, kā smagu seku kritērijs Īpašā likuma 23. panta pirmajā daļā norādīts citāds smags kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm, kas gan tiesu praksē konstatējams visai reti. Domājams, ka likumdevējs šajā gadījumā prezumējis visas pārējās ar likumu aizsargātās intereses, kuras neskar fiziskās personas integritātes neaizskaramību, fiziskās un juridiskās personas īpašuma saglabāšanas intereses un kuras konstatējamās katrā konkrētā gadījumā, apsūdzībā pamatojot, kāpēc tāds aizskārums atzīstams par smagu. Šis smagu seku kritērijs saskatāms tālākminētajā prakses piemērā.

- V. J. apsūdzēta KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā. No apsūdzības izriet, ka viņa kā policijas darbiniece, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, pretēji dienesta interesēm un zinot normatīvajos aktos noteikto Iekšlietu ministrijas Informācijas centra datu bāzēs esošas informācijas izsniegšanas kārtību, pretēji normatīvo aktu prasībām sniedza personām, kam nebija tiesību saņemt tādu informāciju, kura atzīta par ierobežotas pieejamības informāciju, ziņas par ne mazāk kā 2500 fiziskām personām no astoņām Informācijas centra rīcībā esošajām informācijas sistēmām, radot būtisku kaitējumu un izraisot smagas sekas.

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2008. gada 4. aprīļa lēmumu lietā Nr. KA04-0011-08/26 pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu, atzīstot, ka tajā konstatēts un dots novērtējums tam, ka V. J. ar savām darbībām, kas vērtējamas kā dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, ir radījusi būtisku kaitējumu kā valsts varai un pārvaldības kārtībai, diskreditējot policiju kā valsts institūciju un graujot tās prestižu, tā arī personu tiesībām un interesēm, pārkāpjot tiesības uz personu datu aizsardzību, un izraisījusi smagas sekas, kas ir cēloņsakarībā ar apsūdzētās nodarījumu.

Noraidot aizstāvja iebildumus, ka apsūdzībā nav konkretizētas sekas, kādas nodarījuma rezultātā iestājušās, un nav norādīts, kāpēc konkrētais kaitējums vērtējams kā smags, un izslēdzot no V. J. apsūdzības būtiska kaitējuma radīšanu valsts varai pārvaldības kārtībai, ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm, Krimināllietu departaments 2008. gada

12. augusta lēmumā lietā Nr. SKK-414/08 norādīja: „*Būtisks kaitējums valsts varai, pārvaldības kārtībai un ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm, smagas sekas formulētas kā vairāku simtu fizisko personu ar „Fizisko personu datu aizsardzības likuma” aizsargāto tiesību uz datu aizsardzību pārkāpšana. Šāds formulējums atbilst likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24. pantā ietvertajai smagu seku izpratnei.*”

● Jautājums par citāda smaga kaitējuma radīšanu ar likumu aizsargātām interesēm risināts arī krimināllietā Nr. 12812000103 A. S. apsūdzībā KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā. Krimināllietu departaments ar 2006. gada 1. novembra lēmumu lietā Nr. SKK-396/2006, noraidot apsūdzētā kasācijas sūdzību, kurā tika apstrīdēta viņa atzīšana par vainīgu smagu seku izraisīšanā, par pamatotu atzina apelācijas instances tiesas spriedumā norādīto, ka „*tikai iespējas zaudēšana piedzīt maksājuma parādu atzīstama par smagu seku izraisīšanu Krimināllikuma 318. panta 2. daļas izpratnē*”, pamatojot, ka „*šāds secinājums atbilst likuma „par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24. panta 1., 2. daļas prasībām, kur noteikts, ka atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, kas izraisījis smagas sekas, var būt radīts arī citāds smags kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm un tiesībām.*”

Nobeidzot pārskatu par KL 317., 318. un 319. pantā ietvertajām kvalificējošajām pazīmēm un to interpretāciju tiesu praksē, nepieciešams atzīmēt, ka ar 2014. gada 25. septembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”,²⁹ kas stājies spēkā ar 2014. gada 29. oktobri, KL 318. un 319. pants papildināts ar ceturto daļu, kurā noteikta atbildība par ļaunprātīgu dienesta stāvokļa izmantošanu un valsts amatpersonas bezdarbību, ja šo darbību vai bezdarbības rezultātā iestājusies divu vai vairāku cilvēku nāve.

²⁹ Grozījumi Krimināllikumā: Latvijas Republika likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 204, 2014, 15. okt.

3. Kopības veidošanas un norobežošanas problemātika

Krimināllikuma XXIV nodaļā ietvertu noziedzīgo nodarījumu kopība un norobežošana

Krimināltiesību teorijā noziedzīgie nodarījumi valsts institūciju dienestā tiek iedalīti vairākās grupās atkarībā no vainīgās personas nodarījuma saistības ar no valsts amatpersonas statusa izrietošajām pilnvarām, ierobežojumiem un aizliegumiem. Tā, piemēram, A. Niedre šos noziedzīgos nodarījumus iedala trijās grupās, proti, pirmkārt, tādos, kas saistīti ar valsts amatpersonas pienākumu pildīšanu, uz kuriem attiecināmi arī šajā pētījumā analizējamie noziedzīgie nodarījumi; otrkārt, valsts amatpersonai noteikto ierobežojumu noziedzīgos pārkāpumos un, treškārt, kukuļošanā un tai pietuvinātos noziedzīgos nodarījumos.³⁰

Lai arī šāds iedalījums ir visai nosacīts, tomēr no tā var izsecināt, ka, nosakot kriminālatbildību par dienesta ļaunprātību, kas raksturīga visiem Krimināllikuma XXIV nodaļā ietvertajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, veidotas vispārējas normas (KL 317., 318., 319. pants), kurās paredzēta atbildība par jebkādu dienesta ļaunprātību, izņemot gadījumus, kas norādīti speciālajās normās, piemēram, KL 325., 326., 327., 329., 320. pants. Tas savukārt norāda uz nepieciešamību kvalifikācijas procesā norobežot noziedzīgos nodarījumus valsts institūciju dienestā, kā arī risināt jautājumu par to kopības veidošanu. Situācijas analīzei tiks izmantoti atsevišķi prakses piemēri, vispirms par KL 318. un 329. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu kopību.

- Jau minētajā lietā Nr. K32-0307-09/2, krimināllieta Nr. 11840004207, konstatēts, ka policijas darbinieks J. V., ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, rīkojās pretēji dienesta interesēm un tīši pārkāpa savus amata pienākumus stingri ievērot datu aizsardzības un konfidencialitātes prasības, neizpaust viņa rīcībā nonākušo informāciju, kura ir atzīstama par ierobežotas pieejamības informāciju. Proti, J. V. telefoniski izpaua viņam dienesta lietošanā nodoto „Uzziņu dienesta 1188” paroli, kas ir atzīstama par neizpaužamām ziņām, ar policiju nesaistītai personai, tādā veidā pārkāpjot

³⁰ Krastiņš, U., Liholaja, V., Niedre, A. *Krimināltiesības. Vispārīgā daļa*. Trešais papildinātais izdevums. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2008, 743. lpp.

Fizisko personu datu aizsardzības likuma prasības un radot iespēju svešai personai 23 dienas iegūt ziņas par personu datiem, tādā veidā apdraudot ar likumu aizsargātās privātpersonas tiesības uz savu datu aizsardzību.

J. V. nodarījums kvalificēts saskaņā ar KL 318. panta otro daļu, ņemot vērā arī citu apsūdzības epizodi, kas jau analizēta iepriekš. Vienlaikus J. V. apsūdzēts un ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2009. gada 1. oktobra spriedumu atzīts par vainīgu arī KL 329. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, tas ir, ka viņš, būdams rakstiski brīdināts par informācijas dienesta vajadzībām neizpaušanu, telefoniski apzināti izpauša viņam dienesta lietošanā nodotā neizpaužamas ziņas – „Uzziņu dienesta 1188” paroli ar policiju nesaistītai (spriedumā – jādomā, kļūdaini – ir norādīts: iesaistītai) civilpersonai A. L.

Analizējot šo tiesas nolēmumu, pirmkārt, jau jāsecina, ka apsūdzība šajā daļā, inkriminējot kā KL 318. panta otro daļu, tā 329. pantu, ir identa – persona tiek apsūdzēta neizpaužamu ziņu, kas nav valsts noslēpums, izpaušanā, būdama brīdināta par šo ziņu neizpaušanu. Un, otrkārt, rodas jautājums: vai pareizi veidota noziedzīgo nodarījumu reālā kopība, un, ja ne, – kura noziedzīga nodarījuma sastāvam atbilst norādītās darbības?

Atbildība par tādu neizpaužamu ziņu izpaušanu, kuras nav valsts noslēpums, ja to izdarījusi valsts amatpersona, kas par ziņu neizpaušanu ir bijusi brīdināta, ir noteikta KL 329. pantā. Tas ir formāls noziedzīgs nodarījums, ko veido neizpaužamu ziņu izpaušana kaut vai vienai personai, nesaistot to ar kādām kaitīgām sekām. Tiesa, kvalificējot šo nodarījumu arī kā KL 318. pantā paredzēto noziegumu, norāda uz tā izraisītajām kaitīgajām sekām – ar likumu aizsargāto privātpersonas tiesību uz savu datu aizsardzību apdraudējumu.

Personas datu aizsardzība tiek atzīta par privātās dzīves elementu, savukārt Latvijas Republikas Satversmes³¹ 96. pantā norādītais, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, „*ietver personas tiesības uz jebkādu savu datu*

³¹ Latvijas Republikas Satversme: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 43, 1993, 1. jūl.

aizsardzību.³² Ievērojot jau minētā Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 1. septembra lēmumā lietā Nr. SKK-351/2008 skaidroto, ka „*Satversmē garantēto tiesību aizskārums katrā ziņā atzīstams par personas tiesību un interešu ievērojamu apdraudējumu likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23. panta izpratnē*”, J. V. radītais apdraudējums ar likumu aizsargātajām interesēm savu datu aizsardzības jomā ir ievērojams un vērtējams kā būtisks kaitējums.

Tādējādi, ja amatpersona, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, izdarījusi tīšas darbības, rīkojoties pretēji dienesta interesēm, proti, pārkāpusi likumā noteiktās datu aizsardzības un konfidencialitātes prasības, ar to nodarot ievērojamu kaitējumu ar likumu aizsargātām personas interesēm, kas vērtējams kā būtisks kaitējums, nodarījums kvalificējams saskaņā ar KL 318. pantu kā dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Tāda juridiskā izvērtējuma pamatojumu nosaka tas, ka J. V. nodarījuma kvalifikācija saskaņā ar KL 318. un 329. pantu neatbilst KL 26. panta trešajā daļā dotajai noziedzīgu nodarījumu reālas kopības izpratnei, ar ko saprot personas izdarītus divus vai vairākus savstarpēji nesaistītus nodarījumus, kas atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm. To apstiprina jau tas vien, ka, raksturojot KL 318. un 329. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu objektīvo pusi, norādītas vienas un tās pašas darbības – J. V. rīcībā nodoto ziņu, kas atzīstamas par neizpaužamām ziņām, izpaušana ar policiju nesaistītai personai.

Tiktāl aprakstīto varētu atzīt par atbilstošu gan vienā, gan otrā pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objektīvajai pusei, jo darbību saturs norāda uz dienesta ļaunprātību, ko veido neizpaužamu ziņu izpaušana. Taču KL 318. pantā ietvertā norma pēc satura apjoma ir plašāka, jo bez dienesta ļaunprātības norāda uz tās izraisītajām sekām – būtisku kaitējumu personas ar likumu aizsargātajām interesēm, proti, privātpersonas interesēm uz savu datu aizsardzību, kas arī norādīts apsūdzībā,

³² „Plašāk par to Danovskis, E., Ruķers, M., Lībiņa-Egnere, I. 96. Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Grām. *Latvijas Republikas Satversmes komentāri*. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2011, 245.-248. lpp.

inkriminējot KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanu. Šādā situācijā konstatējama normu konkurence, tāpēc nodarījums jākvalificē saskaņā ar to normu, kura ietver plašāku saturu.³³

- Jau iepriekš, saistībā ar būtiska kaitējuma un smagu seku izpratni, analizēta krimināllieta Nr. 3870001503 V. J. apsūdzībā KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, kurai tāpat inkriminēts arī KL 329. pantā ietvertais noziedzīgais nodarījums, ko gan pirmās instances, gan arī apelācijas instances tiesa atzina par pamatotu.

No apsūdzības izriet, ka V. J. ļaunprātīgi izmantoja savu Valsts policijas amatpersonas dienesta stāvokli pretēji dienesta interesēm un, zinot normatīvajos aktos noteikto Iekšlietu ministrijas Informācijas centra datu bāzēs esošas informācijas izsniegšanas kārtību, pretēji normatīvo aktu prasībām sniedza personām, kam nebija tiesību saņemt tādu informāciju, kura atzīta par ierobežotas pieejamības informāciju, ziņas par ne mazāk kā 2500 fiziskām personām no astoņām Informācijas centra rīcībā esošajām informācijas sistēmām. Minētās V. J. darbības kvalificētas saskaņā ar KL 318. panta otro daļu, kā kvalificējošas pazīmes norādot gan mantkārīgu nolūku, gan arī izraisītās smagas sekas.

Turklāt V. J. apsūdzēta par to, ka, būdama valsts amatpersona, kura bija brīdināta par Informācijas centra iegūtās informācijas neizpaušanu, izdarīja neizpaužamu ziņu, kas nav valsts noslēpums, izpaušanu, kas kvalificēts kā KL 329. pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums, veidojot kopību ar KL 318. panta otrajā daļā paredzēto noziegumu.

Kasācijas instancē lieta skatīta sakarā ar apsūdzētās aizstāvja kasācijas sūdzību, kurā galvenā vērība pievērsta tam, ka ne apsūdzībā, nedz tiesu nolēmumos nav norādītas konkrētas sekas, kas būtu iestājušās KL 318. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma rezultātā, bez kuru esamības neveidojas inkriminētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs. Jautājums par V. J. nodarījuma kvalifikāciju arī saskaņā ar KL 329. pantu un kopības veidošanu ar KL 318. pantā paredzēto noziegumu apspriests netika, jo, kā pamatoti norādīja Krimināllietu departaments, „kasācijas sūdzībā būtība netiek apšaubīta Krimināllikuma 329. panta piemērošana, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu. Tajā lielākoties ir aizstāvja pozīcijas izklāsts un vispārīgas norādes uz motivācijas trūkumu, neatbilstošiem secinājumiem tiesas nolēmumā.”

³³ Krastiņš, U. Krimināltiesisko normu konkurence. Grām.: Krastiņš, U. *Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas un risinājumi 1998-2008*. Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2009, 131. lpp.

Vairākos kriminālprocesos aktualizējies jautājums par KL 318., 325. un 326. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu norobežošanu un to kopības veidošanas nepieciešamību.

- Piemēram, ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2006. gada 9. jūnija spriedumu krimināllietā Nr. 13870000204 Z. L. atzīts par vainīgu KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, proti, ka viņš, būdams valsts amatpersona – Valsts obligātās veselības apdrošināšanas aģentūras (VOVAA) direktora vietnieks ārstniecības pakalpojumu jautājumos –, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, mantkārīgā nolūkā pieņēma vairāku ārvalstu uzņēmējsabiedrību, kas nodarbojās ar medicīnisko un ķirurģisko iekārtu un ortopēdisko ierīču, ārstniecības līdzekļu un farmaceitisko produktu ražošanu, izteikto priekšlikumu samaksāt viņam ceļa izdevumus uz Apvienotajiem Arābu Emirātiem, Itāliju un Dienvidāfrikas Republiku, lai piedalītos tur rīkotajos kongresos un konferencēs.

Z. L. tāpat inkriminēts, ka viņš nolūkā noorganizēt sev un sievai atpūtas ceļojumu uz Šveices kalnu kūrortu aicināja ārvalstu komersanta „Eli Lilly (Suisse) S.A.”, kas nodarbojas arī ar medicīnas un farmācijas preču ražošanu, direktoru sponsorēt ārstu izglītošanas pasākumus valsts nacionālās veselības programmas ietvaros un pārskaitīt šim mērķim naudu 2224 Ls apmērā semināru rīkošanai. Pārskaitītos naudas līdzekļus Z. L. ar sievu izmantoja astoņu dienu ceļojumam uz Šveices kalnu kūrortu;

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2008. gada 3. jūnija spriedumu lietā Nr. KA04-0013-08/30 atzina, ka Z. L., izmantojot uzņēmējsabiedrību piedāvājumus un ārstu izglītošanas pasākumiem paredzētos līdzekļus, izdarījis tīšu pilnvaru realizēšanu interešu konflikta situācijā un valsts amatpersonai noteikto ierobežojumu pārkāpšanu, ar to radot būtisku kaitējumu valsts pārvaldības kārtībai un ar likumu aizsargātām personu tiesībām un interesēm, kas kvalificējams saskaņā ar KL 325. panta pirmo daļu.

Motivējot Z. L. izdarītā nozieguma pārkvalificēšanu, apelācijas instances tiesa norādīja, ka „*gan Krimināllikuma 317. pantā paredzētajā gadījumā, tas ir, pārsniedzot dienesta pilnvaras, gan arī 318. pantā paredzētajā gadījumā, tas ir, ļaunprātīgi tās izmantojot, valsts amatpersona rīkojas ļaunprātīgi, pretrunā ar tās uzdevumiem un dienesta interesēm, pārkāpjot likumu vai citus normatīvos aktus, kuros reglamentēta attiecīgās valsts amatpersonas kompetence, funkcijas, pienākumi un tiesības, taču apsūdzība par jebkādu konkrētu likumu vai citu normatīvo aktu pārkāpumiem, kuros*

reglamentēta Z. L., kā valsts amatpersonas, kompetence, funkcijas, pienākumi un tiesības, nav celta, līdz ar ko apsūdzētā darbībā nav konstatējama Krimināllikuma 318. panta 2. daļas sastāvam nepieciešamā objektīvā puse, savukārt „Korupcijas novēršanas likuma” un likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” pārkāpums veido Krimināllikuma 325. panta sastāvu.”

Šādu Z. L. nodarījuma kvalifikāciju par pareizu atzina arī Senāta Krimināllietu departaments ar 2008. gada 9. septembra lēmumu lietā Nr. SKK-477/08.

- Analizējamā jautājuma sakarībā vēlreiz nepieciešams atgriezties pie jau minētajiem tiesu nolēmumiem krimināllietā Nr. 12812002205 I. Vālodzes apsūdzībā KL 318. panta otrajā daļā, 325. panta pirmajā daļā un 326. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā.

Inkriminējot KL 325. panta pirmo daļu, apsūdzībā norādīts, ka I. V., būdams valsts amatpersona – Rīgas galdniecības arodvidusskolas direktors – atradies interešu konflikta situācijā, ieņemot amatpersonas amatus SIA „Baldze”, kuram ar likumu bija aizliegts sagatavot un valsts institūciju vārdā slēgt līgumus, kuros viņš vai viņa radnieki bija ieinteresēti, noslēdza divus nomas līgumus ar SIA „Baldze”, samazinot par 50% nomas maksu par tās iznomātajām telpām. Te gan jāatzīmē, ka tieši tāda apsūdzība norādīta, inkriminējot arī KL 318. panta otrajā daļā paredzēto noziegumu. Saskaņā ar KL 325. pantu kvalificētas arī I. V. darbības, kas izpaudušās kā triju rīkojumu izdošana, nosakot sev piemaksas par darba kvalitāti, ar ko valstij nodarīts zaudējums 875,99 Ls apmērā.

Atzīstot iepriekš norādītās darbības par pierādītām un secinot, ka I. V., atkārtoti pārkāpjot valsts amatpersonai likumā noteiktos ierobežojumus, radīja būtisku kaitējumu valsts un sabiedrības interesēm, jo ar to nodarīja valstij ievērojamus mantiskus zaudējumus ne mazāk kā 10 717,09 Ls apmērā, kā arī ievērojami apdraudēja valsts un sabiedrības intereses valstij piederošo nekustamo īpašumu iznomāšanā un pārvaldīšanā un likumīgas un taisnīgas darba samaksas noteikšanā valsts institūcijās strādājošajiem, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa ar 2008. gada 22. janvāra spriedumu lietā Nr. K29-110/08/9 atzina I. V. par vainīgu KL 325. panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā.

Turklāt I. V. atzīts par vainīgu arī KL 326. panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, tas ir, ka viņš, būdams valsts amatpersona, kurai sakarā ar dienesta stāvokli tas bija aizliegts, mantkārīgā

nolūkā un personiskās ieinteresētības dēļ neatļauti piedalījās mantiskos darījumos, proti, būdams valsts amatpersona – arodvidusskolas direktors un vienlaikus SIA „Baldze” amatpersona, un šajā laikā gūstot no SIA ienākumus darba algas un dividenžu veidā, pārkāpa aizliegumu sagatavot un valsts institūciju vārdā slēgt līgumus, kuros viņš vai viņa radnieki bija ieinteresēti, noslēdza divus telpu nomas līgumus ar SIA „Baldze”, samazinot par 50% nomas maksu par tās iznomātajām telpām.

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2008. gada 17. jūnija spriedumu lietā Nr. KA04-274-08/29 I. V. pret viņu celtajā apsūdzībā par KL 318. panta otrajā daļā, 325. panta pirmajā daļā un 326. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu atzina par nevainīgu un attaisnoja, nekonstatējusi noziedzīga nodarījuma sastāvu.

Senāta Krimināllietu departaments ar 2008. gada 31. oktobra lēmumu lietā Nr. SKK-0525/08 apelācijas instances tiesas spriedumu atcēla pilnībā, tostarp norādot, ka, izskatot lietu no jauna, apelācijas instances tiesai rūpīgi jāizvērtē I. V. celtā apsūdzība pēc Krimināllikuma 318. panta otrās daļas, 325. panta pirmās daļas un 326. panta pirmās daļas.

Kasācijas instances tiesa atzīmēja, ka I. V. celta apsūdzība saistībā ar Pielikumu pie nomas līguma nelikumīgu noslēgšanu, ar kuriem valstij attiecīgi nodarīti zaudējumi 6565,10 Ls un 3276 Ls apmērā, apsūdzētā darbības vienlaikus kvalificējot pēc trim Krimināllikuma pantiem – 318. panta otrās daļas, 325. panta pirmās daļas un 326. panta pirmās daļas, norādot, ka Krimināllikuma 318. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu jānorobežo no šā likuma 325. un 326. pantā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

Krimināllietu departaments izskaidroja, ka *„gadījumā, kad ar Krimināllikuma 325. pantā paredzētajām darbībām (valsts amatpersonai noteikto ierobežojumu tīšu pārkāpšanu) radīts būtisks kaitējums un tās izdarītas mantkārīgā nolūkā, noziedzīgais nodarījums kvalificējams pēc Krimināllikuma 318. panta otrās daļas, ja tam ir pamats, tas ir, ja ļaunprātīgi izmantots dienesta stāvoklis; - ja nav konstatēts šāds kaitējums, bet, pārkāpjot likumā noteiktos ierobežojumus, valsts amatpersona veicinājusi vai piedalījies tajā mantkārīgā nolūkā vai citas personiskas ieinteresētības dēļ, viņu jau par pirmo šādu nodarījumu var saukt pie atbildības pēc Krimināllikuma 326. panta”*, un ieteica tiesai, izskatot lietu, izvērtēt arī to, vai I. V. šis inkriminētais noziedzīgais nodarījums, ja tiesa atzīst viņu par vainīgu, ir kvalificējams pēc visiem trim norādītajiem Krimināllikuma pantiem.

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2009. gada 11. februāra spriedumu lietā Nr. KA04-78-09/17 saskaņā ar KL 325. panta pirmo daļu kvalificēja to, ka I. V., atrodoties interešu konflikta situācijā, jo viņam kā valsts amatpersonai bija aizliegts pieņemt lēmumus attiecībā uz sevi, pārkāpa likumā noteiktos ierobežojumus un izdeva trīs arodividusskolas direktora rīkojumus, uz kuru pamata viņam tika veikta piemaksa par darba kvalitāti, ar ko nodarīja valstij zaudējumu 875,99 Ls apmērā un apdraudēja taisnīgas darba samaksas noteikšanu valsts institūcijās strādājošajiem.

Apelācijas instances tiesa, izanalizējusi KL 325. un 326. pantā ietvertu noziedzīgo nodarījumu sastāvu pazīmes, pamatoti konstatēja, ka I. V. noziedzīgās darbības, kad konstatēts, ka viņš ļaunprātīgi izmantojis dienesta stāvokli mantkārīgā nolūkā, kā rezultātā izraisītas smagas sekas, aptveras ar KL 318. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu un papildu kvalifikācija saskaņā ar KL 325. panta pirmo daļu un 326. panta pirmo daļu nav nepieciešama.

- Tieši tāds kvalifikācijas risinājums rodams arī Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2011. gada 8. septembra spriedumā lietā Nr. K30-889/6, krimināllieta Nr. 16870002409, ar kuru A. L. un O. R. atzīti par vainīgiem KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā. Tiesa konstatēja, ka abi apsūdzētie, būdami valsts amatpersonas, nolūkā gūt nelikumīgus ienākumus ievērojamā apmērā pārkāpa likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktos amatpersonas amata savienošanas ierobežojumus un prasības, savstarpēji noslēdza uzņēmuma līgumus uz diviem mēnešiem par vadības un konsultatīvo pakalpojumu sniegšanu uzņēmējdarbības stratēģiskā plānošanā un organizēšanā, teātra darbības iekšējo un ārējo risku apzināšanā un priekšlikumu izstrādāšanā šo risku vadībai ekonomiskās krīzes apstākļos, nosakot līgumcenu 2000 Ls. Noslēdzot šos līgumus, tika pārkāpta noteiktā iepirkumu procedūra.

Pēc satura šīs darbības atbilstu KL 325. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses pazīmēm, taču, konstatējot abu apsūdzēto rīcībā dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu mantkārīgā nolūkā, kas radījis būtisku kaitējumu valsts pārvaldības kārtībai, proti, ievērojamu mantisku zaudējumu 2000 Ls apmērā, kā arī to, ka apsūdzētie ar savu rīcību nenodrošināja ar likumu garantētās tiesības uz iepirkuma procedūras atklātumu un piedāvātāju brīvu konkurenci, kā arī radīja neuzticību ne tikai abu teātru, bet arī citu Latvijas Republikas kultūras iestāžu rīcībai

ar valsts finanšu līdzekļiem un šo iestāžu slēgtajiem darījumiem, līdz ar to visai kultūras nozarei kopumā, graujot tās prestižu, nodarījums pamatoti kvalificēts kā dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana saskaņā ar KL 318. panta otro daļu.

Tāpat apspriežams jautājums par KL 318. un 320. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu norobežošanu un šo noziedzīgo nodarījumu kopību, ņemot vērā, ka vairākos gadījumos analizējamo noziedzīgo nodarījumu juridiskais izvērtējums šķiet visai diskutabls.

- Ar Daugavpils tiesas 2013. gada 16. oktobra spriedumu lietā Nr. K12-0520-13/14, krimināllieta Nr. 12504000113 A. R. atzīts par vainīgu KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā. Izskatot lietu vienošanās procesā, tiesa konstatēja, ka A. R. – Valsts robežsardzes inspektors, tas ir, valsts amatpersona – vienojās ar izmeklēšanas gaitā nenoskaidrotu vīrieti, vārdā Aleksandrs, par to, ka apsūdzētais par samaksu paziņos Aleksandram valsts robežsardzes ierobežotās pieejamības informāciju par robežsardzes posteņu darbību noteiktā vietā pie Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas robežas nolūkā bez traucējumiem pārvietot no Baltkrievijas Republikas uz Latvijas Republiku muitošanai pakļautās preces – tabakas izstrādājumus.

Sākdams darbu, A. R. iepazinās ar dienesta uzdevumiem robežsargu norīkojumam, to vidū ar informāciju par robežsardzes kontrolposteņu esamību un atrašanās laiku noteiktajā vietā pie robežas, un četras reizes ziņoja par to vīrietim, vārdā Aleksandrs, par ko četras reizes saņēma naudu pa 500 latiem, kopā 2000 Ls.

Izmantojot A. R. ziņojumu, 2009. gada 1. decembrī caur Latvijas Republikas muitas robežu, apejot muitas kontroli, no Baltkrievijas Republikas Latvijas Republikas muitas teritorijā tika ievests 310 000 cigarešu par kopējo summu 20 391,83 Ls, tas ir, lielā apmērā.

Kvalificējot A. R. nodarījumu saskaņā ar KL 318. panta otro daļu, norādīts, ka apsūdzētais „*kā valsts amatpersona, kurai bija attiecīgas pilnvaras Latvijas Republikas valsts un muitas robežas neaizskaramības aizsardzībai, ne tikai neizpildīja savus amata pienākumus, bet tīši veicināja citu personu pretlikumīgu darbību, saistītu ar muitošanai pakļauto preču kontrabandas izdarīšanu, ar ko nodarīja būtisko (lasīt – būtisku) kaitējumu valsts varai, kas izpaužas valsts varas iestāžu autoritātes graušanā un valsts ārējas un iekšējas ekonomiskas drošības draudiem.*”

Vien piebilstot, ka būtiskā kaitējuma formulējums ir visai plašs un neprecīzs, apspriežams jautājums par A. R. nodarījuma kvalifikāciju pēc būtības.

Ar tiesas spriedumu konstatēts, ka apsūdzētais vienojās ar izmeklēšanas gaitā nenoskaidrotu vīrieti, vārdā Aleksandrs, ka par samaksu paziņos viņam informāciju, kas nepieciešama kontrabandas izdarīšanai, ko apsūdzētais arī izdarīja, saņemdam par to četros paņēmienos solīto samaksu, kopsummā 2000 Ls. Līdz ar to rodas jautājums, vai šīs darbības aptveras ar KL 318. panta otrajā daļā ietvertu nodarījumu, kas izdarīts mantkārīgā nolūkā, vai arī jāveido kopība ar KL 320. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu?

No tiesas spriedumā konstatētā redzams, ka 1) A. R. atbilst valsts amatpersonas statusam; 2) materiālu labumu, tas ir, naudas līdzekļus, viņš saņēma par konkrētas darbības izdarīšanu kukuļdevēja un trešo personu interesēs; 3) šīs darbības apsūdzētais varēja izdarīt un izdarīja, izmantojot savu dienesta stāvokli; 4) ar savām darbībām, paziņojot ierobežotas pieejamības dienesta informāciju, apsūdzētais veicināja kontrabandas izdarīšanu lielā apmērā.

Iepriekš minētais ļauj secināt, ka A. R. ir izdarījis KL 320. panta pirmajā daļā (likuma redakcijā līdz 2009. gada 23. decembrim) un 318. panta otrajā daļā paredzētos noziegumus, jo viņš par kukuli izdarīja nelikumīgas darbības kukuļdevēja interesēs, kas atbilst Senāta Krimināllietu departamenta 2006. gada 25. septembra lēmumā lietā Nr. SKK-673 ietvertajam skaidrojumam – *„lai amatpersonas darbības kvalificētu arī pēc Krimināllikuma 318. panta pirmās vai otrās daļas, jābūt konstatētam, ka amatpersona par kukuli veikusi nelikumīgas darbības kukuļdevēja interesēs, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli.”*

Ir pamats atzīt, ka šīs nelikumīgās darbības radījušas būtisku kaitējumu, jo, kā norādīts jau minētajā Senāta Krimināllietu departamenta 2014. gada 18. februāra lēmumā Nr. SKK-1/2014, būtisku kaitējumu bez papildu izklāsta apsūdzībā rada valsts amatpersonas darbība, kas saistīta ar citas personas noziedzīgu nodarījumu, šajā gadījumā personu grupā izdarītu kontrabandu lielā apmērā, kas atzīstams kā apsūdzētā pieļautās dienesta ļaunprātības smagas sekas.

- Diskutabla ir J. R. nodarījuma kvalifikācija tikai saskaņā ar KL 318. panta otro daļu, lai arī no Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012. gada 15. oktobra sprieduma lietā Nr. K27-462-12/8, krimināllieta Nr. 1184003111, kas taisīts vienošanās procesā, vairākus būtiskus apstākļus nevar izsecināt.

Ar tiesas spriedumu konstatēts, ka J. R., būdams valsts amatpersona – Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Personu statusa kontroles departamenta direktors, „izmantojot savu dienesta stāvokli un apzinoties, ka par savu pretlikumīgo darbību izdarīšanu viņam tiek solīta atlīdzība naudas izteiksmē no izmeklēšanā nenoskaidrotas personas puses, ar savām darbībām veicināja piešķirt, apejot likumisko kārtību un normatīvo aktu prasības, un izsniegt Latvijas Republikas pilsoņa pasi” Krievijas Federācijas pilsoņiem S. A. un P. ģimenei (vīram, sievai un diviem viņu nepilngadīgajiem bērniem), kuriem uz to nebija likumīgu tiesību.

Tātad no sprieduma teksta redzams, ka J. R., valsts amatpersona, divreiz tikās ar spriedumā nenoskaidrotu personu, no kuras saņēma piedāvājumu pirmajā gadījumā noformēt Latvijas Republikas pilsoņa pasi Krievijas Federācijas pilsonim S. A., par ko izmeklēšanā nenoskaidrotā persona apsolīja J. R. atlīdzību naudas izteiksmē nenoskaidrotā apmērā, un otrajā gadījumā – noformēt Latvijas Republikas pilsoņa pasi četriem Krievijas Republikas pilsoņiem – R. ģimenei, par ko izmeklēšanā nenoskaidrota persona tāpat apsolīja atlīdzību naudas izteiksmē nenoskaidrotā apmērā. J. R., apzinoties, ka minētajām personām nav likumīgu tiesību saņemt Latvijas Republikas pilsoņa pasi un, sekmējot to saņemšanu, viņš rīkosies pretlikumīgi, izmantojot savu dienesta stāvokli, piekrita šim noziedzīgam priekšlikumam, uzdeva viņam pakļautajiem darbiniekiem veikt nepieciešamās darbības, lai noformētu Latvijas pilsoņa pasi minētajām personām, kuras personīgi nodeva izmeklēšanā nenoskaidrotajai personai.

Spriedumā vairākkārt uzsvērts, ka J. R. pretlikumīgās darbības izdarījis, zinādams, ka par to saņems atlīdzību no izmeklēšanā nenoskaidrotas personas, bet sprieduma 4. lpp. tieši norādīts – „*lai saņemtu kukuli*”, kas gan vērtēts kā dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana mantkārīgā nolūkā. Protams, arī kukuļa saņemšanai var piemist mantkārīgas tieksmes, taču šajā gadījumā persona materiālu vērtību, mantisku vai citāda rakstura labumu iegūst, nevis izdarot kādu noziedzīgu nodarījumu, kā, piemēram, pieļaujot dienesta ļaunprātību un slēpjot iztrūkumu, bet gan saņem kādu labumu par likumīgas vai nelikumīgas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu kukuļdevēja, kukuļa piedāvātāja vai citas personas interesēs. Ja par kukuli izdarītās darbības ir prettiesiskas un radījušas būtisku kaitējumu, kā tas neapšaubāmi ir arī šajā gadījumā, tiesai atzīstot to par ievērojamu apdraudējumu un smagu kaitējumu pārvaldības kārtībai un sabiedrības drošībai, nodarījums atbilst arī KL 318. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma sastāvam.

Pārliecinošam secinājumam par kukuļņemšanas sastāva esamību pietrūkst informācijas par to, vai kukulis arī tika nodots un pieņemts, taču, pēc visa spriežot, kukuļa piedāvājums tika pieņemts abos gadījumos, līdz ar to varētu secināt, ka J. R. nodarījumā konstatējamās arī KL 320. pantā paredzētā nozieguma sastāva pazīmes.

- Un vēl viens prakses piemērs. Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2011. gada 29. marta spriedumu lietā Nr. K29-269-11/11, krimināllieta Nr. 11819000410 E. T. atzīts par vainīgu KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā.

Tiesa, izskatot lietu bez pierādījumu pārbaudes, konstatēja, ka E. T., Konvoja bataljona kārtībnieks, tas ir, valsts amatpersona, mantkārīgā nolūkā, ļaunprātīgi izmantojams savu dienesta stāvokļa radīto iespēju nepastarpinātam kontaktam ar apcietinātajām personām, par iepriekš solīto atlīdzību 100 Ls apmērā, rīkodamies pretēji dienesta interesēm, ienāca kamerā, kur atradās uz tiesas sēdi konvojētais M. M., un nodeva viņam iepakojumu ar priekšmetiem, kuri nav atļauti apcietināto aprītē – trim mobilajiem telefoniem, divām SIM kartēm, mobilā telefona lādētāju, divu mobilā telefona lādētāju detaļas, uzgriežņu atslēgu komplektu un saliekamo atslēgu komplektu.

Pamatojot nodarījuma kvalifikāciju, norādīts, ka tādējādi E. T., ļaunprātīgi izmantojams savu dienesta stāvokli mantkārīgā nolūkā, nodeva apcietinātajam neatļautos priekšmetus, radīdams ar savu rīcību būtisku apdraudējumu ieslodzījumu vietu normālai darbībai un iekšējai kārtībai, graudams valsts varas pārstāvju reputāciju un diskreditēdams policijas autoritāti sabiedrībā, ar ko nodarīja būtisku kaitējumu valsts varai un pārvaldes kārtībai.

Varētu arī tā pamatot šo obligāto KL 318. pantā ietverto objektīvās puses pazīmi, taču E. T. kā valsts amatpersonas darbība bija saistīta ar citu viņa noziedzīgu nodarījumu, kura sastāva pazīmes ietvertas KL 309.pantā, lai arī konkrētajā krimināllietā inkriminētas kā dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, un tāpēc atzīstams, ka šāda darbība rada būtisku kaitējumu bez papildu izklāsta apsūdzībā (Krimināllietu departamenta 2014. gada 18. februāra lēmums lietā Nr. SKK-1/2014).

Apsolītā atlīdzība 100 Ls apmērā vērtēta kā KL 318. panta otrajā daļā ietvertā norāde uz mantkārīgu nolūku, lai arī šajā gadījumā valsts amatpersonai piedāvāts (solīts) labums par konkrētas darbības izdarīšanu apcietinātās personas interesēs, ko apsūdzētais arī izdarīja, ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli.

Noziedzīgu nodarīju valsts institūciju dienestā kopība ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem un to norobežošana

Pētījuma gaitā vairākās krimināllietās aktualizējās jautājums par noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju gadījumos, kad dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana bijusi saistīta ar mantas nolaupīšanu, kas pamatojams ar dažu prakses piemēru izklāstu.

- S.Š. – pašvaldības uzņēmuma vecākā grāmatvede, un B.J. – tā paša uzņēmuma kasiere-avansiere un grāmatvede, apsūdzētas dienesta stāvokļa ļaunprātīgā izmantošanā un tām uzticētās un viņu pārziņā nodotās mantas – uzņēmuma naudas līdzekļu – piesavināšanās izdarīšanā lielā apmērā. Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2007. gada 5. aprīļa spriedumu krimināllietā Nr. 2120004600 S. Š. un B. J. atzina par nevainīgām tām celtajā apsūdzībā KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā un attaisnoja viņas, pamatojot ar to, ka vienos un tajos pašos noziedzīgo nodarījumu apstākļos, kad abu apsūdzēto kā valsts amatpersonu darbības, ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, bija vērstas uz viņu pārziņā esošo pašvaldības naudas līdzekļu bezatlīdzības piesavināšanos un kvalificētas saskaņā ar KL 179. panta trešo daļu, papildu kvalifikācija saskaņā ar KL 318. panta otro daļu nav nepieciešama.

Noraidot prokurora apelācijas protestu daļā par S. Š. un B. J. attaisnošanu, Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta 2009. gada 8. janvāra spriedumā lietā Nr. PAK-27 norādīja, ka, atzīstot S. Š. un B. J. par vainīgām KL 179. panta trešajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, papildu kvalifikācija saskaņā ar KL 318. panta otro daļu nav nepieciešama, jo gan S. Š., gan B. J. savu dienesta stāvokli izmantojušas vienīgi, lai piesavinātos viņām uzticēto un viņu pārziņā esošo mantu. Nekādas citas amatnoziegumam atbilstošas darbības apsūdzētās nav veikušas. Tas apstāklis, ka S. Š. un B. J. atzīstamas par valsts amatpersonām, pats par sevi nevar būt par pietiekamu, lai kvalificētu apsūdzēto darbības arī kā dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

- Kā KL 318. panta otrajā daļā, 179. panta trešajā daļā un 327. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu reālā kopība kvalificēts E. G. nodarījums. Ar Ludzas rajona tiesas 2010. gada 8. oktobra spriedumu lietā Nr. K22-0175/10, krimināllieta Nr. 16870001906, izskatot lietu bez pierādījumu pārbaudes, konstatēts, ka E. G., būdams valsts amatpersona – pašvaldības iestādes vadītājs –, mantkārīgā nolūkā ļaunprātīgi izmantoja savu dienesta stāvokli, jo radīja

apstākļus SIA „Ludzas apsaimniekotājs” naudas līdzekļu piesavināšanai, kas izpaudās 20 līgumu noslēgšanā ar uzņēmumiem, kuri neveica saimniecisko darbību, viltotu pieņemšanas-nodošanas aktu par izpildītajiem darbiem parakstīšanā, viltotu preču pavadzīmju-rēķinu par pakalpojumu cenām parakstīšanā, šo dokumentu iesniegšanā SIA „Ludzas apsaimniekotājs” Finanšu daļā, kā arī pēc E. G. norādījumiem naudas pārskaitīšanā par nenotikušiem darījumiem 80 950,89 Ls uz fiktīvo uzņēmumu kontiem, ar kuriem tiesības rīkoties tika piešķirtas tikai apsūdzētajam. Šīs darbības kā izdarītas mantkārīgā nolūkā un izraisījušas smagas sekas kvalificētas saskaņā ar KL 318. panta otro daļu.

Atzīstot E. G. par vainīgu KL 179. panta trešajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, tāpat norādīts, ka viņš, ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, mantkārīgā nolūkā apzināti izmantoja viltotus dokumentus – noslēgtus līgumus ar fiktīviem uzņēmumiem, kuri reāli neveica saimniecisko darbību, viltotus pieņemšanas-nodošanas aktus par it kā izpildītajiem darbiem un viltotas preču pavadzīmes-rēķinus par it kā saņemto pakalpojumu cenām, deva norādījumus par nenotikušiem darījumiem uz fiktīviem uzņēmumiem pārskaitīt naudas līdzekļus, kas gala rezultātā nonāca E. G. rīcībā, tādējādi piesavinoties viņam uzticētos naudas līdzekļus 80 950,89 Ls, tas ir, lielā apmērā. Šī apsūdzība atšķiras tikai ar to, ka papildināta ar norādi uz fiktīvajiem uzņēmumiem, kuriem sākotnēji pārskaitīta nauda.

- Jautājums par nodarījuma juridiskā izvērtējuma pareizību apspriežams arī jau minētajā krimināllietā Nr. 1583020091, kurā I. F. apsūdzēta KL 318. panta otrajā daļā un 177. panta otrajā daļā paredzēto noziegumu izdarīšanā. Krimināllieta vienošanās procesā ar Kuldīgas rajona tiesas 2011. gada 7. jūlija lēmumu gan tika nosūtīta prokuroram pārkāpumu novēršanai sakarā ar apsūdzības nekonkrētību par būtisku kaitējumu, un kādi citi nolēmumi pētījumam nav iesniegti, tāpēc šeit, vadoties no tiesas nolēmumā pārstāstītā apsūdzības satura, apspriežams tikai tas, vai nodarījuma apstākļi norāda uz kvalifikāciju pēc KL 318. un 177. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu kopības un vai aprakstītais nodarījums vispār satur KL 318. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes.

No apsūdzības redzams, ka I. F., būdama valsts amatpersona, izdarījusi valsts līdzekļu izkrāpšanu un dokumentu viltošanu, kas būtu kvalificējams saskaņā ar KL 177. panta un 327. panta attiecīgo daļu. Tāpat no apsūdzības arī izriet, ka šos noziedzīgos nodarījumus apsūdzētā izdarījusi, ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, jo viņai kā Valsts ieņēmumu dienesta (VID)

Pārskata un deklarācijas sektora inspektorei bija pieejamas VID datu bāzes, to vidū informācija par fizisko personu ienākumu deklarācijām, un I. F. šo pieeju izmantoja ļaunprātīgi, nolūkā izkrāpt valsts finanšu līdzekļus.

Proti, I. F. no datu bāzēm izdrukāja, kā arī ar roku aizpildīja fizisko personu gada ienākumu deklarācijas, uz kurām viltoja fizisko personu parakstus, atdarinot tos, kā arī gan rokrakstā, gan datorā sastādīja šo personu iesniegumus un lūgumus Valsts ieņēmumu dienestam par pārmaksātā iedzīvotāju ienākumu nodokļa pārmaksu atmaksu, norādot šajos iesniegumos un lūgumos savus bankas kontus, pēc tam viltotos dokumentus iesniedza nodokļu administrācijai, kur tie tika reģistrēti un atbildīgās amatpersonas, nezinādamas, ka šie dokumenti ir viltoti, pieņēma lēmumus par pārmaksātā iedzīvotāki ienākumu nodokļa pārmaksu atmaksāšanu. Atmaksas summas tika pārskaitītas uz I. F. norādītajiem kontiem, ko viņa pārņēma savā prettiesiskajā valdījumā, tādējādi izkrāpdama no valsts budžeta naudas līdzekļus 1502 Ls. Kādas citas darbības, kas būtu vērtējamas kā dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, nav konstatētas, savukārt inkriminētais aptveras ar KL 177. pantā ietvertās krāpšanas sastāvu. Tas, ka manta nolaupīta, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, saskaņā ar KL 48. panta pirmās daļas 3. punktu var tikt atzīts par atbildību pastiprinošu apstākli.

- Tagad cits prakses piemērs, no kura redzams, ka N. S., G. Š., A. B., A. B. un A. G. apsūdzēti par to, ka, būdami valsts amatpersonas, mantkārīgā nolūkā izdarījuši tīšas darbības, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, un šīs darbības radījušas būtisku kaitējumu valsta varai, pārvaldības kārtībai un ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm.

Ventspils tiesa ar 2010. gada 6. aprīļa spriedumu lietā Nr. K40-251/07, krimināllieta Nr. 1583011076, un lietā Nr. K40-258/07, krimināllieta Nr. 82150000807, atzīstot apsūdzētos par vainīgiem KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, konstatēja, ka viņi, būdami valsts amatpersonas – muitas darbinieki, grupā pēc iepriekšējas vienošanās un līdzdarbojoties, mantkārīgā nolūkā, tīši, pretēji dienesta interesēm un pārkāpdami amata aprakstā noteiktos pienākumus un apsūdzībā norādītajos likumos noteiktās prasības, kā arī neievērodami šo likumu saistošos normatīvos aktus un iekšējās kārtības noteikumus, muitas procedūru laikā prettiesiski izņēma un paņēma savā valdījumā preces no pārvadātāja kravas.

Apsūdzētajiem kopumā inkriminēti seši gadījumi, kad no astoņām kravām, darbojoties personu grupai dažādā sastāvā un pildot dažādas lomas, izņemtas tajās esošās preces – riepās, kafija, matu kopšanas līdzekļi. Rīcības

shēma visos gadījumos bija vienāda – muitas procedūras laikā krava vizuālās apskates veikšanai tika novirzīta aiz teritorijā esošā angāra, kur pēc kravas konteineru atvēršanas no tiem tika ņemtas pārvadājamās preces.

Tā, piemēram, muitas procedūras laikā, kad pārvadātāja SIA "Van Dieren" pārvadātā krava ar kafiju tika novirzīta kravas vizuālās apskates veikšanai aiz angāra, kravas konteiners tika atvērts ar G. Š. atnestajām knaiblēm un N. S. kopā ar G. Š. no kravas izņēma 75 gab. 250 gramu iepakojumus ar kafiju un 9 gab. 200 gramu iepakojuma ar šķīstošo kafiju, ko vēlāk N. S., G. Š. un A. B. sadalīja. Citā gadījumā N. S. un A. B., klātesot A. B., tādā pašā veidā no kravas konteinerā, kuru atvēra G. Š., katrs izņēma pa četrām riepām.

Pamatojot nodarījuma kvalifikāciju saskaņā ar KL 318. panta otro daļu, tika norādīts, ka apsūdzētie izdarījuši tādas tīšas darbības kā prettiesisku (dažiem arī vairākkārtēju) preču paņemšanu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, līdzdarbojoties, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli un radot materiālo preču iztrūkumu, kura summa aprēķināta katram apsūdzētajam. Attiecībā par G. Š., A. B. un A. B. turklāt norādīts, ka viņi tāpat atbalstījuši muitas amatpersonu noziedzīgo darbību un nav ziņojuši par izdarītu smagu noziegumu; neziņošana par smagu noziegumu norādīta arī A. G.

Tiesa tāpat norādīja, ka šo darbību rezultātā apsūdzētie „*ievērojami diskreditēja VID prestižu, VID dienesta darbinieku, tai skaitā muitas amatpersonu prestižu, kā arī ievērojami apdraudēja autopārvadātāju tiesības uz likumīgu muitas procedūru un kravu pārvadātāju kompāniju tiesības uz tiesisku muitas procedūru un preces saglabāšanu transportēšanas laikā, kā arī kravas īpašnieku tiesības uz likumīgu kravas pārvadāšanu un sava īpašuma saņemšanu bez iztrūkuma nodarīšanas, tas ir, savu darbību rezultātā nodarīja būtisku kaitējumu valsts varai, pārvaldības kārtībai un ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm.*”

Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2011. gada 7. janvāra lēmumu pirmās instances spriedumu atstāja negrozītu, secinot, ka apsūdzētie pamatoti atzīti par vainīgiem KL 318. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, un nodarījuma kvalifikācija pēc būtības jau arī netika apstrīdēta, tāpat kā apsūdzēto N. S. un A. G. kasācijas sūdzībās, kuras ar Senāta Krimināllietu departamenta 2011. gada 29. jūnija lēmumu lietā Nr. SKK-281/2011 tika noraidītas.

Tādējādi no lietas faktisko apstākļu izklāsta redzams, ka apsūdzētie personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās slepeni nolaupījuši svešu kustamu mantu,

izmantojami to, ka savu dienesta pienākumu pildīšanas laikā viņiem bija tai brīva pieeja. Nav strīda par to, ka tas vērtējams kā dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, kā rezultātā nodarīts kaitējums personu mantiskajām interesēm, un konstatējamas arī mantkārīgas tieksmes, taču apsūdzēto mērķis bija iedzīvoties uz citu personu rēķina, nevis ar savu rīcību apdraudēt valsts un pašvaldību institūciju, valsts dienesta normālu darbību.

Saucot pie atbildības par prettiesisku preču paņemšanu personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, kas kvalificēta saskaņā ar KL 318. panta otro daļu, apsūdzībā vienlaikus norādīts arī uz to, ka visi apsūdzētie, izņemot N. S., nav ziņojuši par muitas amatpersonu izdarītu smagu noziegumu un nav pildījuši savu pienākumu pretdarboties nozieguma izdarīšanai, kas noteikts ar Latvijas muitas amatpersonu ētikas un uzvedības pamatprincipu 6. un 6.1 punktu, kā arī tas izriet no vispārējām darbību reglamentējošām normām, kuras tāpat nosaka ziņošanas pienākumu.

Valsts amatpersonas pienākumu nepildīšana, tas ir, darbību neizdarīšana, kuras tai pēc likuma vai uzlikta pienākuma jāizdara, lai šajā gadījumā pretdarbotos nozieguma izdarīšanai, ja ar to nodarīts būtisks kaitējums valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, veido nevis KL 318. pantā, bet gan 319. pantā paredzēto valsts amatpersonas bezdarbības sastāvu, ko krimināltiesību teorijā atzīst par vienu no piesaistības veidiem noziedzīgam nodarījumam – noziedzīga nodarījuma pieļaušanu.

Ņemot vērā, ka piesaistība noziedzīgam nodarījumam ir personas tāda apzināta rīcība, „kas saistīta ar citas personas izdarītu noziedzīgu nodarījumu, bet to nav izraisījusi vai palīdzējusi nodarījumu izdarīt”,³⁴ ar ko tā arī atšķiras no dalības, apsūdzībā norādītais, ka „visi apsūdzētie ir līdzdarbojušies un visu laiku viens otru atbalstījuši, līdz ar to šo kopīgo darbību rezultātā ir novērtējams radītais kaitējuma apmērs”, jau pats par sevi izslēdz apsūdzības iespējamību par piesaistību noziedzīgam nodarījumam. Vēl vairāk, tiesa atzinusi, ka noziedzīgo nodarījumu

³⁴ Krastiņš, U., Liholaja, V., Niedre, A. *Krimināltiesības. Vispārīgā daļa*. Trešais papildinātais izdevums. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2008, 253. lpp.

apsūdzētie izdarījuši personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, tas ir, bijuši līdzizdarītāji, kas atzīts par atbildību pastiprinošu apstākli, un, kā jau vairākkārt norādīts judikatūrā, par neziņošanu pie atbildības nav saucama persona, kura pati bijusi pret cietušo vērsto noziedzīgo nodarījumu dalībniece, jo, ziņojot par citu izdarītu noziegumu, būtu jāziņo arī par paša izdarīto, taču likums personai tādu pienākumu neuzliek (Krimināllietu departamenta 2004. gada 11. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-375; 2005. gada 22. marta lēmums lietā Nr. SKK-309; 2005. gada 13. septembra lēmums lietā Nr. SKK-152; 2008. gada 27. novembra lēmums lietā Nr. SKK-397; 2013. gada 5. aprīļa lēmums lietā Nr. SKK585).

Norobežojot ļaunprātīgu dienesta stāvokļa izmantošanu mantkārīgā nolūkā no mantas nolaupīšanas, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, A. Niedre raksta: „...jāievēro, ka atšķirībā no piesavināšanās dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, kaut gan tā izdarīta mantkārīgu motīvu dēļ un radījusi materiālu zaudējumu, nav saistīta ar mantas bezatlīdzības sagrābšanu savā īpašumā vai nodošanu citu personu īpašumā. Šāda ļaunprātīga dienesta stāvokļa izmantošana var būt, piemēram, iztrūkuma slēpšana, sajaucot uzskaiti, mantas izmantošana uz laiku bez nodoma pārvērst to par savu personisko īpašumu vai citu personu īpašumu utt.”³⁵

Savukārt D.Mežulis, analizējot līdzīgas situācijas, norāda, ka dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana būtu inkriminējama tad, ja personas piesavināšanās nolūkā būtu pieņēmusi kādu lēmumu ļaunprātīgi, proti, pretēji dienesta interesēm. Ja šāds apstāklis nav konstatēts, valsts amatpersonas darbības aptveras ar mantas nolaupīšanas sastāvu,³⁶ kas, domājams, būtu attiecināms arī uz iepriekšminētajiem piemēriem.

- Analizējamā jautājuma sakarībā minami tiesas nolēmumi krimināllietā Nr. 168700000608, kurā I. V. apsūdzēta KL 179.panta trešajā daļā un 319.panta otrajā daļā paredzēto noziegumu izdarīšanā. Kā norādīts apsūdzībā, I. V. – Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja Slepēnības režīma nodaļas

³⁵ Krastiņš, U., Liholaja, V., Niedre, A. *Krimināltiesības. Sevišķā daļa*. Trešais papildinātais izdevums. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2009, 754. lpp.

³⁶ Mežulis, D. *Īpašuma krimināltiesiskā aizsardzība*. Rīga : Biznesa augstskola Turība, 2006, 266.-268. lpp.

vadītāja –, nekontrolējot kriminālprocesos izņemto naudas līdzekļu uzskaiti un glabāšanu, radīja iespēju nodaļas galvenajam speciālistam J. I. izdarīt kriminālprocesos izņemto naudas līdzekļu piesavināšanos kopsummā 104 272,42 Ls, kas veido lielu apmēru. I. V. kā valsts amatpersonas bezdarbības rezultātā iestājušās smagas sekas.

Turklāt I. V. apsūdzēta par to, ka viņa, būdama persona, kurai uzticēta un kuras pārziņā atradās sveša manta lielā apmērā, to prettiesiski ieguvusi un izšķērdējusi, proti, no dienesta seifa izņēmusi un piesavinājusies P. G., At. G. un Ad. G. kratīšanas laikā izņemtos un pirmstiesas kriminālprocesā arestētos naudas līdzekļus 33 634,88 Ls.

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2009. gada 2. februāra spriedumu lietā Nr. K04-83-09/23 I. V. apsūdzībā par piesavināšanās izdarīšanu atzina par nevainīgu un attaisnoja, uzskatot, ka I. V. darbību juridiskā kvalifikācija šajā daļā ir grozāma atbilstoši pierādītajam. Proti, tiesa secināja, ka *„kriminālprocesā esošie pierādījumi neizslēdz varbūtību, ka gadījumā, ja nauda tiek iegūta nelikumīgā valdījumā pēc tam, kad I. V. naudu jau bija nodevusi glabāšanā J. I., vainojamās personas darbības būtu kvalificējamās pēc Krimināllikuma normām, kas paredz atbildību par svešas mantas nolaušanu vai, mazāk ticams, ļaunprātīgu dienesta stāvokļa izmantošanu, ja notikusi naudas līdzekļu izmantošana uz laiku bez nodoma pārvērst tos par personisku īpašumu vai citu personu īpašumu.”*

Secinot, ka noziedzīgs nodarījums ir noticis, taču nekonstatējot tiesai nodotās personas – I. V. – vainu, krimināllietu daļā par noziedzīgu nodarījumu pret īpašumu tika nolemts nosūtīt pirmstiesas izmeklēšanai Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūrai.

Attaisnojot I. V. piesavināšanās izdarīšanā, tiesa tajā pašā laikā atzina, ka I. V. nodarījumā ir cita noziedzīga nodarījuma sastāvs, jo, pieļaujot, ka atbildīgā glabāšanai nodotie naudas līdzekļi 33 634,88 Ls apmērā noziedzīga nodarījuma rezultātā iziet no KNAB glabājuma, veidojas valsts amatpersonas bezdarbības sastāvs, kas iekļaujams kā atsevišķa epizode pierādītā un KL 319. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma aprakstā.

Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta 2010. gada 15. februāra spriedumā lietā Nr. PAK-139 secināja, ka I. V. ir izdarījusi viņai inkriminēto naudas līdzekļu piesavināšanos, un atzina, ka pirmās instances tiesa nepamatoti ir taisījusi attaisnojošu spriedumu, jo nepareizi vērtējusi pierādījumus lietā un izdarījusi lietas faktiskajiem apstākļiem neatbilstošus secinājumus.

Ar Senāta Krimināllietu departamenta 2010. gada 22. septembra lēmumu šis Krimināllietu tiesu palātas spriedums daļā par I. V. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu par KL 179. panta trešajā daļā un 319. panta otrajā daļā paredzēto noziegumu izdarīšanu tika atcelts, Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta ar 2011. gada 25. marta spriedumu I. V. atzina par vainīgu KL 319. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā, ko par pamatotu atzina arī Senāta Krimināllietu departaments ar 2011. gada 21. oktobra lēmumu lietā Nr. SKK-407/11.

Nekavējoties pie kriminālprocesā savākto pierādījumu novērtēšanas un pārvērtēšanas, kas arī noteica galīgo I. V. nodarījuma kvalifikāciju, šis prakses piemērs minēts tieši tāpēc, ka pirmās instances tiesa savā 2009. gada 2. februāra spriedumā ir formulējusi pamatkritēriju dienesta stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas mantkārīgā nolūkā norobežošanai no svešas mantas nolaupīšanas, ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, kas sakrīt ar krimināltiesību teorijā pausto.

Kopība ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem

Noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā kopība veidota arī ar vairākiem citiem noziedzīgiem nodarījumiem, kurus izdarījušas valsts amatpersonas. Viens no tādiem ir kriminālprocess V. P. apsūdzībā KL 318. panta pirmajā daļā, 162. panta otrajā daļā un 174. pantā (likuma redakcijā līdz 2008. gada 27. novembrim). Tā kā krimināllieta skatīta slēgtā tiesas sēdē, nodarījuma faktiskie apstākļi plašāk analizēti netiks.

- Kā norādīts apsūdzībā, V. P., esot valsts amatpersona – internātvidusskolas saimniecības daļas vadītājs un pildot arī fizikultūras skolotāja pienākumus, triju gadu garumā sistemātiski, proti, ne mazāk kā 48 reizes, ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, izdarīja netiklas darbības ar mazgadīgām un nepilngadīgām internātskolas audzēknēm, izmantojot šo personu atkarību no viņa, ņemot vērā viņa amatu, kā arī pieauguša cilvēka pārkāpumu, ar ko radīja būtisku kaitējumu ar likumu aizsargātām bērnu tiesībām un interesēm, tas ir, tiesībām uz drošu vidi, pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību, viņu goda un cieņas neaizskaramību, apdraudot mazgadīgo un nepilngadīgo dzimumneaizskaramību un normālu psihisku attīstību, izkropļojot cietušo priekšstatu par attiecībām starp dzimumiem, radot riebuma sajūtu. Rīgas

apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2011. gada 12. decembra spriedumu lietā Nr. K04-44-11/24, krimināllieta Nr. 115020009008 atzina V. P. par vainīgu viņam inkriminēto darbību izdarīšanā, kvalificējot tās saskaņā ar KL 318. panta pirmo daļu, 162. panta otro daļu un 174. pantu.

Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta ar 2013. gada 13. februāra spriedumu lietā Nr. PAK-161 šo pirmās instances tiesas spriedumu atcēla un atzina V. P. par vainīgu netiklu darbību izdarīšanā, savukārt pret viņu celtajā apsūdzībā saskaņā ar KL 318. panta pirmo daļu un 174. pantu atzina par nevainīgu un attaisnoja. Ar Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 12. septembra lēmumu lietā Nr. SKK-0302-13 apelācijas instances spriedums šajā daļā atstāts negrozīts.

Pamatojot šādu lēmumu attiecībā par KL 318. pantu, apelācijas instances tiesa norādīja, ka, tās ieskatā, ne apsūdzības formulējumā, nedz pirmās instances tiesas spriedumā nav sniegts izklāsts, kā izpaudusies dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Tas apstāklis, ka V. P., strādājot skolā, bija tiesības brīvi atrasties skolas telpās un komunicēt ar meitenēm, pēc tiesu palātas domām, nav pietiekami, lai atzītu, ka apsūdzētais, veicot netiklas darbības, ir izmantojis savu dienesta stāvokli ļaunprātīgi, pildot saimniecības daļas vadītāja pienākumus.

Pamatojot savu viedokli, apelācijas instances tiesa norādīja, ka *„dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana izpaužas tādās tīšās darbībās, kas būtu vērtējamas kā kriminālsodāma dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, kas radījusi būtisku kaitējumu ar likumu aizsargātām bērnu tiesībām un interesēm. Netiklu darbību izdarīšana veido Krimināllikuma 162. pantā paredzētā nozieguma sastāvu.”*

Tāpat apelācijas instances tiesa atzina, ka būtisks kaitējums nav formulēts un argumentēts atbilstoši likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23. pantam, jo pēc sava satura ir vispārīgs un nekonkrēts. Kā arguments tam tika norādīts, ka, saskaņā ar tiesu psiholoģiskās ekspertīzes atzinumu, apsūdzētā rīcības rezultātā divām cietušajām nav konstatētas psiholoģiski traumējošas iedarbības sekas, bet attiecībā pret divām citām cietušajām objektīvas ziņas šajā aspektā nav iegūtas, jo viņas uz ekspertīzi nav ieradušās, un secināts, ka cietušo interešu un tiesību apdraudējums nav atzīstams kā ievērojams krimināltiesiskā izpratnē.

Tā kā būtiska kaitējuma esamība vai neesamība analizējamās situācijas sakarībā nav noteicošais jautājumā par KL 318. pantā paredzētā nozieguma inkriminēšanu, bet gan tas, vai apsūdzētais, veicot netiklas darbības, izdarījis vēl

kādas tīšas darbības, kas veidotu KL 318. pantā paredzētā nozieguma objektīvo pusi, pie nodarītā kaitējuma analīzes tuvāk nepakavējoties, vien jāpiebilst, ka notikuma faktiskie apstākļi deva pamatu apspriest ne tikai būtiska kaitējuma, bet arī smagu seku esamību Īpašā likuma 24. pantā norādītā uz citādu smagu kaitējumu ar likumu aizsargātām interesēm kontekstā.

Tā kā valsts amatpersonas bezdarbība izpaužas darbību neizdarīšana, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma jāizdara, apspriežams jautājums par nodarījuma kvalifikāciju, kas izpaužas kā likumā vai citos normatīvajos aktos ietvertu drošības noteikumu pārkāpšana, izmantojot konkrētu prakses piemēru.

- I. H. apsūdzēta un ar Kuldīgas rajona tiesas 2009. gada 27. aprīļa spriedumu atzīta par vainīgu KL 319. panta otrajā daļā un 240. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā. Inkriminējot šo abu noziedzīgo nodarījumu ideālo kopību, apsūdzībā norādīts, ka I. H. nepildīja valsts amatpersonas pienākumus, tas ir, aiz nolaidības neizdarīja darbības, kuras tai pēc likuma bija jāizdara, kā arī, būdama persona, kura ir atbildīga par ugunsdrošības noteikumu ievērošanu, tīši pārkāpa šos noteikumus. Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2009. gada 30. oktobra spriedumu šādu I. H. nodarījuma kvalifikāciju atzina par pareizu.

I. H. bija iecelta Specializētā valsts sociālās aprūpes pansionāra „Reģi” direktores amatā un, kā norādīts apsūdzībā, cita starpā bija atbildīga par ugunsdrošības noteikumu ievērošanu pansionātā saskaņā ar Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likuma 9. pantu, kurā noteikts, ka par ugunsdrošību iestādē, organizācijā vai komercsabiedrībā ir atbildīgs tās vadītājs.

Tiesa atzina par pierādītu, ka apsūdzētā, nesaņēmusi būvatļauju, bija organizējusi istabu izbūvi pansionāta bēniņos, pārveidojot tos par mansardstāvu, lai tajā izbūvētajās sešās istabās tiktu iemītnāti pansionāta iemītnieki. Elektroinstalācijas darbi tika veikti bez nepieciešamā būvprojekta, turklāt katrā istabā tika ievietoti arī elektrokonvektori (sildītāji). Eksploatācijas gaitā radās elektrības pārslodze, par ko tika informēta gan I. H., gan viņas vietnieks A. S., kurš šajā kriminālprocesā tāpat atzīts par vainīgu KL 240. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, piedāvājot pieaicināt speciālistus un veikt atkārtotus elektroinstalācijas darbus uz mansardā izbūvētajām istabām, taču viņi kā atbildīgie par ugunsdrošību neveica attiecīgajos normatīvajos aktos ietvertās prasības, lai nodrošinātu elektrodrošību un līdz ar to arī ugunsdrošību,

bet nomainīja tikai esošo automātisko drošinātāju pret jaudīgāku. Turklāt izbūvētajā mansardā netika ievilkta ugunsdrošības signalizācija.

Turpinot bez būvprojekta ierīkotās elektroinstalācijas un pieslēgtās elektroietaisies ekspluatāciju, kas izraisīja ilgstošu elektrības vadu pārslodzi, primāra īssavienojuma rezultātā izcēlās ugunsgrēks, bojā gāja 26 pansionāta iemītnieki, Labklājības ministrijai nodarīts ievērojams materiālais zaudējums 82 858,72 Ls apmērā un SIA „Lattelekom” – 237,75 Ls apmērā. Tika paralizēts pansionāta darbs, jo nodegusī ēka vairs nebija izmantojama iemītnieku izmitināšanai, tika pārkāptas pansionāta iemītnieku tiesības uz dzīvību, kā arī iespēja izmantot sniegtos aprūpes un rehabilitācijas pakalpojumus ierastā vidē. Minēto apstākļu kopums vērtēts kā smagas sekas.

Pamatojot apsūdzību, norādīts uz Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likuma, Ugunsdrošības noteikumu, Elektroenerģijas piegādes un lietošanas noteikumu, noteikumu „Darba aizsardzības prasības darba vietās” attiecīgo normu tīšu pārkāpšanu jeb precizējot – attiecīgo priekšrakstu neievērošanu un tajos norādīto darbību neveikšanu. Domājams, ka šāda valsts amatpersonas bezdarbība un smagas sekas arī veido KL 319. panta otrajā daļā ietvertā nozieguma sastāvu. KL 240. panta inkriminēšana ir lieka, jo vienas un tās pašas darbības kvalificētas atbilstoši divu noziedzīgu nodarījumu sastāviem.

4. Sodū piemērošanas prakse

Analizētajos prakses piemēros tiesas piesprieštie sodi redzami tālāk ievietotajā tabulā.

KL pants sods	317. panta pirmā daļa	317. panta otrā daļa	318. panta pirmā daļa	318. panta otrā daļa	319. panta pirmā daļa	319. panta otrā daļa
b/atņemšana		5		1		3
nosacīti	1	9	1	9	4	3
p/darbs		4		17	1	4
Naudas sods		3		9	4	7

Secinājumi

Izpētot tiesu praksi par Krimināllikuma (KL) 317., 318. un 319. panta piemērošanu, secināts, ka, salīdzinājumā ar 2004. gadā veiktajā tiesas prakses pētījumā konstatēto, ir vērojamas pozitīvas izmaiņas šo noziedzīgo nodarījumu objektīvās puses un speciālā subjekta noteikšanā, kvalificētu sastāvu veidošanā. Vienlaikus jāatzīmē, ka praksē vēl arvien grūtības sagādā būtiska kaitējuma precīza konstatēšana un tā esamības pamatošana, nepietiekama vērība tiek pievērsta noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses analīzei, kas it īpaši svarīgi, lai pareizi kvalificētu ar kaitējumu veselībai un dzīvībai saistītus nodarījumus. Tāpat konstatēti kļūdaini analizējamo noziedzīgo nodarījumu nodalīšanas un to kopības veidošanas gadījumi.

Lai novērstu konstatētās nepilnības un nodrošinātu vienveidīgu KL 317., 318. un 319. panta piemērošanas praksi, izriet šādi secinājumi.

Noziedzīgo nodarījumu pamatsastāva pazīmes

[1] Veicot noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju, jāievēro KL 1. panta pirmajā daļā noteiktais, ka pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Noziedzīgā nodarījuma sastāvu veido četri elementi – objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse, un saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 124. pantu kriminālprocesā pierādāma noziedzīga nodarījuma sastāva esamība vai neesamība, kā arī citi Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā paredzētie apstākļi, kuriem ir nozīme konkrēto krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā.

[2] KL 317. un 318. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu (turpmāk arī noziegumu) objektīvo pusi veido valsts amatpersonas izdarītas tīšas darbības, taču to saturs ir atšķirīgs. Kvalificējot šos noziegumus un norobežojot tos, jākonstatē šādas objektīvās puses pazīmes:

[2.1] KL 317. pantā norādītās valsts amatpersonas darbības ir saistītas ar valsts amatpersonas dienesta pildīšanu un acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu vai uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, tas ir, pilnvaru pārsniegšanai ir jābūt tādai, kas nerada nekādas šaubas par to, ka valsts amatpersonas rīcība ir pretrunā ar likumā vai uzliktajā uzdevumā piešķirtajām tiesībām un pilnvarām.

[2.2] Veicot KL 318. pantā paredzētās darbības, valsts amatpersona, rīkojas savas kompetences ietvaros vai arī izdara darbības, kas nav viņas kompetencē, bet kuras var izdarīt, izmantojot dienesta stāvokli, un dienesta stāvoklis tiek izmantots ļaunprātīgi, jo valsts amatpersona rīkojas pretēji dienesta interesēm.

[3] KL 319. pantā ietvertā nozieguma objektīvo pusi raksturo valsts amatpersonas bezdarbība: valsts amatpersona neizdara darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma jāizdara, un darbības bija jāizdara, lai novērstu kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, un personai bija iespējas šādas darbības veikt.

[4] Apsūdzībā pēc KL 317. un 318. panta ietverama precīza norāde, kādos likumos, citos normatīvajos aktos, bet dienesta pilnvaru pārsniegšanas gadījumā – arī kādā uzliktā uzdevumā piešķirtās tiesības un pilnvaras ir pārkāptas vai ļaunprātīgi izmantotas, jo minētajos pantos atbildība paredzēta par dienesta pilnvaru pārsniegšanu un dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Apsūdzībā pēc KL 319. panta jāietver norāde – saskaņā ar kādu likumu vai uzliktu uzdevumu noteiktās darbības valsts amatpersona nav izdarījusi.

[5] Dienesta pilnvaru pārsniegšana, dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana un valsts amatpersonas bezdarbība ir ar materiālu pamatsastāvu, kam obligāta objektīvās puses pazīme ir darbības vai bezdarbības rezultātā izraisītas kaitīgās sekas – būtiskas valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm.

Katra no apdraudētajām interesēm – valsts vara, pārvaldības kārtība, ar likumu aizsargātās personas intereses – ir patstāvīgi noziedzīga nodarījuma objekti. Būtiskais kaitējums var būt nodarīts valsts varai, pārvaldības kārtībai, personas likumiskajām interesēm kā atsevišķi, tā arī dažādām grupām atkarībā no valsts amatpersonas amata, darbību rakstura, cietušo personu esamības.

Apsūdzībā saskaņā ar KL 317., 318. vai 319. panta pirmās daļas dispozīciju ir jānorāda, kāds konkrēti kaitējums ir nodarīts un kāpēc tas vērtējams kā būtisks krimināltiesiskā izpratnē.

[6] Izlemjot jautājumu par būtiska kaitējuma esamību, jāņem vērā, ka

[6.1] kaitējums, atbilstoši likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23. panta pirmajā daļā noteiktajam, atzīstams par būtisku:

1) ja noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarīts gan ievērojams mantiskais zaudējums, kas, saskaņā ar šā likuma 23. panta otrajā daļā noteikto, pārsniedz piecu noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu, gan apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātas intereses; ja nodarīts ievērojams mantisks zaudējums, būtiska kaitējuma konstatēšanai nepieciešams konstatēt arī citu ar likumu aizsargātu interešu apdraudējumu;

2) būtisku kaitējumu veido tikai citu ar likumu aizsargātu interešu ievērojams apdraudējums, kad radīto kaitējumu nav pieņemts vērtēt naudas izteiksmē.

Ievērojama zaudējuma nodarīšanu vienlaikus nevar atzīt arī par būtiska kaitējuma nodarīšanu personas citām interesēm.

[6.2] Krimināltiesību teorijā un praksē par būtisku kaitējumu tāpat tiek atzīts mantisks zaudējums lielā apmērā, kad, atbilstoši likuma „par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 20. pantā noteiktajam, nozieguma priekšmeta kopējā vērtība nozieguma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par piecdesmit tajā laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu. Šādos gadījumos cits kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm vairs nav jākonstatē.

[6.3] Pārsniedzot dienesta pilnvaras un ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm rada pati valsts amatpersona ar savām darbībām. Savukārt KL 319. pantā norādītais būtiskais kaitējums tām pašām interesēm izriet no valsts amatpersonas bezdarbības, proti, tādu darbību neizdarīšanas, kas nepieciešamas, lai novērstu kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, ko var radīt arī citas personas. (Piemēram, valsts amatpersona neievēro ugunsdrošības noteikumus tās vadītajā iestādē, tādēļ izceļas ugunsgrēks, kas izraisa smagas sekas, vai arī valsts persona nekontrolē savu padoto rīcību, kuri savā darba vietā izdara valsts mantas piesavināšanos lielā apmērā.)

[7] Izvērtējot mantisku zaudējumu kā būtiska kaitējuma kritēriju, jāņem vērā, ka

[7.1] mantiskam zaudējumam, lai to kvalificētu kā būtisku kaitējumu, jābūt tādām, kas radies tieši no personas noziedzīgas rīcības;

[7.2] par mantisku zaudējumu atzīstama arī amatpersonas noziedzīga nodarījuma rezultātā zaudēta iespēja mantu iegūt turpmāk, ja šīm sekām ir cēlonisks sakars ar apsūdzētās personas Krimināllikuma attiecīgā normā paredzēto darbību vai bezdarbību.

[8] Kvalificējot KL 317., 318. un 319. pantā paredzētos noziegumus, būtiska nozīme ir subjektīvās puses precīzai noskaidrošanai, it īpaši gadījumos, kad kaitējums tiek nodarīts personas veselībai vai dzīvībai. Saskaņā ar KL 8. panta otro daļu, ka, nosakot noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas vainas formu, jākonstatē šīs personas psihiskā attieksme pret noziedzīgā nodarījuma objektīvajām pazīmēm:

[8.1] KL 317. un 318.pantā paredzētie noziegumi, kā arī KL 319. pantā norādītā tīša bezdarbība ir tīši nodarījumi, kurus kvalificējot, jākonstatē, ka persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, proti, ka pārsniedz dienesta pilnvaras, ļaunprātīgi izmanto dienesta stāvokli vai pieļauj bezdarbību. Personas attieksme pret sekām var izpausties kā nodoma, tā arī neuzmanības formā, kas gan neietekmē noziedzīgā nodarījuma atzīšanu par izdarītu ar nodomu.

[8.2] Ja persona, izdarot noziegumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas – būtisku kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātajām personas interesēm, vai smagas sekas, un vēlējusies to iestāšanos, tās psihisko attieksmi pret sekām raksturo tiešs nodoms, bet gadījumā, ja persona, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvusi to iestāšanos vai ir bijusi vienaldzīga pret to – netiešs nodoms. Noziedzīgu pašpaļāvību raksturos tas, ka persona paredzējusi kaitīgo seku iestāšanās iespēju, taču vieglprātīgi paļāvusies, ka seku iestāšanās varēs novērst, savukārt, ja persona nav paredzējusi šādu seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja kaitīgās sekas paredzēt, vainīgā psihiskā attieksme raksturojama kā noziedzīga nevērība.

[8.3] Ja valsts amatpersona bezdarbību pieļāvusi aiz nolaidības, noziegums uzskatāms par izdarītu aiz neuzmanības, un subjektīvās puses pierādīšanai jākonstatē, ka persona paredzējusi būtiska kaitējuma valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, vai arī smagu seku iestāšanās iespēju savas bezdarbības rezultātā, taču vieglprātīgi paļāvusies, ka to iestāšanās varēs novērst (noziedzīga pašpaļāvība), vai arī persona nav paredzējusi kaitīgo seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja kaitīgās sekas paredzēt (noziedzīga nevērība).

[9] KL 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziegumu izdarītājs ir speciālais subjekts – valsts amatpersona, kuras statuss ir noteikts KL 316. panta pirmajā daļā, kā arī likuma „Par konflikta situācijas novēršanu valsts amatpersonas darbībā” 4. pantā. Noziedzīgā nodarījuma subjekts ir viens no noziedzīgā sastāva elementiem. Valsts amatpersonas statusa esamību vai neesamību ietekmē noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju un noziedzīgā nodarījuma sastāva esamību vai neesamību, tādēļ apsūdzībā nepieciešams pamatot valsts amatpersonas statusu, kādu valsts vai pašvaldības pienākumu apsūdzētais pildījis un kādas pilnvaras viņam kā valsts amatpersonai bija piešķirtas, kas, atbilstoši KL 316. panta pirmajā daļā norādītajam,

var būt 1) varas pārstāvja pilnvaras; 2) tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām; 3) tiesības veikt uzraudzības, kontroles, izmeklēšanas vai sodīšanas funkcijas; 4) tiesības rīkoties ar publiskas personas vai tās kapitālsabiedrību mantu vai finanšu līdzekļiem. Turklāt nepieciešams precīzi norādīt, saskaņā ar kādiem likumiem, citiem normatīvajiem aktiem vai uzliktu uzdevumu šīs tiesības un pilnvaras ir piešķirtas un pienākumi ir uzlikti.

[10] Lai inkriminētu KL 317. un 318. pantā paredzētos noziegumus, jākonstatē, ka pie atbildības saucamās personas nelikumīgās darbības bijušas saistītas ar valsts amatpersonas dienesta pienākumu pildīšanu. Ja valsts amatpersona rīkojusies kā privātpersona, viņas nodarījumu nevar kvalificēt kā dienesta pilnvaru pārsniegšanu vai dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, jo personas rīcība nebūs saistīta ne ar valsts amatpersonas statusu, nedz ar dienesta pienākumu pildīšanu, kas ir obligāta šo noziegumu pazīme.

Noziegumu kvalificētie sastāvi

[11] Kvalificējošā pazīme – mantkārīgs nolūks:

[11.1] Atbilstoši krimināltiesību atziņām nolūks jeb mērķis ir noziedzīga nodarījuma sastāva subjektīvās puses pazīme, kas norāda uz rezultātu, kuru persona vēlas sasniegt, izdarot noziedzīgu nodarījumu. Savukārt ar mantkārīgu nolūku krimināltiesībās saprot personas vēlmi noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūt jebkāda veida nepienākošos materiālu vai citāda rakstura labumu sev vai citām personām. Ar labuma gūšanu saprotama arī personas vēlme atbrīvot sevi vai citas personas no nevēlamiem izdevumiem. Nodarījuma kvalifikāciju neietekmē apstākļi, ka personai nav izdevies apmierināt savas mantkārīgās tieksmes un sasniegt iecerēto rezultātu, ja vien tiek pierādīta mantkārīgā nolūka esamība.

[11.2] Apsūdzībā jābūt precīzai norādei uz tiem apstākļiem, kas apliecina mantkārīgā nolūka esamību, kā arī jākonstatē, ka, izdarot KL 317., 318. vai 319. pantā paredzēto noziegumu, ar to radīts būtisks kaitējums likumā norādītajām interesēm, un šāds secinājums jāpamato ar pierādījumiem.

[12] Kvalificējošā pazīme – vardarbība vai vardarbības piedraudējums:

[12.1] Ar fizisku vardarbību saprot sišanu, piekaušanu, mocīšanu vai ikvienu citādu vardarbīga rakstura darbību, kas izraisa fiziskas sāpes un/vai morālas ciešanas, nodara miesas bojājumus. Fiziskā vardarbība tāpat var izpausties arī bez fizisku sāpju un miesas bojājumu nodarīšanas, kad vainīgais ierobežo cietušā kustības vai pārvietošanas brīvību, izolējot slēgtā telpā, sasienot, turot, pagrūžot vai kā citādi pielietojot fizisku spēku. Savukārt draudi pielietot vardarbību jeb psihiskā vardarbība tiek realizēta ar informatīvu iedarbību uz cilvēka psihi, draudot nodarīt kaitējumu personas fiziskajai neaizskaramībai un drošībai.

[12.2] Lai inkriminētu dienesta pilnvaru pārsniegšanu, kas saistīta ar vardarbību, ir jākonstatē vardarbības fakts, un nav obligāti nepieciešams, lai šīs darbības rezultātā tiktu nodarīts miesas bojājums, kas nav šā nozieguma objektīvās puses obligāta pazīme.

[12.3] Konstatējot, ka valsts amatpersona izdarījusi tīšas darbības, kas acīmredzami pārsniedz valsts amatpersonai ar likumu vai uzliktu uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežas, ja tās saistītas ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, būtisks kaitējums valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm nav noziedzīgā nodarījuma sastāva obligāta pazīme.

[12.4] Dienesta pilnvaru pārsniegšanas, kas saistīta ar vardarbību un miesas bojājumu nodarīšanu, kvalifikācija ir atkarīga no nodarīto miesas bojājumu smaguma pakāpes un vainīgā psihiskās attieksmes pret cietušā veselībai nodarīto kaitējumu:

– viegla miesas bojājuma tīša nodarīšana aptveras ar KL 317. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma sastāvu,

– ja vidēja smaguma miesas bojājums nodarīts aiz neuzmanības, nodarītais tāpat aptveras ar KL 317. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma sastāvu. Gadījumos, kad tīši vidēja smaguma miesas bojājumi nodarīti līdz 2014. gada 31. decembrim, noziedzīgais nodarījums kvalificējams tikai saskaņā ar KL 317. panta otro daļu. Gadījumos, kad tīši vidēja smaguma miesas bojājumi nodarīti pēc 2015. gada

1. janvāra, kad spēkā stājās KL 126. panta otrās daļas sankcijā ietvertā probācijas uzraudzība kā papildsods, veidojas šo abu noziedzīgo nodarījumu ideālā kopība,

– smaga miesas bojājuma nodarīšana neatkarīgi no vainas formas veidos smagas sekas.

[12.5] Norāde uz vardarbību vai tās piedraudējuma saistību ar valsts amatpersonas tīšām darbībām, kas acīmredzami izpaužas kā dienesta pilnvaru pārkāpšana, prezumē vardarbības vai tās piedraudējuma pielietošanu tieši no valsts amatpersonas puses, izraisot kaitējumu personas veselības aizsardzības interesēm. Konstatējot, ka valsts amatpersona pieļauj vardarbības vai tās piedraudējuma pielietošanu pret cietušo no citas personas puses, nodarot kaitējumu personas ar likumu aizsargātajām interesēm, lai arī valsts amatpersonas pienākums bija novērst šāda kaitējuma nodarīšanu, nodarījums kvalificējams kā valsts amatpersonas bezdarbība saskaņā ar KL 319. panta attiecīgo daļu.

[13] Inkriminējot kā vienu no kvalificējošām pazīmēm spīdzināšanu, jāvadās no likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24.¹ pantā dotā spīdzināšanas jēdziena.

[14] Lai inkriminētu KL 317., 318. un 319. panta trešajā daļā ietverto sevišķi kvalificējošo pazīmi – smagas sekas, jāvadās no likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24. pantā norādītajiem smagu seku kritērijiem. Turklāt jāņem vērā, ka smagu seku esamība jau pati par sevi vērtējama arī kā būtisks kaitējums konkrētām ar likumu aizsargātām interesēm, un konstatēt apdraudējumu vēl kādām citām interesēm nav nepieciešams.

[15] Atzīstot valsts amatpersonu par vainīgu cilvēka nāves izraisīšanā, obligāti konstatējama cēloņsakarība starp valsts amatpersonas nodarījumu (darbību vai bezdarbību) un tā rezultātā izraisītajām sekām – cilvēka nāvi:

[15.1] Atzīstot valsts amatpersonu par vainīgu saskaņā ar KL 317. panta trešo daļu, kurā ietverta norāde uz darbībām, kas izraisījušas smagas sekas, jākonstatē, ka valsts amatpersona ar tīšām darbībām ir pieļāvusi dienesta pilnvaru pārsniegšanu un

tieši šī aktīvā uzvedība, kas praksē izpaužas kā valsts amatpersonas pielietota fiziska vardarbība, ir izraisījusi cietušā nāves iestāšanos.

[15.2] Lai inkriminētu Krimināllikuma 319. pantā paredzēto noziegumu, kas izraisījis smagas sekas – cilvēka nāvi, jākonstatē, pirmkārt, ka valsts amatpersona tīši vai aiz nolaidības neizdarījusi darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma bija jāizdara, un otrkārt, ka šīs darbības viņai bija jāizdara, lai novērstu kaitējumu analizējamajā situācijā personas dzīvības saglabāšanas interesei, un, treškārt, ar to (tā rezultātā) šai interesei radīts kaitējums – iestājusies cilvēka nāve. Tas nozīmē, ka minētās kaitīgās sekas var iestāties nevis tiešas valsts amatpersonas iedarbības rezultātā uz cietušo, bet gan valsts amatpersonai nenovēršot iespēju, ka kādas citas personas iedarbības rezultātā vai pat sakarā ar izveidojušos situāciju (ugunsnelaime, ēkas konstrukciju sabrukšana, katastrofa vai avārija u. tml.) cilvēka dzīvībai nodarīts kaitējums. Tāpēc jākonstatē cēloņsakarība starp valsts amatpersonas bezdarbību un kaitīgajām sekām, kuru novēršana bija valsts amatpersonas pienākums.

[16] KL 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziegumu, kas izraisījuši smagas sekas – cilvēka nāvi –, kvalifikācija atkarīga no vainīgā psihiskās attieksmes pret šīm sekām. Norādītajās KL normās paredzētie noziedzīgo nodarījumu sastāvi aptver tikai nāves izraisīšanu aiz neuzmanības, bet, ja cietušais nonāvēts tīši (ar tiešu vai netiešu nodomu), atkarībā no lietas faktiskajiem apstākļiem, nodarījumu kvalificē pēc kopības ar KL 116., 117. vai 118. pantā paredzēto slepkavību.

[17] Gadījumā, kad smagas sekas veido smaga miesas bojājuma nodarīšana, nodarījuma kvalifikācija atkarīga no vainīgā psihiskās attieksmes pret nodarījuma sekām. Ja smagi miesas bojājumi nodarīti tīši, veidojas ideālā kopība ar KL 125. panta attiecīgajā daļā paredzēto noziegumu, jo šī pēc satura šaurāka krimināltiesību norma satur bargāku sankciju nekā pēc satura plašākā norma.

[18] Konstatējot valsts amatpersonas tīšas darbības vai bezdarbību, kas izraisījušas smagas sekas – materiālu zaudējumu lielā apmērā, nodarījums

kvalificējams tikai saskaņā ar KL 317., 318. vai 319. panta trešo daļu, jo smagas sekas aptver būtisku kaitējumu.

[19] Smagas sekas kā citāds smags kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm var izpausties kā jebkuru citu ar likumu aizsargātu interešu, kuras nav saistītas ar personas integritātes neaizskaramību, fizisko un juridisko personu mantiskajām interesēm, apdraudējums, kas konstatējamas katrā konkrētā gadījumā, pamatojot, kāpēc tāds kaitējums atzīstams par smagu.

Noziedzīgu nodarījumu norobežošana un kopība

[20] Atbilstoši KL 26. panta trešajā daļā noteiktajam noziedzīgu nodarījumu reālo kopību veido personas izdarīti divi vai vairāki savstarpēji nesaistīti nodarījumi, kas atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, līdz ar to personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums nevar veidot šo daudzējādības veidu.

[21] Konstatējot, ka personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums atbilst vairākiem noziedzīga nodarījuma sastāviem, veidojas normu konkurence, kas ir norobežojama no noziedzīgu nodarījumu daudzējādības un kad nodarījums jākvalificē pēc viena panta, ievērojot tajā ietverto pazīmju atšķirības.

[22] Ja valsts amatpersona, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli un rīkojoties pretēji dienesta interesēm, pārkāpusi likumā noteiktās datu aizsardzības un konfidencialitātes prasības un izpaudusi neizpaužamas ziņas, kas nav valsts noslēpums, ar to radot būtisku kaitējumu likumā norādītajām interesēm, nodarījums kvalificējams saskaņā ar KL 318. pantu. Kopība ar KL 329. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nav jāveido, jo aptver pēc satura plašāka norma.

Tas pats attiecināms uz situācijām, kad valsts amatpersona, pieļaujot bezdarbību, neizpilda kādā konkrētā likumā vai citā normatīvajā aktā ietverto priekšrakstu, kas atsevišķos gadījumos veido arī patstāvīgu noziedzīga nodarījuma sastāvu, kā tas, piemēram, ir KL 240. pantā, kur noteikta atbildība par ugunsdrošības noteikumu neievērošanu, ja ar to radīts būtisks kaitējums. Apsūdzot valsts amatpersonu ugunsdrošības noteikumu neievērošanā, kas izraisījis smagas sekas, un, kvalificējot to

saskaņā ar KL 319. panta trešo daļu, ideālā kopība ar KL 240. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nav jāveido, jo tas aptveras ar pēc satura plašāku normu.

[23] Izlemjot jautājumu par KL 318., 325. un 326. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu norobežošanu, jāvadās no šādām atziņām:

– gadījumā, kad ar KL 325. pantā paredzētajām darbībām – valsts amatpersonai likumā noteikto ierobežojumu un aizliegumu tīšu pārkāpšanu radīts būtisks kaitējums un konstatēta dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, nodarījums kvalificējams saskaņā ar KL 318. panta attiecīgo daļu,

– ja būtisks kaitējums nav konstatēts, taču valsts amatpersona, pārkāpjot likumā noteiktos aizliegumus, mantkārīgā nolūkā vai citas personiskas ieinteresētības dēļ veicinājusi mantisku darījumu vai piedalījusies tajā, nodarījums atbilst KL 326. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvam,

– ja neatļauta piedalīšanās mantiskos darījumos vienlaikus satur arī KL 325. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, nodarījums kvalificējams tikai saskaņā ar šo pantu, kas pēc satura ir plašāka norma.

[24] Lemjot par noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju gadījumos, kad valsts amatpersona par piedāvāto vai saņemto materiālo vērtību, mantiska vai citāda veida labumu (kukuli) izdara kādas nelikumīgas darbības vai pieļauj bezdarbību kukuļa piedāvātāja, kukuļdevēja vai citas personas interesēs, izmantojot savu dienesta stāvokli, jāņem vērā, ka:

– KL 320. pantā noteikta atbildība tikai par to, ka valsts amatpersona pieņem kukuli vai tā piedāvājumu par kādu likumīgu vai nelikumīgu darbību vai bezdarbību kukuļa piedāvātāja, kukuļdevēja vai citas personas interesēs, kas jau izdarīta (pieļauta) vai tiks izdarīta (pieļauta) nākotnē, izmantojot savu dienesta stāvokli. Ar kukuļa piedāvājuma vai paša labuma pieņemšanu šis noziegums skaitās par izdarītu, jo tā sastāvs ir formāls un neietver sevī kādu kaitīgu seku iestāšanos;

– ja valsts amatpersona par saņemto kukuli vai tā piedāvājumu, izmantojot savu dienesta stāvokli, tīši izdara darbības, kas vērtējamas kā dienesta pilnvaru

pārsniegšana vai dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, vai arī pieļauj bezdarbību, tīši neizdarot darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma bija jāizdara, lai novērstu kaitējumu likumā norādītajām interesēm, un tā rezultātā tiek radīts būtisks kaitējums valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, tiek izdarīts jauns patstāvīgs noziegums, kas, atkarībā no lietas faktiskajiem apstākļiem, kvalificējams saskaņā ar KL 317., 318. Vai 319. pantu un veido kopību ar KL 320. panta attiecīgo daļu.

[25] Norobežojot KL 317., 318. un 319. pantā paredzēto noziegumu izdarīšanu mantkārīgā nolūkā no kukuļņemšanas, jāņem vērā, ka kukuļņemšanas gadījumā valsts amatpersona materiālu vērtību, mantisku vai citāda rakstura labumu iegūst, nevis izdarot kādu noziedzīgu nodarījumu, piemēram, pieļaujot dienesta ļaunprātību, bet gan saņem kādu labumu par kādu nelikumīgu rīcību citas personas interesēs.

[26] Lai norobežotu dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā, no svešas mantas nolaupīšanas, nepieciešams ņemt vērā, ka:

[26.1] mantas notaupīšana ir tīša, prettiesiska un bezatlīdzības svešas mantas paņemšana no juridiskas vai fiziskas personas īpašuma vai valdījuma, lai nelikumīgi to paturētu vai izmantotu savā vai citas personas labā, vai kā citādi rīkotos ar to kā ar savu, tā rezultātā mantas īpašniekam vai valdītājam nodarot reālu materiālu zaudējumu;

[26.2] atšķirībā no mantas nolaupīšanas dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, lai arī izdarīta mantkārīgu tieksmju dēļ un radījusi materiālu zaudējumu, nav saistība ar mantas bezatlīdzības izņemšanu no sveša īpašuma vai valdījuma un sagrābšanu savā īpašumā vai valdījumā vai tās nodošanu citas personas īpašumā vai valdīšanā, piemēram, nolaidības dēļ radīta iztrūkuma slēpšana, sagrozot statistiku, lai izvairītos no materiālās atbildības, mantas izmantošana uz laiku bez nodoma pārvērst to par savu vai citas personas īpašumu.

[26.3] Ja dienesta stāvoklis izmantots, tikai lai izdarītu svešas mantas nolaupīšanu, tā realizēšanai nepieņemot kādu lēmumu, neveicot kādas ar valsts

amatpersonas statusu saistītas darbības pretēji dienesta interesēm, valsts amatpersonas darbības aptversies ar mantas nolaupīšanas sastāvu. Savukārt, dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana saskaņā ar KL 48. panta pirmās daļas 3. punktu var tikt atzīta par atbildību pastiprinošu apstākli.

[27] Iepriekšējā tēzē norādītais attiecināms arī uz tiem gadījumiem, kad, veidojot KL 318. pantā paredzētā noziedzīgo nodarījuma kopību ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem, ko izdarījusi valsts amatpersona, kad ne tikai jākonstatē, ka noziedzīgo nodarījumu izdarījušajai personai piemita valsts amatpersonas statuss un ka vainīgais izmantojis šī statusa radītās iespējas, lai izdarītu to vai citu noziedzīgu nodarījumu, bet arī to, ka valsts amatpersona izdarījusi arī tādas tīšas darbības, kas būtu vērtējamas kā kriminālsodāma ļaunprātīga dienesta stāvokļa izmantošana, kas radījusi būtisku kaitējumu likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23. panta izpratnē.

Kopsavilkuma nobeigumā tiek piedāvāts rosināt izdarīt izmaiņas KL 319. panta otrās daļas dispozīcijā, atbildību par valsts amatpersonas bezdarbību, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā, nosakot tāpat kā KL 317. un 318. panta otrajā daļā, proti, *„par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja valsts amatpersonai bijis mantkārīgs nolūks”*.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa

Apspriests un akceptēts Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu kopsapulcē
2015. gada 4. februārī.

Apkopojumu sagatavoja:

LU Krimināltiesisko zinātņu katedras profesore, *Dr. iur.* Valentija Liholaja.